Vol. VIII, 2021

The Irish Polish Society Yearbook

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom VIII, 2021

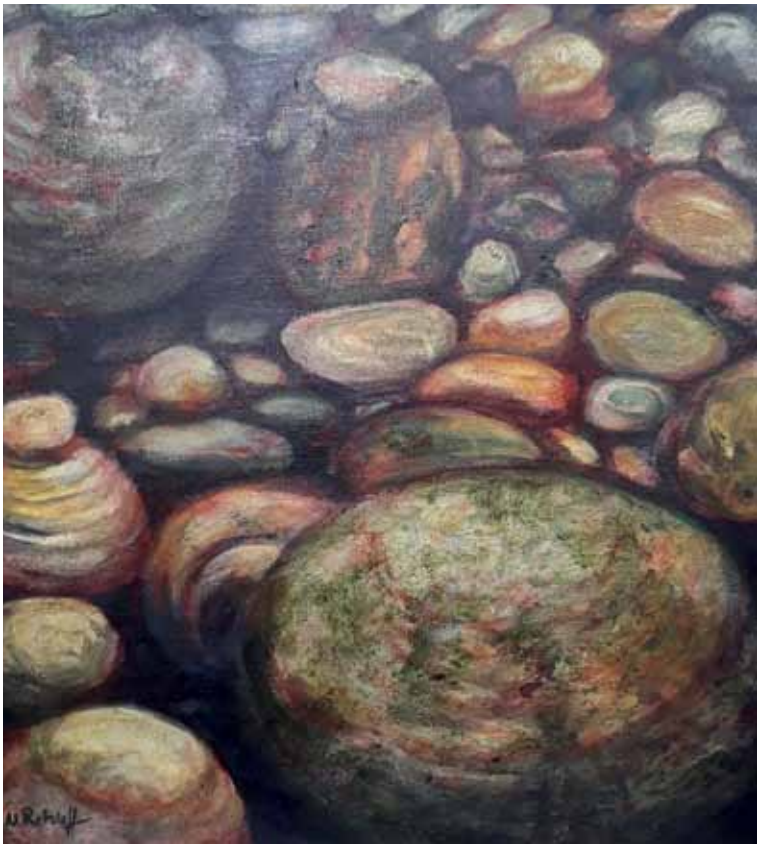

Irish Polish Society

Towarzystwo Irlandzko - Polskie

The Irish Polish Society Yearbook, vol. VIII, 2021
Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom VIII, 2021

Edited by: Jarosław Płachecki

Editorial Advisory Panel:
Barry Keane (Peer reviewer)
Wawrzyniec K. Konarski (Peer reviewer)
Jolanta Góral-Półrola (Peer reviewer)
Joanna Pyłat (Peer reviewer)
Hanna Dowling (Data yearbook)
Patrick Quigley (Linguistic reviewer)
Mariusz Kamiński (Translation and linguistic reviewer)
Jason Dolan (Digital photography)

Call for papers: *The Irish Polish Society Yearbook* is a refereed journal of the Irish Polish Society. Since its first issue in 2014 it promotes cultural diversity, integration and greater mutual understanding between the Irish and Polish communities. *The Irish Polish Society Yearbook (IPSY)* editorial policy is pluralist and interdisciplinary. The journal is exclusively dedicated to the publication of high-quality academic articles on the history, society, cultural events, arts, economic and political relationships between Poland and Ireland as well as being a record of activities of the Irish Polish Society and other Polish organisations in Ireland. It provides a forum for critical and creative writing for members of the IPS, academics, writers and other authors and organisations that work towards integration between the two communities in Ireland.

All proposals for papers relating to the above areas should be sent to the Editor on e-mail address: plachecki.dublin@gmail.com and should include: the author(s) name, title and affiliation (if any), contact details, paper title and preliminary abstract.

Full papers of no more than 6000 words (including notes and references) should begin with a short abstract of 250–400 words, describing the main thesis and conclusions of the article and finish with a bibliography at the end of the text and a short summary of max. 400 words (which will be translated). The number of notes, references, graphs and tables should be kept to a minimum. References need to be cited in the text (Harvard style) and then listed in the bibliography. The Editor reserves the rights to make any necessary changes in the papers or request the author to do so.

Correspondence to Editor should be addressed to:
Dr Jarosław Płachecki
Editor of the Irish Polish Society Yearbook
Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland
or emailed to: plachecki.dublin@gmail.com

Polish community in Ireland supported by:

KANCELARIA PREZESA RADY MINISTRÓW
Embassy of the Republic of Poland in Dublin
Rzeczpospolita Polska Ministerstwo Spraw Zagranicznych
STAROPOLSKA SZKOŁA WYŻSZA

The Irish Polish Society Yearbook

vol. VIII 2021

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego

tom VIII 2021

Edited by:
Jarosław Płachecki

Dublin 2021

The Irish Polish Society Yearbook, vol. VIII, 2021
Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom VIII, 2021

Editor: Dr Jarosław Płachecki

Peer reviewers: Prof. Barry Keane
Prof. Wawrzyniec K. Konarski
Prof. Jolanta Góral-Półrola
Dr hab. Joanna Pyłat

Publisher:

Irish Polish Society
Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland.
E-mail/Web: info@irishpolishsociety.ie
Tel. 087 466 3838

Deposited copies of the IPS Yearbook are accessible at: the British Library, the Bodleian Library at Oxford University, the Cambridge University Library, the National Library of Scotland, the National Library of Wales, the Queen's University Library in Belfast, the National Library of Ireland, Trinity College Dublin Library, University College Dublin Library, the National University of Ireland Galway Library, Maynooth University Library, Dublin City University Library, University College Cork Library, the University of Limerick Library, the National Library of Poland, the Jagiellonian University Library, the Warsaw University Library, the Lódź University Library, the Toruń University Library, the Wrocław University Library, the Gdańsk University Library, the Lublin Catholic University Library, the Opole University Library, the Poznań University Library, the Ossolineum Institute in Wrocław, the Zielińkis Library of the Płock Scientific Society and the Old Polish University Library in Kielce. Online version of the IPSY is available from the American database www.ebsco.com

Projekt jest współfinansowany w ramach funduszy polonijnych Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej. Koszty utrzymania Domu Polskiego w Dublinie współfinansowane są w ramach realizacji zadania „Wsparcie dla Ogniska Polskiego w Dublinie" z dotacji Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Publikacja wyraża jedynie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

© Copyright by: The Editor/Embassy of the Republic of Poland in Dublin, Dublin 2021

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (electronic edition)

Łukasiewicz ITEE

Publishing House of the ŁUKASIEWICZ Research Network – Institute for Sustainable Technologies
26-600 Radom, 6/10 Pułaskiego, Street phone (+48 +48) 36 442 41, fax (+48 +48) 36 447 65
e-mail: instytut@itee.lukasiewicz.gov.pl, http://www.itee.radom.pl

CONTENTS

Editorial Note – *Jarosław Płachecki* **11**

Articles **15**

- Reverend Dr Michael Joseph Włodarski – a Polish Nobleman in Exile? – *George Bourke* 15
- Different Worlds: Irish-Polish Connections in Wartime and after – *Patrick Quigley* 25
- The First Polish Students in University College Cork and the Irish Polish Society – *Gabriel Doherty* 37
- 'If I Haven't Got a Story, I'll Make One'. Jan Kamiński in Trinity College – *Patrick Quigley* 47
- 'I Have Had a Wonderful Long Life'. Remembering Professor Marcus Wheeler – *Hanna Dowling* 67
- My Poland – *Marcus Wheeler* 73
- 'Little Was Known about Poland. This Has Changed'. Interview with Ernest Bryll, First Polish Ambassador to Ireland – *Tomasz Wybranowski* 81
- 'I Want for Poles, the Word Poland to Be Equal to Homeland.' Excerpts from an Interview with the Polish Ambassador to Ireland, Anna Sochańska – *Samanta Stochla* 87
- An Interview with Consul Grzegorz Sala, Head of the Consular and Polish Diaspora Section of the Embassy of the Republic of Poland – *Jarosław Płachecki* 91

Polish Language Section **97**

- The Polish Irish Asociation and Polish – Irish Connections with the Greater Poland District from the Perspective of the Past 30 Years – *Krzysztof Schramm* 97

- Application of the Act of Clemency in Poland and Ireland. A Comparative Perspective – *Maciej B. Furtas* 107
- 'I Have Had a Wonderful Long Life'. Remembering Professor Marcus Wheeler – *Hanna Dowling* 125
- My Poland – *Marcus Wheeler* 129
- Polish Graves in Ireland – *Krystyna Pycińska-Taylor* 137
- 'Little Was Known about Poland. This Has Changed'. Interview with Ernest Bryll, First Polish Ambassador to Ireland – *Tomasz Wybranowski* 143
- 'I Want for Poles, the Word Poland to Be Equal to Homeland'. Excerpts from an Interview with the Polish Ambassador to Ireland, Anna Sochańska – *Samanta Stochla* 159
- An Interview with Consul Grzegorz Sala, Head of the Consular and Polish Diaspora Section of the Embassy of the Republic of Poland – *Jarosław Płachecki* 165

Reviews 173

- *The Irish to the Rescue. The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape,* ed. Richard K. Maher, 2021 **–** *Katarzyna Gmerek* 173
- *Polish and Irish Struggles for Self-Determination: Living Near Dragons,* ed. Galia Chimiak & Bożena Cierlik, 2020 and *The Irish to the Rescue, The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape,* ed. Richard K. Maher, 2021 – *Patrick Quigley* 176
- *Reverend Dr Michael Joseph Włodarski – a Polish Nobleman in Exile?* by Fr. George Bourke, 2021 – *Hanna Dowling* 181
- *A Timeline of Polish Diplomacy in Ireland,* ed. Jarosław Płachecki, 2021 – *Barry Keane* 184
- *Kalendarium polskiej dyplomacji w Irlandii,* red. Jarosław Płachecki, 2021 – *Maciej Furtas* 185

Poetry **189**

- Letter from emigration III (Eng. version) – *Jacek Jaszczyk* 189
- Letter from emigration III (Pol. version) – *Jacek Jaszczyk* 191
- What to do with him? (Eng. version) – *Samanta Stochla* .. 192
- What to do with him? (Pol. version) – *Samanta Stochla* 193
- Uncomfortably Numb (Eng. version) – *Patrick Quigley* 194
- Uncomfortably Numb (Pol. version)– *Patrick Quigley* ... 195

Letters to the Editor **197**

- Sent from the iPad: I (Pol. version) – *Maria Kęszycka* 197
- Sent from the iPad: II (Pol. version) – *Maria Kęszycka* .. 198
- Reflections on Covid-19 Lockdown (Eng. version) – *Hanna Dowling* 199
- Reflections on Covid-19 Lockdown (Pol. version) – *Hanna Dowling* 203

Reports & Correspondence **207**

- Recommendation Letter for Prof. W. Konarski by IPS (Pol. version) – *Joanna Piechota* 207
- Reference Letter for Prof. W. Konarski by Ognisko Polskie: Social and Cultural Activities for Polish Diaspora and the Polish House in Dublin (Pol. version) – *Jarosław Płachecki* 208
- Summary of the Polish House Activities (Pol. version) – *Janina Lyons* 209

Photo Album **213**

SPIS TREŚCI

Od wydawcy – *Jarosław Płachecki* **11**

Artykuły **15**

- Ksiądz dr Michael Joseph Włodarski – polski szlachcic na uchodźstwie? – *George Bourke* 15
- Dwa światy: relacje irlandzko-polskie w latach wojennych i powojennych – *Patrick Quigley* 25
- Towarzystwo Irlandzko-Polskie i pierwsi polscy studenci w University College Cork – *Gabriel Doherty* 37
- „Jeśli nie mam historii, to ją stworzę". Jan Kamiński w Trinity College – *Patrick Quigley* 47
- „Miałem wspaniałe i długie życie". Wspomnienie o Profesorze Marcusie Wheelerze – *Hanna Dowling* 67
- Moja Polska – *Marcus Wheeler* 73
- „O Polsce nie wiedziano zbyt wiele. Udało się to zmienić". Wywiad z Ernestem Bryllem, pierwszym ambasadorem RP w Irlandii – *Tomasz Wybranowski* ... 81
- „Chcę, by dla Polaków słowo Polska równało się Ojczyzna". Rozmowa o życiu zawodowym i prywatnym z ambasador RP w Irlandii, Anną Sochańską – *Samanta Stochla* 87
- Rozmowa z konsulem Grzegorzem Salą, kierownikiem Wydziału Konsularnego i Polonii Ambasady RP w Dublinie – *Jarosław Płachecki* 91

Część polskojęzyczna **97**

- Towarzystwo Polsko-Irlandzkie i związki polsko-irlandzkie z Wielkopolską z perspektywy 30 lat – *Krzysztof Schramm* 97
- Zastosowanie prawa łaski w Irlandii i w Polsce. Szkic porównawczy – *Maciej B. Furtas* 107

- „Miałem wspaniałe i długie życie". Wspomnienie o Profesorze Marcusie Wheelerze – *Hanna Dowling* 125
- Moja Polska – *Marcus Wheeler* 129
- Groby Polaków w Irlandii – *Krystyna Pycińska-Taylor* .. 137
- „O Polsce nie wiedziano zbyt wiele. Udało się to zmienić". Wywiad z Ernestem Bryllem, pierwszym ambasadorem RP w Irlandii – *Tomasz Wybranowski* 143
- „Chcę, by dla Polaków słowo Polska równało się Ojczyzna". Rozmowa o życiu zawodowym i prywatnym z ambasador RP w Irlandii, Anną Sochańską 159
- Rozmowa z konsulem Grzegorzem Salą, kierownikiem Wydziału Konsularnego i Polonii Ambasady RP w Dublinie – *Jarosław Płachecki* 165

Recenzje 173

- *The Irish to the Rescue. The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape,* ed. Richard K. Maher, 2021 – *Katarzyna Gmerek* 173
- *Polish and Irish Struggles for Self-Determination: Living Near Dragons,* ed. Galia Chimiak & Bożena Cierlik, 2020 and *The Irish to the Rescue, The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape,* ed. Richard K. Maher, 2021 – *Patrick Quigley* ... 176
- *Reverend Dr Michael Joseph Włodarski – a Polish Nobleman on Exile?* by Fr. George Bourke, 2021 – *Hanna Dowling* 181
- *A Timeline of Polish Diplomacy in Ireland,* ed. Jarosław Płachecki, 2021 – *Barry Keane* 184
- *Kalendarium polskiej dyplomacji w Irlandii,* red. Jarosław Płachecki, 2021 – *Maciej Furtas* 185

Poezja **189**
- List z emigracji III (wersja ang.) – *Jacek Jaszczyk* 189
- List z emigracji III (wersja pol.) – *Jacek Jaszczyk* 191
- Co z takim zrobić? (wersja ang.) – *Samanta Stochla* 192
- Co z takim zrobić? (wersja pol.) – *Samanta Stochla* 193
- Niewiarygodnie odrętwiały (wersja ang.) – *Patrick Quigley* 194
- Niewiarygodnie odrętwiały (wersja pol.) – *Patrick Quigley* 195

Listy do redakcji **197**
- Wysłane z iPada: I (wersja pol.) – *Maria Kęszycka* 197
- Wysłane z iPada: II (wersja pol.) – *Maria Kęszycka* 198
- Refleksje na temat życia w czasie pandemii (wersja ang.) – *Hanna Dowling* 199
- Refleksje na temat życia w czasie pandemii (wersja pol.) – *Hanna Dowling* 203

Reporty i korespondencja **207**
- Zaświadczenie dla recenzenta, prof. W. Konarskiego (wersja pol.) – *Joanna Piechota* 207
- Opinia o społeczno-kulturalnej działalności prof. Wawrzyńca Konarskiego na rzecz Polonii i Domu Polskiego (wersja pol.) – *Jarosław Płachecki* ... 208
- Sprawozdanie z działalności Domu Polskiego w 2020 roku (wersja pol.) – *Janina Lyons* 209

Album fotograficzny **213**

EDITORIAL NOTE

It is September 2021, the second year of the pandemic. Children are just back to schools. Everything begins to look normal. Early morning, I see kids paying for their bus fares, some of them for the first time, but each time with this seriousness and the mature excitement of 7 year-olds. Streets of Dublin are still moderately quiet. No major traffic generated by worried parents and people rushing to work. The pupils run around in circles in the school yards, banging into each other, screaming, shouting, playing happily in their new blue uniforms. What a good and healthy picture. Later in the evening, George's Street is full of people gathering for a pint or two. Young adults and elderly couples occupy the tables outside and later at night, when there is not enough room, they form one gigantic wave on the street. What a happy and hope-giving picture it is. So I forgive them their carefree and drunken joyousness. I just have to be extra careful, while overtaking.

A far different picture I remember from early spring 2020, when in March, a full Lockdown closed down the city. Deserted streets in the early morning rising sun. After passing two Garda check-points, the first at Heuston Station, and the second at the Quays where patrolling officers were the only people I saw. Then I found myself in the Dublin Bus Depot in Phibsboro to pick up my Bus no 9. On Monday at 7 am there was still nobody at O'Connell Street. No people crossing, homeless sitting, no bicycles or cars. Just a few seagulls fighting for empty paper bags and a fox running on his own business. Disturbingly, a dystopian view.

But it is all over now. 90% of us in Ireland are vaccinated, and the new infection rate figures are steadily low. I do not have to worry

about the Locator Forms or the Covid-19 tests any more. Traffic is growing back and people are returning to their gyms and hurling. So, I go back to my teaching and writing.

This Yearbook has rich contents. Fr. George Bourke's investigation into the Polish nobleman, Rev. Dr Michael Joseph Włodarski, who resided in 19th century Ireland, is the opening article for this edition. Was Włodarski really a Catholic priest and nobleman remains a mystery. Hanna Dowling in her review deals with this riddle too. Patrick Quigley focuses on wartime and the aftermath in Irish and Polish history. Firstly, the author explores both countries connections based on real persons' stories, and in his second article reveals a number of fascinating facts on the late Jan Kamiński, long-time member of the Irish Polish Society and our good friend. Orla Kamińska, Jan's daughter, kindly provided the editor with unique documents and photos. Jan's activities as a chair and vice-chair of at least two student organisations in Trinity College, throw some new light on the history of Poles in Ireland. Gabriel Doherty follows this idea and writes a piece about the first Polish students in University College Cork and the role of the old Irish Polish Society (1934–1946) in accommodating them in Ireland. Gabriel's research, hopefully, will be continued in the next Yearbook. Hanna Dowling publishes her memoir on the late Prof. Marcus Wheeler, who died in June 2020. He, too, was a member of the IPS, a scholar, researcher and the contributor in our early editions of the Yearbook. His never revealed text, *My Poland*, is included in this issue. The English language section is closed by three interviews with former and present-day members of Polish diplomacy in Ireland, namely: H.E. Ernest Bryll, the first Polish ambassador to Ireland, Ambassador Anna Sochańska and Consul Grzegorz Sala. This choice of interviewees is not incidental, since the Polish Embassy in Ireland celebrates this year its 30th Anniversary. The interviews were written by Tomasz Wybranowski, Samanta Stochla and Jarosław Płachecki. More on the history of the Polish Embassy in Ireland and the history of Polish diplomacy in Ireland can be found in *A Timeline of Polish Diplomacy in Ireland*, Dublin 2021, ed. by J. Płachecki. Two reviews were written on this occasion, one by Prof. Barry Keane and another

by Dr Maciej B. Furtas. Two reviews are also written for *The Irish to the Rescue. The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape,* ed. by Richard K. Maher, by Katarzyna Gmerek and by Patrick Quigley. Patrick is additionally reviewing Galia Chimiak's and Bożena Cierlik's *Polish and Irish Struggles for Self-Determination. Living Near Dragons*, published in 2020.

The Polish Language Section is filled by Krzysztof Schramm and his history of the Polish Irish Association and Polish – Irish Connections with the Greater Poland District and Maciej B. Furtas' comparative perspective on application of the act of clemency in Poland and Ireland. The rest of the section is occupied by the Polish translations of Hanna Dowling's and Marcus Wheeler's articles, and excerpts from the interviews with Mr. Bryll, Ambassador A. Sochańska and Consul G. Sala. A special addition to the Section is Krystyna Pycińska-Taylor's inspirational journey through the *Polish Graves in Ireland*, documenting in words the memories of our late friends and their burial places.

Continuing from previous editions is the Poetry corner. This time with Jacek Jaszczyk, Samanta Stochla and débuting Patrick Quigley. All bilingual and illustrated by Samanta's own drawing of the Molly Malone statue. A new addition to the Yearbook is a Letters to the Editor section with correspondence from Maria Kęszycka, known from the 2020 IPSY edition, and Hanna Dowling's *Reflections on Covid-19 Lockdown*, the memories requested earlier in the year by the editor.

The usual documentary section for the obvious reasons of the virtual absence of IPS activities last years, is represented by two recommendation letters written for Prof. Wawrzyniec Konarski and Janina Lyons' Summary of the Polish House Activities in 2020, written on request of the Chancellery of the Polish Prime Minister and Foundation "Oświata Polska za Granicą". This edition of the Yearbook is closed by the Photo Album and Jason Dolan's artistic works documenting the architectonic details of the Polish House, photos taken for the album *The Polish House in Dublin. An Illustrated Chronicle,* Dublin 2019. I wish to pass on my personal gratitude to Jason for his portrait of the editor included above. Did he capture

some of my mediations on my 20 years in Ireland or just passing the time? I do not know. But I will always keep this photo close. *Go raibh maith agat,* Jason.

As always, I wish to extend my sincere gratitude to the contributors (see the cover) and to all my collaborators in editing this Yearbook: Mariusz Kamiński, Patrick Quigley, Hanna Dowling, Marta Pobereszko and reviewers: Prof. Barry Keane, Prof. Wawrzyniec Konarski, Prof. Jolanta Góral-Półrola and Dr hab. Joanna Pyłat. The cover illustration *The Shore* was painted by Ula Retzlaff. This Yearbook has been supported by the Polish Embassy in Dublin and the transport of books was covered by the Old Polish University (Filia Staropolskiej Szkoły Wyższej w Dublinie).

I wonder if readers will find in these pages reflections of their own thoughts. In these strange times some of our habits and necessities were revaluated and some stayed put. What lessons will we learn from this experience, the on-line version of social life at a distance? Only time will tell.

Jarosław PŁACHECKI
Maynooth, 9 Sept. 2021

Fr. George BOURKE

Reverend Dr Michael Joseph Włodarski – a Polish Nobleman in Exile?

Abstract: Reverend Dr Michael Joseph Włodarski (1814–1874) was a chameleon figure of Polish origin who travelled around the British Isles and Ireland giving lectures on Poland. He spent his last years in County Tipperary where he was revered as a pious Catholic priest. However, while in Protestant areas he lectured on the evils of Popery and claimed to have left the Catholic Church He entertained his audience with stories of his family connections in Poland and his part in rebellions against Russia – stories which cannot be verified. His life, just like the site of his grave, remains a mystery.

Keywords: Reverend Dr Michael Włodarski (1814–1874), Polish rebellions, anti-popery, Thurles, County Tipperary, public lectures on Poland.

Introduction

Nowadays, there is just a vague awareness that the old Graveyard in Moycarkey, Thurles, Co. Tipperary, Ireland is the burial place of a Polish priest. There's still less any knowledge, among the local people here, of his origins or authenticity. Below I have outlined the story as it was recorded, initially in 1892, by a local newspaper correspondent, and then as pieced together from his own accounts, and from the public lectures he gave, as he travelled through England, Scotland, the north of Ireland, until he eventually reached Thurles in Co. Tipperary. In England, he's 'a former priest' and highly critical of 'popery'. Rev. Dr Michael Włodarski (sic) did

not have any role in the archdiocese of Cashel and Emly, but he seems to have been very well received in the many venues where he lectured, giving spirited accounts of all Poland had endured, as well as his own alleged connections, and background as a nobleman, priest and theologian. The man who gave him lodgings in Thurles, Maurice Power, was certainly a well-known and respected citizen of the town, a nephew of two priests, a most charitable man, and one who might be thought to be a good judge of character.

Yet, much of the story as told by Rev. Dr Michael Włodarski does not stand up to critical scrutiny – e.g. his kinship to the Bishop of Cracow, his places of study, and ordination as a priest. Similarly, the years and dates of Revolutions in Poland, and the Resistance Movements where he participated and ensuing imprisonment have obvious inconsistencies.

So the question – who is this man, who came to Thurles with a story? People paid substantial money to hear his Lectures, and attended in great numbers. Putting the account to the readers of the Irish Polish Society Yearbook may throw some light on the real Włodarski.

The Tipperary Connection

Rev. Dr Włodarski first came to my notice when I was shown an article which was published in *The Cashel Sentinel* on 6th February, 1892. The local reporter, John Butler, recounted that Rev. Michael Joseph Honaratius Włodarski, D.D., a Polish exile, was buried in Moycarkey Graveyard, here near Thurles in Co. Tipperary. Butler further reported that Fr. Włodarski was interred in a grave owned by Mr and Mrs Maurice Power of Stradavoher, Thurles, with whom he lived. *"There is"* he said "*no grave-stone or slab of any kind in his memory".* He suggested then in 1892 that a small tribute of respect should be erected in memory of this priest, noble exile and patriot, whose remains lie far from his family, friends and country. The priests of the diocese, he said, could subscribe to the costs of a memorial window or other monument to be erected in the chapel, situated within a few yards of the Graveyard. (Source: Study of Medieval

Churches & Cemeteries in the Parish of Moycarkey – submitted by Timothy Dwyer to U.C.C for Diploma in Local and Regional Studies in 2000 A.D.).

A Modus Operandi

The Cashel Sentinel continued the article, stating that: "*Dr. Włodarski was a Polish nobleman from Warsaw in Russian-Poland. His family took an active part in the first Polish Revolution in 1830. His father and other members of the family were burned alive in their home by the Russians. His uncle was Archbishop of Cracow – Karol Cwsarki (Skorkowski). The family, he said, had the right of nominating to the Archbishopric. Joseph had a private English tutor and studied in the University of Bonn in Prussia – no details given for his priestly studies or place of ordination. This report goes on to claim that he took an active part in the 2nd Polish Revolution in the 1850s, and that he was a Colonel of a regiment of Insurgents in the Resistance Movement against the Russians. He was interned in Prussia, and then after seven years in gaol, he had to flee his homeland, and made his way towards England".*

My initial research focussed on his time in Thurles, Co. Tipperary, where I found some details of the Maurice and Mary Power, who had given him a home at Stradavoher. Maurice Power, a Waterford man, an established commercial salesman in the wine and spirits trade all over Munster, had married and settled in Thurles, and in due time he had a large family. So it was he who gave a home and hospitality to Rev. Dr Joseph Włodarski during his years in Thurles.

My early enquiries (with Dr Pat Bracken in the Local Studies Department of Thurles Library) unearthed several local Newspaper accounts from February, 1866 – *Tipperary Free Press / Leinster Express / Cork Examiner / Waterford Chronicle* etc. – all with a similar story: – the 'modus operandi' in Ireland of Rev. Dr Włodarski. He was giving public lectures all over Munster and further afield. For these lectures there would be an Advertisement in the local newspaper e.g. this ad was published in Tipperary Free Press in February, 1866.

HOLY LAND AND POLAND
AT THE REQUEST OF MANY OF
THE RESPECTABLE INHABITANTS OF THE TOWN,
The Rev. Dr. Włodarski,
An Exiled Polish Nobleman and lately a Russian and Prussian State Prisoner for Seven Years
WILL DELIVER **A LECTURE** on the above subjects in the
LECTURE HALL, of the Mechanics' Institute, Clonmel
on Monday, 12th February, 1866 at Eight o'Clock.
The Chair will be taken by the
Right Worshipful John Griffin, Mayor of Clonmel.
Terms of Admission: Front Seats 1s 6d; Second Seats 1s;
Back Seats 6d. Tickets from The Mechanics' Institute

In the same edition of this newspaper, there was an editorial report, giving further details of the lecture and background information on Rev. Dr Włodarski. It recounts how his uncle, the Archbishop of Cracow, had been banished to Siberia by the Russian Government during the Polish Revolution and he could get no information on his whereabouts. Equally he knows nothing of his mother, a widow, who was taken from her home and kindred by the Russian soldiers. The Paper goes on to report that the young Włodarski was educated by his uncle, the Archbishop, first at Bohn, and later at Cologne, where he subsequently became Professor of Theology. Involved in the political troubles of his country, he was taken prisoner, and after seven years in a Russian dungeon, he managed to escape but was taken prisoner again. Sent into exile, and after spending many months in hospital, he was brought to Hamburg, and then found his way to Hull. The newspaper encourages its readers to attend the lecture by this distinguished stranger and scholar, who had been so severely tried by the vicissitudes of life.

Two years later, the *Cork Examiner* (19-2-1868) had a report on a similar lecture in Clonmel, on the state of Poland, past and present, this time in the Christian Brothers School. The then Mayor, Mr W.L. Byrne was in the Chair. Several local clergy were in attendance, as well as politicians, including the former Lord Mayor

of Dublin, and local Aldermen. The Rev. lecturer drew an animated picture of his unhappy country, her noble efforts for freedom, his zeal and interest in the cause of religion and the church, as well as his self-sacrificing and never-dying patriotism.

The Examiner goes on to report that Rev. Dr Włodarski, on the invitation of Rev. Dr Power, P.P., SS Peter's and Paul's, Clonmel, celebrated last Mass on the following Sunday and preached for over an hour" in a strain of fervid and earnest eloquence rarely surpassed".

"A Religious Swindler"

Going back to trace some of Dr Włodarski's journey from Hamburg to Hull to Thurles, gradually a different narrative began to emerge. The Editor of *The Kilmarnock Post* was sending out a warning for other newspapers to copy, with the heading "A Religious Swindler". The *"Freemans Journal"* of 21st November 1861 carried the story – Rev. Count Włodarski. D.D., had taken an ad in The Kilmarnock Post to publicise his visit to two churches in the area, preaching against "the Pope and Popery". He was claiming to be a Polish refugee and a convert from Romanism. He said that while in a state of spiritual ignorance, he had held the position of professor in Cracow, and had acted latterly as a priest in Liverpool. He had left the town of Kilmarnock without paying for his printing account.

Rev. Dr Włodarski (and note he is still using the title *Rev.)* was lecturing in similar terms as in Kilmarnock in several other venues earlier in 1861 – we find references to his lecture tour in the *Gravesend Reporter / North Kent & South Essex Advertiser* (27-4-1861). *Dundee Advertiser* (15-8-1861) has a report – Broughty Ferry – lecture on Popery: Rev. Count Włodarski, D.D., Polish exile and formerly a Roman Catholic priest delivered a lecture in the Free Church on "Variations of Popery". There was great difficulty following the lecturer, owing to his strong foreign accent, and rather imperfect acquaintance with the English language. A considerable number of people were present, and a collection was made at the door to aid the printing of the Bible in the Polish language. Another newspaper

The Montrose, Arbroath and Brechin Review had a further account of an address by Dr Włodarski on the errors of Popery and what led him to join the Protestant religion. "The learned gentleman" is reported to have spoken to a "crowded audience".

In November, 1861 *The Carlisle Journal* has an account of a lecture by Rev. Count Włodarski, D.D. to a small attendance in the Athenaeum. He was telling the audience that he was having correspondence with the bishops about the doctrines of the Roman Catholic Church, and his reasons for leaving that church. *The Whitehaven News* (5-12-1861) has him in Workington Presbyterian Assembly Rooms expounding on the errors of Papal Infallibility.

The Manchester Courier (27-6-1862) has Rev. Dr Włodarski saying that he had come to the Manchester area in connection with the Roman Catholic Mission, and *"it was there he saw what he considered the errors of the Roman Catholic religion, and became a member of the reformed faith. This change reduced him from a position of comfort, and thrown him on his own resources., so that he was obliged to take lodgings in a small house in Ancoats".*

He got caught up in a family dispute and he was assaulted. The ensuing court case found that there was no justification for the assault on Dr Włodarski and his assailant was bound to the peace. April, 1865, finds Rev. J. M. Włodarski, D.D., exiled Polish nobleman, and lately a Roman Catholic priest, in Belfast. A lengthy report in *The Belfast Weekly News* (15-4-1865) has him giving a lecture to the United Protestant Association. Throughout, he is questioning the veracity of Roman Catholic teaching, and the authority of the Pope. *En passant*, he mentions that during his time in England, he was appointed by Cardinal Wiseman as Professor of Divinity in the Institute at Liverpool, and then went on to recount on how he became a Protestant. A large part of this lecture is devoted to the history of Poland, its oppression, travails, and its fight for freedom and liberation.

The Belfast Weekly News reported on 17-6-1865 that Rev. M. J. H. Włodarski, D.D., formerly a Polish nobleman had lectured at the Market-house, Antrim, to a large attendance. He spoke on his reasons for abandoning the Church of Rome, and received a hearty vote of thanks. *The Ulster Gazette* (2-12-1865) reported that Dr Włodarski

preached on the previous Sunday in the Second Presbyterian Church, and on the Monday in the Mall Presbyterian Church. The reporter concluded "We understand that Dr Włodarski proposes to re-visit Armagh".

What are we to conclude from all the lectures and sermons in England, Scotland and the north of Ireland? Did the trauma of the Resistance Movement, imprisonment and exile cause a deep crisis of faith and priestly vocation for Rev. Dr Włodarski? Were there elements of opportunism in his public renunciation of the Catholic religion as he journeyed through areas hostile to the Roman Catholic Church? A brief reference has him in the diocese of Ferns before he came to Thurles. The Bishop of Ferns, Dr Furlong, is reported as insisting that he would have to get a 'Papal Pardon' before he could minister in the diocese. Checking with the Archivist of Ferns, Fr. Seamus de Vál, he has written that he was not aware of any reference to Rev. Dr Włodarski being in the diocese. The following paragraph here has him giving one of his lectures in New Ross, which is in the diocese of Ferns, so perhaps he did secure that Papal Pardon, if it was required!

Who is the real Włodarski?

In the earlier part of this article, I mentioned that Rev. Dr Włodarski, during his time living in Thurles, Co. Tipperary, gave many lectures. In addition to Clonmel, we find him giving Public Lectures in Maryborough (Portlaoise), Limerick, New Ross, Co. Wexford, and Killenaule, Co. Tipperary. For his Lecture in the Christian Brothers' School Hall in New Ross, he is described as an exiled Polish priest and nobleman, who had been seven years in prison on account of faith and fatherland. He saw Ireland as *"that land which bore such a resemblance to his native country, in its downtrodden nationality and its suffering for the faith".* He went on to describe Poland, its history, and its struggles. He dwelt at length on the sufferings of the Church and the expulsion of bishops and clergy; and the excess of brutality exercised by the Russian soldiers, with many banished to the wilds of Siberia. But he was not without

hope *"We trust in God; he is our protector and our friend. Poland is not lost; Union is our strength".* This lecture was chaired by the local Curate, in the absence of the parish priest, with a large attendance, including town councillors and other dignitaries. The Juvenile Fife and Drum Band gave an admirable performance!

Fr. Walter Skehan, Cashel and Emly diocesan historian has a reference to Rev. Joseph Włodarski, D.D., acting as chaplain to the Ursuline Sisters in Thurles, though their annals have no mention of any such appointment. Perhaps the chaplaincy was of an informal or of an intermittent nature.

Death before dishonour

The Nation newspaper of 21st March, 1874 carried his obituary: *Death of a Polish Exile in Tipperary (From a Correspondent).* A long and painful illness, borne with unshakeable fortitude, and with the fullest resignation to the will of God, terminated on Monday, the 9th March, 1874, in the death of Rev. Michael Joseph Honoratius Włodarski, in his sixtieth year. The Rev. deceased, who was highly descended, was a nephew of the late Archbishop of Cracow, a parish priest of the diocese, a canon of the cathedral, and a professor in the University of Cracow. His was a nature too unselfish and too chivalrous for him to have remained an inactive spectator of his country's effort to regain independence. What part precisely he took, we know not, for he was not in the habit of talking much about himself, but doubtless it was worthy of the cause, of the man, and of the priest. From some observations, casually fallen from him in conversation, it would appear that he was wounded, was for seven years a state prisoner in Russia, and was then conducted beyond the Polish frontiers, and forbidden ever to return. Having spent some time in England, he came to Ireland *"the Poland of the West*". Eight years or more, after having made trial of various places, he came to Thurles, where his reception by the Archbishop, the priests, the nuns, and the people, was such as to be worthy of him and them. Here, since then, with the exception of a few brief intervals, he resided up to his death.

His guiding principle in all things was the famous motto "*Potius mori quam foedari*" – "*Death before dishonour*". His Grace, the Archbishop wrote five years ago: *"Father Włodarski has, while here, conducted himself in every way befitting a priest and a gentleman, being distinguished by every priestly virtue, and every high quality of character".* His Grace, who was kind to him at all times, was more than ever kind to him towards the end.

But two persons there were who were especially kind and generous, Maurice and Mrs. Power, with whom for nearly all his time here, he resided, and in whose family, he became as one of themselves; ever respectful to him, and generous without ostentation. And then, when sickness came on, and his strength was daily giving way, and he required to be nursed, he would say to his friends *"how Mrs. Power was as earnest and un-wearying in her attention to him as any sister could be".* At his obsequies, which took place in the Cathedral on Wednesday, 11th March, 1874, His Grace, the Most Rev. Dr Leahy, over twenty priests, the students of the College, and many of the laity were present. *The Melbourne Advocate* on the 9th May, 1874, published a full copy of the above obituary.

A tombstone unfound

As mentioned at the beginning, it is believed that Maurice and Mrs. Power gave this Polish priest a burial place in family graves in Moycarkey. The correspondent at the start of this article was lamenting that Rev. Michael Włodarski's grave was unmarked in 1892, and so it is to this day. Both Maurice and Mary Power were prominent citizens in the town of Thurles. Mary died on Christmas Day 1915, and Maurice died on 19th November, 1919. Both had very large funerals, and were buried in the Old Cemetery in Moycarkey. The *Tipperary Star* at the time carried detailed reports of their funerals, listing many of those who attended, but so far their tombstone has not been found!

A Polish priest, based in Dublin, and who at one stage was celebrating mass occasionally for the Polish community here in Thurles, Fr. Bartholomew Parys, SVD., made some enquiries for me

in May / June, 2016 – checking for any records for Dr Włodarski in the Archdiocese of Cracow, e.g. baptism, ordination, etc. These enquiries, at the time, did not yield any information from the Polish side.

Summary in Polish

Ksiądz dr Michael Joseph Włodarski – polski szlachcic na uchodźstwie?

Ksiądz dr Michael Joseph Włodarski (1814–1874) był postacią o kameleonowej naturze. Pochodził z Polski i podróżował po Wielkiej Brytanii i Irlandii, wygłaszając wykłady o swoim kraju ojczystym. Ostatnie lata spędził w hrabstwie Tipperary, gdzie zdobył uznanie jako pobożny ksiądz katolicki. Jednak przebywając na terenach protestanckich wykładał na temat „zła papiestwa", twierdząc, że opuścił Kościół katolicki. Zdumiewał publiczność opowieściami o swoich rodzinnych powiązaniach w Polsce i swoim udziale w buntach przeciwko Rosji – opowieściami, których nie można zweryfikować. Kwerenda w archidiecezji krakowskiej w poszukiwaniu jakichkolwiek akt dotyczących ks. Włodarskiego, jak np. metryka chrztu czy akt święceń, nie przyniosła żadnych rezultatów. Pojawia się więc pytanie – kim jest ten człowiek, który przybył do Thurles? Słuchacze płacili duże pieniądze, by pójść na jego wykłady, które przyciągały tłumy. Łamy „Rocznika Towarzystwa Irlandzko-Polskiego" (zob. też: Reviews, s. 181) rzucają nieco światła na prawdziwą postać Włodarskiego, którego życie, podobnie jak miejsce pochówku, nadal pozostaje tajemnicą.

References

- *Cork Examiner,* 19th Feb., 1866.
- *Leinster Express,* 1866.
- Study of Medieval Churches & Cemeteries in the Parish of Moycarkey – submitted by Timothy Dwyer to U.C.C for Diploma in Local and Regional Studies in 2000 A.D.
- *The Belfast Weekly News,* 17 June, 1865.
- *The Cashel Sentinel,* 6th February, 1892.
- *The Melbourne Advocate,* 9th May, 1874.
- *The Nation,* 21st March, 1874.
- *The Ulster Gazette,* 2nd Dec, 1865.
- *Tipperary Free Press,* 1866
- *Tipperary Star,* 1919.
- *Waterford Chronicle,* 1866.

Patrick QUIGLEY

Different Worlds: Irish-Polish Connections in Wartime and after

Abstract: The Irish and Polish experience of World War Two were polar opposites as Ireland's geographic isolation helped it avoid direct involvement in the conflict that tore Europe apart. Despite the great distance and wartime obstacles, there were a number of significant connections such as Count Jan Baliński, envoy of the Polish Government in exile, who visited Ireland in 1941 and wrote a long report. In Poland the Smith sisters were Irish citizens in Warsaw who helped English people to escape the Nazis. Eileen Jarlinski Short was born in Liverpool of Irish parents, married a Polish man and saw service with the Home Army in the Warsaw Uprising. The writer Francis Stuart was a more problematic case, a self-imposed exile in Berlin, who visited Poland and married a woman from Kashubia. In Ireland a number of Polish airmen found themselves in captivity due to aerial mishaps. The survey ends with the case of another Irish novelist, Brian Moore, who worked with the United Nations Relief Agency in post-war Poland.

Keywords: World War Two, Neutrality, Polish Government in exile, Francis Stuart, Kashubians, Air Force, Internment, Brian Moore, UNRRA.

"Nothing is allowed to appear in the Irish press on the subject of the ruthlessness of the Germans, or even of the Soviets, either in Poland or in other European countries"[1].

The quotation from Count Jan Baliński Jundziłł encapsulates the position in Twenty-six County Ireland (Éire) during World War Two. While the Six Counties of Northern Ireland participated in the British war effort, the Twenty-Six County state maintained a scrupulous

[1] Robert Fisk, *In Time of War,* p. 168.

neutrality throughout the conflict. Ireland's isolation and fear of invasion bred a complacency in interpreting news of the conflict. At a time when there was no TV or Internet, with a censored radio and press, most Irish people were ignorant of many aspects of the war, especially of Nazi and Soviet use of terror to subdue populations and the horror of the Holocaust. It was as though the island had drifted further into the Atlantic and detached itself from the rest of Europe. Many Irish people had sympathy for Poland, but assumed that the situation was a repetition of the Great War of 1914–1918. In 2021 the 2,100 km between Dublin and Warsaw can be covered by a two and a half-hour flight, but in 1939 Ireland and Poland might as well have been on different planets.

Norman Davies describes the Polish experience of the war in *Heart of Europe*: "In proportion to its size, Poland incurred far more damage than any country on earth"[2]. In those terrible years one would be forgiven for thinking that there was no connection whatever between Ireland and Poland. This article was written at a time of lockdown with a reliance on my personal library and online sources and consists of a series of sketches of associations, stories untold that are slowly coming to light. I hope they encourage others to follow leads so that a fuller record of the wartime connections between our countries will be revealed.

Jan Baliński

Jan Baliński was wartime liaison officer between the Polish Government in Exile in London and the British Government. In 1940 the Polish Government relocated from France to London but feared a German invasion would follow. According to Gerard Keown, former Irish Ambassador to Poland: "In another little-known connection, papers from the archives of the Polish Ministry of Foreign Affairs were stored in Dublin for safe keeping from 1943 until 1959, when they were moved to the Hoover Institute at Stanford"[3]. The

[2] Norman Davies, *Heart of Europe*, p. 64.

[3] Gerard Keown, *From Strangers to Neighbours: Connections between Ireland and Poland,* speech at Royal Lazienki Museum, 18/09/2017.

documents were stored in a building on Fitzwilliam Square close to the existing Polish House.

In January 1941 Count Baliński visited Ireland on behalf of the Polish Research Centre in London to assess the situation and make a report. He was dismayed at the press censorship in a rigid application of Ireland's neutrality policy. He noted the strength of Catholicism in Ireland, but even this was not allowed to threaten neutrality: "Nor is anything published – although this would be natural in a Catholic country – regarding the Vatican broadcasts on the persecution of the Church in Germany and Poland"[4].

Baliński had a meeting with the Taoiseach, Eamon de Valera, who questioned him about the situation in Poland. The Irish premier was of the opinion that an imposed peace by a sole victor would repeat the catastrophic mistakes of the Treaty of Versailles. Perhaps thinking of the recent Irish Civil War, De Valera claimed to abhor war and hoped for a negotiated settlement and peace treaty. Balinski travelled around the country, becoming increasingly annoyed at comparisons between British brutality in Ireland and German repression in Poland: "Sometimes when I spoke of persecution of Poles, I was told by Irishmen that they knew by experience what persecution meant. I reacted with heat to such assertions"[5]. He met Irish army officers and found much sympathy for the British Army in the war, but less enthusiasm for British policy and politicians. The one man he met in Ireland who was keenly aware of the fate of occupied Poland was the Catholic Archbishop of Dublin, John Charles McQuaid.

Although Ireland and Poland gained independence in the aftermath of the Great War their situation in the 1940s was very different. The government of the Twenty-six Counties was engaged in a long process of separation from rule by the British Empire, solidified by de Valera's Constitution of 1937, which is still in force. Following on from this victory he negotiated the return of Irish ports held by British forces in 1938. Irish neutrality was a fragile construct

---

4 Fisk, ibid.

5 Fisk, p. 439.

in a conflict where countries were under pressure to take sides. The determination of the Irish to maintain this policy in relation to Poland's Honorary Consul in the state, Tadeusz Dobrzyński, has been documented by his grandson, Ian Cantwell in IPSY Vol. 4. The Irish Department of External Affairs adopted an ambiguous policy of recognizing his existence while avoiding full diplomatic status.

Ireland's neutrality has been criticized and misunderstood by commentators in hindsight, but had overwhelming public support. The war began barely eighteen years after a bitter armed conflict forced British armed forces to leave the Twenty-Six Counties. To fight alongside the British in 1939 was a step too far for many Republicans, many of whom regarded Germany as an ally against Britain; to them the conflict was a continuation of the Great War and Germany was only attempting to recapture territory lost at Versailles. The genocidal and anti-Semitic aspects of Nazi policy were disregarded or viewed as rhetoric; the Germans were a civilized and rational race and would not go to extremes. Germany had assisted the young Irish state after independence in 1922; a German company Siemens-Schuckert constructed the power stations on the River Shannon that began the country's electrification programme. German scholars arrived to study Irish language and culture and occupied high positions such as the committed Nazi, Adolph Mahr, Director of the National Museum of Ireland from 1934 until obliged by circumstance to take unexpected "leave of absence" in 1939[6].

As the war expanded to encompass most of Europe Ireland could not isolate itself completely from engagement. Thousands of young Irishmen joined the British Army, some to fight against Fascism, others out of a longing for adventure. Many others went to England to work in industry where they replaced English workers who had enlisted or been conscripted. Despite the obstacles between Ireland and Poland at the other side of Nazi-occupied Europe there were a few significant connections.

---

[6] See Gerry Mullins, *Dublin Nazi No. 1, Life of Adolf Mahr,* Liberties Press, 2015.

Kathleen Smith and Frances Wasilkova

Little is known about the sisters Kathleen and Frances Smith who lived in Poland from the mid-1920s where they befriended a young Polish man who spoke English and was educated in Ireland. He was Stanisław Markiewicz, stepson of Countess Markievicz, who wrote to him from Dublin in the autumn of 1925: "My dear Staśku, I was awfully glad to get your letter from Miss Smith the other day. She came here and saw me, and told me how much her people liked you and I felt quite in touch with you"[7].

There was no direct postal system between Ireland and Poland and letters went via England. Some preferred to communicate by courier. Constance's last letter to Staśko was dated 14 January, 1926, again brought to Warsaw by Kathleen Smith. According to Staśko, Kathleen lived in Warsaw with her sister Frances Mary who married a Polish officer. On 14 August 1931, Staśko wrote from Warsaw to his step-aunt, Molly Gore-Booth: "My typist and honorary assistant [Kathleen Smith] is unfortunately away until the end of this month. …"[8]. There were few English language schools in Poland and the Smith sisters appeared to have given private lessons. Only in 1938 did the British Council open a short-lived school in Warsaw[9].

Staśko's letters to Ireland often refer to the sisters, especially to Kathleen. He wrote to Hanna Sheehy-Skeffington from Żórawia 29 on 3 Sept., 1932: "Again please accept my profuse apologies for long delay with sending of book. We have gone through a very difficult time during the past few months. Miss Smith, who kindly types for me, has been away on a holiday job. Myself, for reasons of economy, had to move to a smaller room in lieu of English lessons"[10].

Staśko fell on hard times in the 1930s and depended on the Smiths who allowed him stay in their apartment at Złota 16.

---

7 Constance to Stasko, National Library of Ireland.

8 Stasko to Molly Gore-Booth, Lissadell Papers, PRONI, Belfast.

9 See Denis Hills, *Return to Poland, Bodley Head,* London, 1988 for details of an English teacher in pre-war Warsaw.

10 Staśko to Hanna Sheehy-Skeffington, Sheehy-Skeffington Papers, National Library of Ireland.

A photograph in the mid-1930s shows a healthy fellow in white tennis apparel. Beside him squats the Smiths' cocker spaniel, Peter, who can only have reminded him of Madame's favourite dog, Poppet. He came to Ireland in 1935 to work on his biography of Constance. Kathleen and Frances were still in Warsaw at the outbreak of war in September 1939. They could have been evacuated like other English residents to Romania but, as citizens of a neutral country, considered themselves safe from the Nazi authorities. Some English-nationality teachers found themselves trapped in the city. One of these was Tom Firth who joined a group helping escaped prisoners of war to escape from Warsaw. In his memoir, *Prisoner of the Gestapo*, he mentions Kathleen as a major organizer in helping English people escape from wartime Poland, but gives no further details[11].

Kathleen and Frances Wasilkova survived the war and their repatriation to Ireland in 1945 was achieved by the Irish Department of Foreign Affairs via the German authorities. Much of their story is yet to be recovered from the chaos of the post-war years.

Eileen Garliński Short

A contemporary of the Smiths was Eileen Garliński Short who also worked as an English language teacher in Warsaw. Eileen was born into an Irish family in Liverpool. She travelled to Warsaw in 1935 where she met her future husband, Józef Garliński, in 1936. As German bombs fell on Warsaw they married on 3 September, 1939. Along with her husband she joined the ranks of the underground Home Army and studied nursing. During the war years Eileen took part in secret sailing training courses, as well as regattas for which she received a medal which she later donated to the British Museum.

Józef was captured in 1943 and sent to Auschwitz. On the outbreak of the Warsaw Uprising in August 1944 Eileen participated as a nurse in the Kryśka Group in the area of ul. Wilanowska and the hospital in the building of the Social Insurance Institution at ul. Czerniakowska. She survived the bitter fighting and was

[11] Tom Firth, *Prisoner of the Gestapo*.

evacuated to a transit camp at Pruszkow. After the war she made her way to England where she worked as an interpreter at the Ministry of the Interior of the Polish Government-in-exile. She also became an activist of the Polish-English Friendship Society and Chairman of the Committee of British Polish Wives. In November 1945 she was reunited with her husband.

In 1986 she was decorated by the President of the Republic of Poland in Exile with the Knight's Cross of the Order of Polonia Restituta. She died on 26 March 1990 and is buried in London's Gunnersbury Cemetery. She is commemorated by a plaque in the Field Cathedral of the Polish Army in Warsaw where the Irish Ambassador to Poland leaves a wreath every 1 August.

Francis Stuart and Madeleine Meissner

The case of the writer, Francis Stuart, brings up a very different situation and is one of the more controversial episodes with an Irish connection. In April 1939 he went to Germany to teach Irish literature to students at Berlin University. One of his students was Madelaine Meissner whose parents came from the Kashubian ethnic group in Pomerania on Poland's Baltic coast. Stuart was estranged from his wife Imogen in Ireland and the tutor and student became lovers. While Kashubians are nowadays regarded as Poles Madelaine maintained that they were disregarded by Germans and Poles as not belonging to either nationality.

"The Kaschuben were an old ethnic tribe who migrated from the Far East and settled in that part of Poland now known as Kashubia. Rather like the Irish farmers at the start of the century they existed mainly on potatoes which they grew in poor sandy soil. Much of the land was covered with bog and they were the butt of jokes from more prosperous Poles"[12].

As a citizen of a neutral country Stuart was within his legal rights to work in wartime Berlin, but his activity involved much more than academic exchange. At the start of the war, he operated

[12] Madelaine Stuart, *Manna in the Morning*, p. 20.

as a link between the IRA and German intelligence, the Abwehr. His brother-in-law, Sean McBride, son of Maud Gonne (and future winner of Lenin Peace Prize) was a leading IRA figure. Allegiances and alliances in those years cannot be viewed in simplistic either/or terms. The milieu Stuart operated in was close to the atmosphere of an Alan Furst novel.

Throughout his life Stuart was accused of being a Fascist fellow-traveller and anti-Semite, but the reality was more nuanced. At school in Rugby, he was among a group of outsiders that included a Jew and a Pole. He was a prolific novelist and his 1938 novel, *Julie*, identifies with the Jew as outsider. While living in Berlin he made at least one journey to occupied Poland in the company of IRA leader and anti-Fascist, Frank Ryan. They visited Irish prisoners in a prison camp at Posen (Poznań). It was apparently a failed attempt to recruit an Irish Legion from the prisoners in a reprise of Roger Casement's attempts in the Great War. "Leaving the camp, Stuart, saw Polish prisoners beaten and kicked by guards. Days later he arranged a meeting with Colonel von Stauffenberg whose English was perfect according to Stuart, to ask consideration for the POWs, some of whom were Irish"[13]. Ironically Stuart's cousin, Robert Stewart-Moore, was also a prisoner of the Germans in Poland. He was captured when his bomber plane was shot down and imprisoned in Lamsdorf (now Lambowice) Stalag VIII B, a subcamp of Auschwitz.

As the war went on captured members of the British armed forces were sent to prison camps in Silesia such as Stalag Luft 3 run by the Luftwaffe in Zagan, Poland, where the events in the film, *The Great Escape*, took place. Some of these were Irish, but their experiences were relatively unknown in Ireland as participation in the war was seen as unpatriotic or a threat to neutrality. Only in the 21st Century were some of their stories told.

In the early years of the war (1939–42) life in Berlin was as relaxed as in normal peacetime. The air-raids were infrequent and the front lines far away. Diplomats and journalists from neutral countries such as the USA still resided in Berlin. Like them Stuart

[13] Kiely, *Francis Stuart*, p. 196.

was shielded from the horrors of Nazi domination in Poland and the increasing persecution of the Jews. The most controversial aspect of his sojourn in Berlin was his decision to make radio broadcasts to Ireland on the German propaganda service, Redaktion Radio. As the war came near the end Stuart and his lover left Berlin and moved towards the West. He intended to return to Ireland, but was imprisoned by the French and lived for some years in Germany and France. He could have shared the fate of William Joyce (Lord Haw Haw) who was hanged by the British for treason, but was judged less culpable, although his sojourn in Berlin threw a shadow over his literary reputation in the post-war years.

After the death of Imogen, Stuart and Madeline married in London in 1954. She was delighted with life in the West, but unhappy at separation from her mother who lived and died alone in Communist Poland. The post-war borders made a visit impossible. Although there was no connection it is an odd coincidence that the first Australian ambassador to Poland in 1973 was one Francis Hamilton Stuart (1912–2007).

Meanwhile back in Dublin the Polish consul W. Th. Dobrzyński continued his valiant efforts to bring the plight of Poland before an Irish audience. With a grant of £75 from the Polish Government-in-Exile he organized the publication of a book of speeches: *Poland, Lights and Shadows in the Life of an Ancient Nation*, published by the Talbot Press in 1941 and reprinted in 1943.

Polish Airmen in Ireland

A large number of airmen from both sides were captured and interned after making emergency landings in the Twenty-Six Counties, although airmen from allied nations were later allowed to return home via the Six Counties. Some were Polish such as Sgt Stanislaw Karniewski who, on 14 March 1941 crash-landed his Bristol Blenheim on the beach at Clontarf near Dublin city. He was uninjured and became a favourite among internees at the Curragh. He was involved in an escape attempt from the camp on 9 February 1942, but was soon recaptured with hands cut and bloody from

the barbed wire. According to Donal McCarron in *Landfall Ireland*, the sociable Stan was popular with the camp guards in contrast to another Polish prisoner, Captain Kazimierz Baranowski. The latter adopted an aristocratic air, treated Stan as his batman, drank cognac and wore a hairnet in bed[14].

On 23 August 1942 Flying Officer Bolesław Sławiak from the 305 Dębliński Squadron was wounded and his Spitfire damaged in a dogfight over the Irish Sea and crash landed near Ratoath in County Meath. The plane hit a rock and broke into three sections. The young pilot was treated in a Dublin hospital, but died soon afterwards. His remains were repatriated to England where he is buried. More fortunate was a Polish pilot who crashed at Oulart, Co Wexford on 30 October 1942 with minor injuries.

During the war four Allied planes crashed into Mount Brandon in Kerry, including an RAF Wellington on 20 December 1943. The six airmen, all Poles, were killed. Northern Ireland, as part of the UK, was a full participant where Polish soldiers were based. A number died there and are buried in the province where they are commemorated each year.

Brian Moore

While Stuart was in Berlin a young man who would become a leading Irish and international novelist was achieving maturity in wartime Belfast. After leaving school in 1939 he became an Air Raid Warden and witnessed the Belfast Blitz in April-May 1941 in which thousands of civilians were killed. He served as a civilian with British forces in North Africa, Italy and France. After the war he joined the United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) and was posted to Warsaw to help in the reconstruction of Poland. He wrote home to his mother in Belfast about conditions in the devastated country: "Warsaw in January 1946 was no longer a city"[15].

---

[14] Donal McCarron, *Landfall Ireland,* p. 138.
[15] Patricia Craig, *Life of Brian Moore,* p. 100.

He went to Poland with an idealistic view of socialism as the system best suited to reconstruct the post-war world, but was repelled by the dogmatic attitude of Soviet and Polish communists. This was the beginning of a shift to liberal views that remained with him. His views can be gleaned from two articles he wrote for Dublin's Sunday Independent. The first on 7/11/1947 carried the headline: "Red Sabotage in Poland," followed two weeks later on 21/11/1947 with "Poland – 96% Catholic – is run by Reds".

He drew on his experiences to write an introduction to *Poland I946,* a book of photographs by his friend, John Vachon.

As Communist control on Poland increased the UNRRA mission was wound down in late 1947. Moore returned to Belfast, but disliked the narrowness of life in the Six Counties and emigrated to Canada. In later years he became a prolific and successful novelist, but did not write again about Poland until the thriller, *The Colour of Blood*, in 1987. The book tells the story of a cardinal who attempts a reproachment with the government of a communist state. He survives an assassination attempt, but is uncertain whether the assassins were from the State or from fanatical Catholics. No country or date is mentioned, but the atmosphere and milieu are unmistakably Polish. Cardinal Stephen Bem is a man struggling to reconcile the conflicting demands of church and state.

These are outlines of some of the stories of Irish and Polish people and how their lives were connected by the conflagration of World War Two. Much more research can be done when the restrictions of Covid-19 are lifted. In the meantime, they help to remind us that, no matter what the distance, we live on the one earth and no nation or group can ever sever connection with the rest.

Summary in Polish

Dwa światy: relacje irlandzko-polskie w latach wojennych i powojennych

Irlandzkie i polskie doświadczenia II wojny światowej były krańcowo różne, ponieważ izolacja geograficzna Irlandii pomogła jej uniknąć bezpośredniego zaangażowania w konflikt, który rozdarł Europę. Mimo ogromnej odległości i wojennych przeszkód utrzymywano szereg ważnych kontak-

tów, jak na przykład z hrabią Janem Balińskim, posłem rządu polskiego na uchodźstwie, który odwiedził Irlandię w 1941 r. i napisał długi raport. W Warszawie siostry Smith były obywatelkami Irlandii i pomagały Anglikom uciec przed nazistami. Eileen Jarlinski Short urodziła się w Liverpoolu w irlandzkiej rodzinie, wyszła za mąż za Polaka i służyła w Armii Krajowej w Powstaniu Warszawskim. Pisarz Francis Stuart był bardziej problematycznym przypadkiem, emigrantem w Berlinie, który odwiedził Polskę i poślubił Kaszubkę. W Irlandii wielu polskich lotników znalazło się w niewoli w następstwie wypadków lotniczych. Mamy wreszcie przypadek innego irlandzkiego powieściopisarza, Briana Moore'a, który współpracował z Agencją Narodów Zjednoczonych ds. Pomocy w powojennej Polsce. Opisane postaci i ich losy świadczą o niezłomnej łączności naszych bohaterów z krajami pochodzenia. Niezależnie od dystansu geograficznego i miejsca, w które rzucił ich ślepy los przeznaczenia.

References

- Cantwell I. (2017), *The Polish Consulate-General in Dublin during World War II*, IPSY no. 4, 2017.
- Craig P. (2002), *Brian Moore, a Biography*, London, Bloomsbury.
- Dobrzyński W.T. (1941–1943), *Poland, Lights and Shadows in the Life of an Ancient Nation*, Dublin, Talbot Press.
- Firth T. (2010), *Prisoner of the Gestapo*, Pen & Sword, Barnsley, United Kingdom.
- Fisk R. (1983), *In Time of War, Ireland, Ulster and the Price of Neutrality, 1939––45*, Dublin, Gill & Macmillan.
- From Strangers to Neighbours: Encounters between Poland and Ireland (2016), Embassy of Ireland in Warsaw.
- Hills D. (1988), *Return to Poland*, London, The Bodley Head.
- Kiely K. (2017), *Francis Stuart, Artist and Outcast*, 2nd ed., Dublin, Areopagitica.
- MacCarron D. (2003), *Landfall Ireland*, Belfast, Colourpoint Books.
- Moore B. (1987), *The Colour of Blood*, London, Jonathan Cape.
- Moore B. (1995), *Introduction to Poland 1946 by John Vachon*, Smithsonian.
- Stuart M. (1984), *Manna in the Morning*, Dublin, Raven Arts Press.

Gabriel DOHERTY, UCC

The First Polish Students in University College Cork and the Irish Polish Society

Abstract: In 1945 a large number of Polish people were exiled in Western Europe, unable to live in Poland under a Communist government. The President of University College Cork (UCC), Professor Alfred O'Rahilly, along with the Polish Consul in Ireland, Wacław Tadeusz Dobrzyński, were two main proposers of a scheme to assist Polish students to undertake a third level education in Ireland. It was combined with an initiative to revive an Irish Polish Society (IPS) which had lapsed due to lack of contact with Poland in World War 2. The educational programme would provide a focus for the new IPS. Based on correspondence, the article traces attempts to organize grants and assistance through contacts between O'Rahilly and the Consul, the Polish Government in Exile, the Red Cross and the Irish Government. Due to pressure of time the programme could not begin in the academic year 1945–1946; the outcome will be detailed in the next Yearbook.

Keywords: Poland, Ireland, Education, University College Cork, Alfred O'Rahilly, Wacław Dobrzyński.

Introduction

It is late July 1945. The war in Europe has been over for a number of weeks, and the victors have gathered in Potsdam to confirm the division of the spoils originally agreed at the Yalta conference in February. One of the most significant outcomes of both was the effective division of the continent into two spheres of influence – with the United States, along with the other, exhausted, democracies of France and the United Kingdom, conferred with a de facto over-

arching role in the centre-west, and the Soviet Union recognised as dominant in the centre-east. Poland, having fought against Nazi Germany using open warfare in 1939, and by underground methods until 1944, is condemned to a new phase of foreign domination, this time delivered through a combination of a native Communist clique and the awe-inspiring might of the resident Red Army garrison.

At the same time, on the western fringe of the continent, and at the other end of the scale of public affairs, on an island only barely touched by the devastation visited upon the continent generally and Poland in particular, an initiative is getting under way that, in a quiet, subdued way, was intended to express solidarity with the plight of the Poles. In particular it was a gesture of active sympathy with the large number of that country's native sons and daughters who, by an accident of war, found themselves resident in Britain, unable (and given the new dispensation, unwilling) to return home, but facing an increasingly frosty treatment by a government in London, keen not to alienate the hard-nosed men from the Kremlin it was facing across the negotiating table.

The educational scheme for Poles

The scheme being framed at that time was simple, but symbolically resonant – selected male and female veterans of the Polish war effort, whose university education had either been disrupted by the war, or who had never had the chance to commence same, would be offered a chance to complete their studies, and obtain their degrees, by attending courses in Irish universities. All the three constituent colleges of the National University of Ireland – University College Cork (UCC), University College Dublin (UCD) and University College Galway (UCG) – indicated their willingness to participate in the scheme along with Trinity College Dublin. This article will focus on UCC's involvement in the scheme, primarily because the President of the College at that time (Professor Alfred O'Rahilly) was the principal academic sponsor of the programme.

The Irish Polish Society reactivated

The proposal was both a by-product of and catalyst for another initiative: the creation of a new Irish-Polish Society (IPS), to replace the first iteration of that body, which had originally been formed in the mid-1930s, only to fold once contact with Poland had been lost during the war. While few details of the activities of the new incarnation of the Society are to be had, a point of continuity between the two bodies was provided by Wacław Tadeusz Dobrzyński, Consul General of Poland. He had served in this position for a number of years prior to the war, and notwithstanding the general distaste that the Polish Government-in-exile (now resident in London) had for many of the personnel and policies of the pre-war Polish administration, so unblemished had his conduct been, and continued to be, he was retained in post, and continued to serve in that role for many years. He had been very active in the first, pre-war incarnation of the IPS, and was, not surprisingly, involved in the creation of its successor.

Other prominent figures in the new venture included the Lord Mayor of Dublin, John McCann, two veterans of the independence struggle, General Sean MacEoin and Desmond Fitzgerald (both members of Fine Gael), and, to give the new scheme an ecumenical appeal in party political terms, Sean Brady a Fianna Fáil TD. Another prominent figure associated with the initiative was Peadar O'Curry, editor of the *Standard* newspaper, a Dublin-based Catholic newspaper that reported extensively on the persecution of the Church in Communist countries, and was very sympathetic to the plight of exiled Poles.

The educational scheme was conceived as a means of giving this new Society a focus for its energies in its early stages, and would be proof of its viability and utility. But it would also build on some work to the same end that had been going on in the preceding weeks, undertaken in particular by P.J. ('Paddy') Little, the Minister for Posts and Telegraphs in the sitting Fianna Fáil government. He had communicated with Taoiseach and Minister for External Affairs, Éamon de Valera, in June, to sound him out as to the possibility of government assistance for the scheme. On 28 July Joseph Walshe,

secretary of the Department of External Affairs, wrote back to Little to enquire if any suitable Polish candidates had been obtained, and to suggest using the good offices (and financial resources) of the Irish Red Cross to forward the scheme. Little forwarded this correspondence to O'Rahilly on 2 August.

The following day O'Rahilly sent on details of Little's endeavours to O'Curry (with whom he frequently corresponded) to solicit the help of the new Irish Polish Society. The sole proviso he stipulated as *sine qua non* for his involvement was that any students so assisted were practising Catholics. On the same day (3 August) he also wrote direct to Walshe (presumably acting as a conduit to Taoiseach de Valera), saying that he, and the other NUI college Presidents (Conway in UCD and Rev. Browne in UCG), not alone supported the scheme in principle, but were keen to "do everything in our power to help a certain number of Polish students who may come here". He indicated that some college grants might be made available for those students who came to Cork.

Unfortunately, any chance of facilitating the enrolment of students in the impending academic year 1945–1946 were scuppered by a delay that occurred at this point – August being then, as now, one of the 'slow' academic months, and also the time of the year during which many of the principals in the story took their holidays. Five weeks passed before any further steps were taken, and at this stage it was the Poles who took up the baton. On 8 September Prof. W. Folkierski, Minister of Education of the Polish Government-in-exile, and based at 14 Cresswell Gardens, London, wrote to O'Curry to follow up on the discussions that had taken place during the latter's visit to London the previous week. This visit had included discussions not alone with Folkierski but also with the President of the Government-in-exile and the famous General Tadeusz Bór-Komorowski (better known as "Bór", the alias he adopted while fighting the Germans in the Home Army), of Warsaw Uprising fame.

3rd August, 1945.

Your Ref.: 324/6.

Dear Mr. Walshe,

Mr. Little sent me your letter of 28th July and asked me to reply directly.

The last time I was in Dublin I discussed with some friends there the question of helping certain Poles to come to this country especially for educational purposes. Since then two preliminary meetings have been held in Dublin by a number of representative people who are interested in the same problem.

President Conway, Rev. President Browne and myself are members of the Committee but I have not actually been able to attend the meetings.

I cannot of course at the moment speak officially for this College but I think it can be assumed that we shall do everything in our power to help a certain number of Polish students who may come here. I informed the Committee of this. Apart from the fees we may be able to give some grants from the College and I think we shall be able to get subscriptions from other sources. As a matter of fact we are arranging to help a number of students next session - two of them full-blooded Liberians - who wish to become doctors and serve at least for a period in the regions where Irish Foreign Missionaries work. We have a catholic association here for helping such students.

I am sending your letter to the Committee asking them to get into touch with you for help and advice.

Thanking you for your interest and with best wishes,

Sincerely yours,

President.

Mr. J. P. Walshe,
Dept. of External Affairs,
Dublin.

ndard House,

3 Aug. 1945. Letter from Prof. Alfred O'Rahilly, the President of University College Cork to Joseph Walshe of the Department of External Affairs regarding education grants for the Polish students. Photo courtesy of the University College Cork Archives

The letters of memorandum

O'Curry forwarded both this letter, and a memorandum on the scheme drawn up by Minister Folkierski, to O'Rahilly on 12 September, concluding "I think we should do all in our power to help as neither the British nor the Americans are likely to do anything for these people". (Given the refusal of the British government to allow Poles to march in the victory parade in 1946, along with its recognition of the Soviet-imposed regime in the country, these were prescient words.)

The enclosed memorandum, dated 8 September, was entitled "Particulars concerning Polish students to be considered for education in Eire". The document was the *Magna Carta* of a scheme that was destined to bring dozens of young Poles to Ireland, some for many years (indeed some never left), and they brought their experiences of Ireland with them wherever in the world they ultimately found themselves – as such, it is worth reproducing in full.

Two points are immediately obvious. The first is that the original scheme envisioned the despatch not just of university-age students, but younger, school-age children, who were to receive either an academic or vocational education (although the document indicates a lack of awareness of the operation of the vocational school system in Ireland, which was not as specialised as those that operated in Poland). The second is that finance was key to the successful working of the scheme, and many of the necessary points had yet to be even considered in principle, let alone confirmed in detail.

O'Curry forwarded this memorandum to O'Rahilly on 12 September. Coincidentally, the day before, the latter had been in touch with Minister Little about an entirely separate matter – the liquidation of the college's significant debt by way of a once-off government write-off. It was at this point that it seems President O'Rahilly began to discern an opportunity of killing two birds with the one stone – to place UCC on a sound financial footing (and lay the groundwork for his ambitious expansion plans) and to do so by means of the goodwill generated by a scheme that was genuinely close to his heart.

CULARS CONCERNING POLISH STUDENTS TO BE CONSIDERED FOR EDUC TION IN EIRE.

---

1. UNIVERSITY STUDENTS.

We could send about 30 students of both sexes who wish to study Engineering, Agriculture, Commerce, Science and edicine. In this connection we shall require to know the entrance qualifications required, and the date of commencement of the new term.

2. High Schools for General Education.

To the High Schools we could send some 20-30 boys and girls. We should like to know the maximum age at which pupils are accepted in this type of school.

3. Vocational Schools.

We could send some 120-130 students, mostly boys, to these schools. In this connection would you be kind enough to supply us with the following information:-
(a) What are the various types of school available?
(b) On what level are these schools? We should prefer schools of a higher level.
(c) What are the entrance qualifications required?

This concerns Schools of Commerce, Schools of Engineering of all kinds, and Agricultural Schools of High School standard.

4. Before a definite list of students could be drawn up, such matters as the following would have to be settled:-
(a) Could we send you members of the Polish Armed Forces for whom the requisite leave could be arranged with the Military Aut..orities?

(b) We should have to know the dates of opening of the new term in the different schools, and the dates on which the students would have to be there.

(c) How and by whom would the expenses of the students travel to Eire from Scotland and England be met?

5. It seems to us that such Polish students should not be left without someone to whom they can look for guidance and advice. We think that they should have a Director of Studies. For the University students such a Director of Studies should be a Professor or Senior Lecturer of one of the Polish Universities, but in this case we feel that the person or persons concerned should be invited by the University to join the staff of the University. In the case of all other students, i.e., those in High Schools and Vocational Schools, we feel that there should be appointed three persons for this purpose, who could also give instruction where in Polish History, Literature and Geography. In considering where it would be best to locate these persons, it would appear that they would be best settled in some centre such as Dublin where they could at the same time organise a special correspondence course for those students scattered in places too far distant to allow of their attending the central course in Polish subjects.

- ----------

Memo. received from the Plish Mini ter of Education, Prof. W.Folkierski, 14, Cresswell Gardens, London, S.W.7. Dated 8th Sept.,1945.

---

8 Sept. 1945. Memo sent by the Polish Minister of Education in-Exile Prof. W. Folkierski to Peadar O'Curry, the editor of the *Standard,* concerning the Polish students to be considered for education in Ireland. Photo courtesy of the University College Cork Archives

It was in this vein that O'Rahilly wrote to Minister Little two days later. Referencing recent developments – the fund-raising efforts of the Irish Polish Society, O'Curry's visit to London, and a reciprocal visit to Dublin by a Polish Monsignor – he made plain to the Minister his view that "we, as Catholics and as Irishmen, are under a great obligation of justice and of charity to help the unfortunate Poles". Proposing a division of labour, whereby the universities would provide the pedagogical and administrative resources, he proposed that Government should assist with the financing of the scheme, saying that such a step "would be a magnificent gesture and would receive universal approval".

At this point he introduced the second element of his plan, suggesting that if Government could simultaneously write off UCC's debt ("I have already unofficially suggested to you a way in which the Government could indirectly subsidise us.") it would be much easier for UCC to make limited offers of assistance to the students in question. In terms of the initial intake, he indicated UCC could take four Polish students, whose fees would be remitted and who would each receive a grant of £30 per session, with additional help to come from the Irish Polish Society and other sources. He believed that UCD, as a larger, wealthier college, would be in a position to be more generous and might be able to appoint a Polish academic to its staff as Director of Studies.

Appealing, finally, not simply to a sense of fellow-feeling on a religious or national basis, but in terms of the concrete benefits that the scheme would bring to the country, O'Rahilly anticipated that the graduates produced by the scheme were unlikely to return to "sovietised Poland," and speculated while some might serve their exiled people in Europe or Africa, some "may prove useful experts in this country" following graduation.

At this point another unfortunate delay in the correspondence occurred, possibly because O'Rahilly was busy with the start of term in UCC. It was thus on the 26th September that he wrote to Senator Patrick Baxter, a member of Ireland's Upper House who was a member of the political party Clann na Tamhlan, which represented the small farmer class. The choice of Baxter as correspondent was

a little odd, as earlier in his political career he had been aligned with Cumann na nGaedheal, which was opposed to de Valera's Fianna Fáil through much of the '20s and early 30s. Baxter's close alignment with the church, and O'Curry's *Standard* newspaper, may have had something to do with the approach.

O'Rahilly said that he had spoken to de Valera by phone the previous day, and had been promised that help with meeting the needs of the Polish students would be provided via the Red Cross. The Taoiseach seems to have had in mind the possibility of recruiting young Poles from the expatriate communities in continental Europe, but O'Rahilly emphasised the claims of those in the United Kingdom, as he perceived there was a danger that the British Government might oblige them to leave, so as to curry favour with the Soviet Union. In any event the fact that nothing meaningful had been done to put the scheme on a certain footing over the previous two months meant that nothing could be done for that academic year, the teaching for which began the following Monday.

Epilogue

The final development during this, the initial phase of the scheme, came on 18 October, when Dobrzyński wrote to O'Rahilly to plead the case of those young Poles in England, who, by virtue of a recent decision of the London Government, no longer had the opportunity to continue their education in that country. He informed the President that many of these students had contacted him to enquire as to equivalent facilities in Ireland. Making an appeal on the basis of religious and national sentiment he appealed to O'Rahilly to allow at least some of these students to register with UCC with their fees remitted, and promised that the Red Cross would be in a position to assist other, similar, applicants with their fee and maintenance costs. The reply from O'Rahilly is not on file, but it seems likely, given the fact that the new term was well underway at this point, that his priority was on getting the scheme up and running for the following year – and we will pick up that part of the story in next year's volume.

Summary in Polish

Towarzystwo Irlandzko-Polskie i pierwsi polscy studenci w Univesity College Cork

W 1945 roku duża liczba Polaków musiała wyjechać do Europy Zachodniej, nie mogąc żyć w Polsce pod rządami komunistycznymi. Prezes University College Cork (UCC) prof. Alfred O'Rahilly oraz konsul RP w Irlandii Wacław Tadeusz Dobrzyński byli głównymi pomysłodawcami programu, mającego na celu udzielenie pomocy polskim studentom w podejmowaniu studiów trzeciego stopnia w Irlandii. Program połączono z inicjatywą odrodzenia Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (IPS), które przestało istnieć z powodu braku kontaktów z Polską w czasie II wojny światowej. Program edukacyjny miał się znajdować w centrum uwagi nowego IPS. W oparciu o korespondencję listowną artykuł przedstawia próby organizowania grantów i pomocy przez wykorzystywanie kontaktów między O'Rahillym a konsulem, rządem RP na uchodźstwie, Czerwonym Krzyżem i rządem irlandzkim. Ze względu na presję czasu program nie mógł zostać uruchomiony w roku akademickim 1945–1946. Rezultaty dalszych badań na ten temat zostaną szczegółowo opisane w następnym „Roczniku".

References

- Murphy J.A. (1995), *The College: a history of Queen's/University College Cork, 1845–1995,* Cork, Cork University Press.
- Dobrzyńska-Cantwell K. (1998), *An Unusual Diplomat*, London, Polish Cultural Foundation.
- Gaughan J.A. (1986), *Alfred O'Rahilly,* Tralee, Kingdom Books.

Patrick QUIGLEY

‘If I haven’t got a story, I’ll make one’. Jan Kamiński in Trinity College

Abstract: The death of Jan Kamiński in 2019 marked the end of a long episode of Irish-Polish connection. Jan was one of the post-war Polish students who came to in Ireland in the 1950s. Unlike many of them he remained and left his mark on the country with many business ventures and his role in the creation of the Irish Polish Society in 1979. This essay focusses on his student life in Trinity College Dublin when he was one of the most colourful personalities of the era, his exploits regularly reported in the College newspaper, *Trinity News*.

Keywords: Jan Kamiński. Trinity College. *Trinity News*. Polish Student Union. Association of International Affairs. General Anders. Holocaust.

The life and exploits of Jan Kamiński, one of the founders of the Irish Polish Society, have become legendary. Jan unfortunately died in 2019, but his memory grows with the years. The Irish Polish Society Yearbook vol. VII featured an interview and article with Jan by Hanna Dowling which revealed much of his childhood in Poland. The following essay is concerned with one chapter of his long and remarkable life – his student days in Trinity College Dublin in the 1950s when he became one of the best-known and colourful students in the college.

In the aftermath of World War Two a number of Irish colleges accepted students from Poland and other European countries. In 1953 Jan secured a scholarship of £5 a week from a Catholic welfare organization, the *Veritas* Foundation, to study in Ireland. At that time

many Polish soldiers and airmen were students in a special facility in Cork, although the majority later left Ireland. Jan was part of this cohort in Cork University, but an incident, reputedly the presence of a young lady in his room after hours, led to a rupture with the authorities. He relocated to Dublin and took an entrance application in Latin for the more liberal regime of Trinity College. He passed the exam and was accepted and began studying Economics and Political Science in 1954.

At the time Trinity was seen as a bastion of Anglo-Irish culture. Irish Catholic students were barred from studying in the college by the Catholic Archbishop. But there were many foreign students and Jan's exuberant nature and warm personality ensured his popularity. His entrepreneurial skills became soon apparent; according to long-time friend Martin Reynolds Jan bought a consignment of dress suits and rented them out to fellow students for special occasions. Over the next six years his exploits would feature in many issues of the college weekly newspaper, *Trinity News*. His first appearance was with a letter on 24 November, 1955, written in response to an article in the issue of the previous week. The article by "Xavier" claimed that many Polish students in Trinity went unnoticed because many had adopted English accents and manners. The majority studied medicine and science *"but a few study economics and the arts… The latter look forward to their return to a free Poland*

NATIONS IN TRINITY

3.—THE POLES

One does not, perhaps, realise that there is such a large proportion of Polish students in Trinity. This may be so because some have completely adopted English manners and accents. This fact is significant because it shows that the Poles here form into groups. The younger group is composed of those who fled Poland with their parents, and were subsequently educated in England. The older group was educated in the school of underground warfare, concentration camps, and the battlegrounds of the Second World War.

Amongst the foreign students, the Poles are unique because their lives have been completely moulded by the last war and the events which followed it. They represent a nation for whose freedom the war was fought and won—with the result that this victory brought them another captivity. Most of them reside in Great Britain which has admitted 150,000 Poles since the war.

What do Polish students study? The majority favour medicine and science, but a few study economics and the arts. A Polish student has said that the pessimists, the "level-headed," pursue practical professions, while the idealists prefer the arts. The latter look forward to their return to a free Poland where they will be able to contribute to the re-Westernisation of their country. The Communist way of life was imposed, they say, by force, and without the general support of the nation. But many marry soon after graduation, and tend to settle down in Great Britain or emigrate to the U.S.A. or Canada.

The Polish students in College participate in nearly all the activities characteristic of most students, but they are regrettably absent from meetings of the debating societies. They tend to join societies which admit women, for the Poles are well known for the importance they attach to their social life!

Like the Greeks, they find that the society which has most to offer them is the D.U. Association for International Affairs. Here their activities usually reach their climax during the Carnival of Nations, when their traditional dances and gay songs are always widely appreciated. Their high standard is the result of co-operation with the Polish Folk Dance Circle, into whose ranks, however, students of other nationalities are welcomed. Naturally enough, the Poles are always most active in their own organisation, such as the Polish Students' Association. The Polish community forms almost a self-contained unit with social, cultural and political interests of its own. Although they are patriotic, they are not narrowly nationalistic in outlook, and many would be glad to see the federation of the European states.

On concluding an interview, one Polish student added: "And tell your readers that I do not go to Poland for my holidays, a question I am often asked, but that as soon as Poland is free I will take the first plane to Warsaw, for in spite of the hospitality of Dubliners, an exile always wants to see his country again."

Xavier.

(17.11.1955) The Polish Students' Association and the Polish Folk Dance Circle in the article "Nations in Trinity: the Poles" in The Trinity News. A Dublin University Weekly. Vol. III, No. 3. Photo courtesy of Orla Kamińka

where they can contribute to the Westernisation of their country"[1]. Despite this avowal of idealism, Xavier recognized that "*many marry soon after graduation and settle down in Great Britain or emigrate to the U.S.A or Canada".*

The rest of the article focussed on the social activities of the Polish students, eschewing debating societies for groups which admitted women *"for the Poles are well known for the importance they attach to their social life!"* Their main activities were in the Association for International Affairs where the Polish Folk Dance Circle in the annual Carnival of Nations *"when their traditional dances and gay songs are always widely appreciated".* It was an echo of Casimir Markievicz in Dublin in the early 1900s where he performed Polish songs to delighted Irish audiences. Unfortunately, Xavier did not provide names or numbers beyond noting that *"The Polish community forms almost a self-contained unit, with social, cultural and political interests of its own".* The writer was not to know that one Pole, Jan Kamiński, would raise Trinity's awareness of its Polish component over the following years.

(28.05.1957) Polish Folk Dance Circle performing at the Annual Carnival of Nations in Trinity College. Photo courtesy of Orla Kamińska

TRINITY ON SCREEN

ON THE AIR!

Carnival Recorded

Colour Film to be Made

(30.05.1957) The Carnival of Nations recorded by Jan Kamiński for the Canadian National Network radio show. Among the performers at the TCD Front Square Polish student Maria Hinnan (3rd from the left) and Andrzej Kielanowski (4th from the left) wearing the Polish highlanders folk costumes. Photo courtesy of Orla Kamińska

[1] Trinity News 17/11/1955.

Jan's letter to the editor in *Trinity News* of 24 November takes issue with some of the points in the article:

> *"Dear Sir, I wish to congratulate you on your excellent article on the Poles in College: However, I cannot agree with two of your statements therein. First, there is no such thing as a desire among us to be "Westernised." The Polish nation has had a thousand years of history and the opportunity therein to produce an individual culture and tradition has been quite sufficient. And indeed, like many other historic nations, we have our own institutions and a social organisation and feel no urge to import these. Elsewhere you said that the war was fought and won for Polish independence. I believe, sir, that you have misquoted your own thoughts. In fact, when in 1939 the war broke out it was only local. It became a World War only when Germany attacked France and Russia, and Japan pricked America. I have reasons to believe that had Germany settled down after the conquest of Poland and come out with proposals for pacification, she would have found an enthusiastic response in the West. If then, as things were, the war dragged on and drew into its vortex many more states, that was solely because the very existence of these were threatened. In 1914 a similar war broke out over Serbia and yet no sane person would suggest that Europe bled for that tiny peripheral principality. The war, sir, had world proportions because the interests of Europe were threatened. Poland was a starting point. She represents a place in time and not in principles.*
>
> *Yours truly, J. Kamiński".*

The editor's reply followed the letter and displayed an understanding of Poland's situation in World War Two, although I wonder about the "many Poles" interviewed by *Trinity News* in preparing the original article:

> *"While taking note of Mr. Kamiński's assertion that there is no desire among Poles to be Westernised, we would point out that this opinion is by no means universally held by members of that*

nation, many of whom were interviewed for our article. The statement that the last war "was fought and won" for Polish freedom was also made by a Pole. and we cannot agree with Mr. Kamiński that Poland was merely a "place in time "; though the war later assumed world-wide proportions, it began when Britain made a stand against German aggression. By threatening action if Hitler invaded, Britain in fact acted on principle and not expediency. Ed."[2].

Jan is mentioned in dispatches in the same issue in an anonymous gossip column entitled "*Four and Six*":

"Winter Revels on Sunday, Elizabeth Horn revived a gallant band of hikers with a lavish supper party at Rathfarnham. In the course of a happy evening, Ryszard Kozubowski (sic) lectured an attractive French girl called Lilian on the future of U.N.O., to the accompaniment of a Wagnerian dirge, while Jan Kamiński wondered if the "Star Spangled Banner" was an Irish folk tune".

The Poles are mentioned in a report on the Carnival of Nations on 31 May 1956: *"The exuberance and natural gaiety of the Polish dancers is there, as warming as ever"*[3]. Was Jan Kamiński among them? We cannot know for sure, but he is named in the summer of 1956 when the writer of *Four and Six* notes his presence at the Islandbridge regatta on the River Liffey:

"Along the towpath I nearly tripped over Johnny Orr (or was it Felicity Dennis), accompanied by Felicity's other boyfriends, the Boxing Club. Des. Ferris, the poodle-lover, was glad of a short rest when Jan Kamiński trotted the dog off for a while"[4].

Much of the innuendo and "hot" gossip of 1956 is unfortunately obscure to the modern reader, but is clear that the flamboyant and exotic Jan Kamiński shines among the crowd of undergraduates. Trinity College was the first of the historic colleges in 1904 to

---

[2] Ibid 24/11/1955 (vol. 3, no 4).
[3] Ibid 31/05/1956.
[4] Ibid 14/06/1956.

accept female students so there was a lively social scene by the time Jan appeared. There were restrictions on students living in rooms on campus, but Jan was among those who found freedom in a flat outside the walls. The writer of "*Four and Six*" again mentions him under the heading, *Flatfoot on the Beat*, describing an evening of socializing with students in flatland:

> *"For those anxious to escape the clutches of the J.D. and Miss Crawford, the only solution is to move out of rooms or the Hall and into the select area of flats round Baggot and Leeson Street… The social round of flats starts with tea at Denis P-B.'s … one can continue the downward track in Baggot Street".*

The article lists the various venues where visitors are welcome in the area; among the attractions listed are: *"… Polish "Borsch" by Jan Kaminski or Malayan mixtures curried up by Osman Ahmed"* before finishing the flat crawl far away in Waterloo Road.

1956 was a year of upheaval in countries behind the Iron Curtain with the Poznań Uprising in June and the Hungarian Revolution in October. Apparently, the Polish situation attracted less attention than Hungary as the Board of Trinity agreed to accept three Hungarian students in December. Jan was a member of the Association of International Affairs when the Chairman, CA David organized a raffle to raise funds in support of Hungarian students. They also hoped to sponsor a fourth Hungarian student in the college.

(14.02.1957) Jan Kamiński the Deputy Editor (at the centre) holding the newest issue of the Trinity News. A Dublin University Weekly, 14 Feb. 1957, vol. IV, nr. 9. Photo courtesy of Orla Kamińska

The same issue of *Trinity News* 06 December, 1956 reported on a joint "Any Questions" meeting between The Commerce and Economics Society and Association for International Affairs:

> *"A wide variety of questions on matters national, international and personal were put by the audience". Jan was on the panel from the Economics Society. The writer notes that "Mr. Lowry, an American legal eagle, was pleasant and informative; Mr. David and Mr. Kaminski were likewise pleasant, but less informative…*[5]*.*

Jan had big plans for the year 1957 with planned visits by General Władysław Anders, leader of the Free Poles in London and the ambassador of the People's Republic of Poland in London, Mr Eugeniusz J. Milnikiel. Jan's plans encompassed both sides of the Polish Question with a proposed visit by students from the Association for International Affairs to Warsaw in July 1957. He explained in Trinity News on 31 January his plans to let the group meet Polish people and *"see for themselves the progress made by the government to redress the burden of the workers"*[6]. He hoped the trip would be subsidised by the Gomulka government, but nothing came of it in the end.

He would endure similar frustration as reported in *Trinity News* on 7 February 1957 under the heading, *"NO VISA FOR AMBASSADOR, Last Minute Withdrawal from Inaugural".* At the time Ireland was one of five remaining countries to recognize the Polish Government in exile as the legitimate government of Poland and the Irish Embassy in London refused to grant Mr Milnikiel a visa. Apparently, Mr David invited the Polish Ambassador on the understanding the situation had changed due to good relations between the Catholic Church and the State since Gomulka came back to power. It seems the meeting went ahead with the attendance of W. T. Cosgrave, the Irish Premier from 1922–32, Sean MacBride, a former Minister for Foreign Affairs and Ernest Blythe, ex-Minister for Finance and Director of the Abbey Theatre.

The same issue carried a further comment in the column College Observed under the heading: *Polish Stew* by Tony Lumpkin.

---

[5] Ibid 06/12/1956.

[6] Ibid 31/01/1957.

GENERAŁ W. ANDERS
BIURO OSOBISTE

20, PRINCES GATE,
LONDON, S.W.7.

Dn. 16 kwietnia 1957.

Szanowny Panie,

Potwierdzam z podziękowaniem list Pana z 13.4. Zasadniczo Generał akceptuje szkieletowy program Panów i podaję wobec tego nasze zapytania jak również tentatywne godziny przylotu i odlotu,

Moglibyśmy wylecieć 2 maja z Londynu godz.12.55, przylot - lotnisko Dublin - 14.20, albo wylot - 14.20, przylot - 15.45. Byłby wówczas czas na pierwszą wizytę u arcybiskupa. Czy arcybiskup jest prymasem Irlandii i kardynałem, czy też tylko arcybiskupem Dublina? Hierarchicznie pierwsza wizyta powinna być u prymasa, jeżeli mieszka w Dublinie. Zgoda na wieczór z Komitetem Związku. Dnia 3 maja - wizyta u premiera de Valery i ministra spraw zagranicznych, - zgoda. Czy nie trzeba by było wziąć pod uwagę również wizyty u Costello, szefa opozycji. Jeżeli ma być wywiad na radio irlandzkie, prosimy uprzednio przesłać ich zapytania, byśmy mogli przygotować odpowiedzi. [redacted]. Gdzie ma się odbyć akademia polsko-irlandzka, uważamy że powinna ona odbyć się nie w formie dyskusji a prędzej przemówienia Irlandczyka, Generała Andersa / po angielsku/ i ewent. część artystyczna.Powaga takiej akademii w dniu święta narodowego automatycznie wyklucza dyskusje.

4 maj - jeżeli możliwe - wizyta u szefa sztabu bardzo pożądana i wówczas jest miejsce albo na inne wizyty lub spotkanie ze studentami, gdyż na ich zaproszenie przecież Generał przyjeżdża.

5 maj - chcielibyśmy wylecieć najpóźniej 20.40 z lotniska Dublin, czyli jeżeli koniecznością jest akademia Polonii to trzeba by ją przewidzieć na popołudnie i poprzedzić Mszą polską w tym kościele, gdzie normalnie odbywają się polskie nabożeństwa.A może zamiast akademii poprostu zebranie Polaków, z krótkim przemówieniem Generała.Jeżeli na sali będą sami Polacy wówczas Generał odpowie chętnie na wszystkie pytania.

...

(16.04.1957) Correspondence (p. 1) between Gen. Anders' office and Jan Kamiński regarding visit of the representatives of the Polish Government on exile to Dublin from 2nd till 5th of May 1957. Photo courtesy of Orla Kamińska

- 2 -

Jeżeli państwo Szmidt nie mieszkają zbyt daleko, co mogłoby spowodować trudności komunikacyjne, z chęcią Generał przyjmuje ich zaproszenie na mieszkanie oraz dziekuje za propozycję samochodu wraz z szoferem.

Z praktyki pozwalam sobie sugerować by nie przeładowywać programu pobytu Generała. Raz bowiem zawsze wyjdą pewne nieprzewidziane wizyty, pozatym jeżeli główne wizyty zanadto będą ścisnięte w czasie, będzie się tylko patrzało na zegarki, a nie koncentrowało na samych rozmowach. Mamy pełne trzy i pół dnia, czyli dużo czasu na rozłożenie wygodne tych kilku wizyt.

Prosimy podać numer telefonu, gdzie byśmy mogli zawsze zadzwonić, by takie lub inne sprawy wyjaśnić.

Oczekując zapowiedzianego programu, pozostaję z poważaniem.

L. Łubieński.

Pan J. Kamiński,
4, Trinity College,
Dublin.

PS. Trzeba koniecznie przewidziec mszę sw. na dzien Swieta Narodowego Polskiego.
Proszę technicznie miec na uwadze, że w otoczeniu Pana Gener będą pewnie dwie osoby. (Grocholski i jeden adjutant.)

(16.04.1957) Correspondence (p. 2). Photo courtesy of Orla Kamińska

It is obvious that Jan was one of the most prominent students in the college:

> *"The proposed visit to Trinity this week of the Polish Ambassador to Great Britain would have been extremely interesting. The representative in London of the new regime, Mr. Milnikiel, would have had quite a lot to say about recent developments in his own country. Unfortunately, he has not been granted a visa by the Irish Government … Another Pole, General Anders, one of the most prominent of Poles in exile, will speak to the Association later in the term, while Jan Kamiński will address a meeting of Polish students shortly"*[7].

Jan's major achievement was to arrange for the visit by General Anders to Ireland in May 1957. (See IPSY VII, 158–160) He corresponded with the General's office in London on details of the visit on the invitation of the Polish Student Union in Ireland. This "organization" appears to have been short-lived and no records survive. Jan organized the details of the visit which included a visit to the Irish President, the Taoiseach De Valera and the Foreign Minister as approved by a letter from the General's office on 16 April.

The Irish Government was turning towards recognition of the government in Warsaw when General Anders arrived in Dublin on Thursday 2 May. There was no official welcome in Dublin Airport where he was greeted by Jarek Piekarkiewicz, President of the Polish Student Union in Ireland, and his deputy, Jan Kamiński. A press statement claimed that Anders was on a private visit to celebrate Poland's Independence Day. The General's first engagement was a meeting with one of the most powerful and well-informed individuals in Ireland – the Archbishop of Dublin, John Charles McQuaid. He followed this with a visit to Trinity College where he spoke to the Polish students before leaving to stay with his hosts, Captain and Madame Schmidt, at Dunsany Castle in County Meath. The General's office wrote to Jan on 10 May thanking him for organizing the visit and for "the great improvement in Irish-Polish relations"[8].

---

[7] Ibid 07/02/1957.

[8] Letters courtesy of Orla Kaminska.

Leader of Poles-in-exile

His Grace Most Rev. J. C. McQuaid, D.D., Archbishop of Dublin, talking to General Wladyslaw Anders, wartime leader of the Polish Forces in Exile, who arrived in Dublin for the Polish National Day celebrations yesterday. Included in the party are: L. Lubienski, F. Piekarkiewicz, T. Szmidt, W. Szmidt, T. Mellcher, A. Kietanowsu and T. Kaminski. Mr. Piekarkiewicz is President of

(03.05.1957) The Polish National Day of 3rd May. Gen. Anders in Dublin meeting with Archbishop J.C McQuaid and members of The Polish Students' Association incl. Jan Kaminski and Jarosław Piekarkiewicz. Photo courtesy of Orla Kamińska

We don't know if there was a coup in the Association for International Affairs, but Jan was the new President when Trinity News reported on 23 May under the heading: "*TRADITION BROKEN, Fourth Move in three Years*," critical of Jan's choice of venue for the annual variety show, The Carnival of Nations, outside the college, breaking a precedent which has been established over the past eight years. The writer complained: "*The organisers have lost touch with the original nature of the Carnival by trying to give it a professional semblance, something which it has never had".*

The writer worried that the 1957 Carnival, with acts from 16 nations, in the Mansion House before a potential audience of 750 people, would not be sufficiently professional. *"The usual hilarious*

GENERAŁ W. ANDERS

20, PRINCES GATE,

LONDON, S.W.7.

Dn. 10 maja 1957 r.

Drogi Panie,

Chciałbym Panu serdecznie podziękować za całą organizację mojego pobytu w Irlandii oraz towarzyszenie mi podczas moich wizyt.

Zdaję sobie dobrze sprawę ile pracy i trudu musiał Pan włożyć we wszystkie przygotowawcze rozmowy. Myślę jednak, że wyniki mówią same za siebie i że na polu zbliżenia irlandzko-polskiego poczynione zostały duże postępy.

Łączę mocny uścisk dłoni.

W. Anders

Pan Jan Kamiński,
4, Trinity College,
Dublin.

(10.05.1957) Letter of appreciation from General W. Anders to Jan Kamiński for his involvement in organising the Polish Government in exile visit to Ireland. Photo courtesy of Orla Kamińska

mistakes will have to be rectified for there will be no room for slip ups and last-minute changes. The acts will have to be well rehearsed, and the whole show slick… While Jan Kamiński is wished every success in this venture, the points outlined will have to be taken into consideration, or else the Carnival runs the risk of being a horrible failure"[9].

There can be little doubt that Jan's entrepreneurial skills carried the day for there is no further mention of the Carnival while Jan continued to feature in the social round. He is mentioned again in the issue of 13 June in the "personally social" column: *"Trinity Week brings its normal quota of sherry parties ... On Tuesday, Jan Kamiński, Stephen Barcroft and the Elizabethan Society all gave sherry parties … Kamiński was so busy looking for Nicky Howes and Paula Simmonds that he forgot to welcome his guests, but they were more interested in the drink anyway"*[10].

Jan appears to have been obliged to change lodgings according to a curious piece in Trinity News on 07 July written in a pastiche in the style of Samuel Pepys's 17th Century diary describing a visit to Trinity where he enjoys a *"a good dinner in Jammett's alehouse; the company pleased me greatly… Afterwards, very merry, to the house of an itinerant Pole, Mr. Kamiński … where a rout was held to celebrate the night's work. … I later heard that Mr. Kamiński … must needs vacate the house, because of our merriness"* [11].

Jan's next move was to take over editorship of *Trinity News* for Trinity Term 1957–8 where he reported on his Association for International Affairs on 31 October: *"The Chairman, Jan Kamiński, then spoke about the general aims and programme of the Association, and described events for the coming term. In future there will be an event every week. He then introduced the officers to the Freshmen"*[12]. Over sixty new members joined. Among the events were a new Carnival of Nations and a cheap holiday trip to Spain. Perhaps it was

[9] Trinity News 23/05/1957.
[10] Ibid 13/06/1957.
[11] Ibid 07/07/1957.
[12] Ibid 31/10/1957

the beginnings of the notion of international travel that would give rise to Jan's travel company, Concorde Travel in later decades.

Among Jan's fellow students in Trinity was the monarchist and novelist, Count Nikolai Tolstoy whose activities at a meeting of the College's Fabian Society were recorded on 20 February 1958 under the heading, *"Trouble at the Fabian: "Count N. Tolstoy, wearing a Nazi arm band and brandishing a Swastika flag, sensationally interrupted the proceedings of the Fabian Society last Monday. During the opening address, Tolstoy leaped to his feet to protest against his family name being associated with pacifism, and immediately after the address delivered a strongly-worded propaganda speech in favour of German National Socialism. Shortly afterwards, stink bombs filled the room with an acrid smell, and amidst the clashing of milk bottles, two mice were released from a cardboard container by the Tolstoy faction … The mice incident caused a visiting speaker, Mr. Kenny, of the Irish Pacifist Association, to demand a suspension of the sitting… Before the Tolstoy group departed to the strains of the German National Anthem, the meeting was once more interrupted. Jan Kamiński, International Affairs Chairman, was engaged in attacking Mr. Kenny's historical sketch of Poland when he was cut short by the stentorian tones of a gentleman in the corner who addressed the audience in an interesting mixture of German, Bulgarian and English which left everyone completely mystified"*[13]. At this distance it seems peculiar that Jan's dispute should be with the pacifist rather than confronting the Trinity Nazis, but we have no idea of the college politics of the time. Maybe Jan was keeping a distance from his own past.

He features in another pastiche on a hard-boiled detective TV programme in the issue of 6 March 1958, *"Dang that Dragnet… Me and my partners are coursing through the streets on our nightly litter hunt… I use my intuition; my partners use their sense of smell. Jan Kaminski, a man of garlic habits, approaches at a suspicious speed. He slows up. He stops. We jump on the running-board of a taxi and instruct driver Tony Bullock and co-driver George Patrikios to accelerate. A down-draft from Kaminski hits the air. "I gotta story …*

[13] Ibid 20/02/1958.

I gotta story ..." Obviously he is suffering from a persecution complex. Perhaps he has seen the hat. We get the dope, and slope"[14].

Jan had relinquished editorship when a glowing tribute appeared in a profile article in *Trinity News* on 30 October 1958:

> *"JAN KAMINSKI--Ex.Chairman Plus.*
>
> *"One day last term a particularly attractive American tourist arrived at Front Gate, announced that she had just dropped in from Florence, Italy, and asked doubtfully if anyone around had heard of a certain Jan Kamiński. To her surprise a dozen different voices started to tell her where they had last seen him – bullying the Committee of International Affairs, rushing a front page story to the printers, or holding forth on world events in the Coffee Bar. The episode is typical. It is hard not to know Jan, for he is a person who creates an impression wherever he is, whether 'it be in Trinity or among the Americans in Florence. Charmer, fighter, dreamer and cynic, his presence is always strongly felt. Yet few people in College know more of Jan than he wants them to know, and his varied activities in the present, his fabulous plans for the future, draw attention away from equally varied and fabulous adventures in a past of which he rarely speaks.*
>
> *Jan was born 25 years ago in the town of Zamość in Poland. His father was a professional soldier in the Polish Amy, so when the Germans took over Poland the family was sent to a concentration camp. There Jan was separated from his family and loaded on to a train of children who were being deported to Germany. The practice in Poland at that time was for people at the stations where these trains stopped to trade any valuables they possessed for children, and Jan. recounts with glee that he was himself traded for a bottle of vodka--and claims that the vodka, trade has interested him ever since. Here began a series of adventures worthy of the most exciting "thriller." He lived off the land in W. Poland until in 1944 when the Russians had taken over, they caught him removing some of their stores from a camp. To avoid*

[14] Ibid 06/03/1958.

punishment he joined the Polish Army – this at the age of 11 – and was used, along with other children, as a scout for spying in the enemy lines. Wounded at Warsaw, he was moved from hospital to hospital, and at 13 escaped over the border into Germany. Varied adventures there and in Austria and Italy as liaison officer, barrow-boy and smuggler brought him finally to England, where he was educated at Parley County School, and in the Holy Cross Academy in Edinburgh. There he tried an engineering course, work in a factory ("the proletariat was too much for me"), and, at last, Trinity, where he is studying Economics. It would not be surprising if, after such a hectic life, Jan decided to take things easy. But this is for him temperamentally impossible. He must try everything, and he cannot rest till he has succeeded at everything he tries. He has been Chairman of the Association for International Affairs (it was under his rule that the Carnival of Nations moved to the Mansion House and became part of An Tostal), Chairman of "Trinity News" ("if I haven't got a story, I'll make one"), Vice-President of the Polish Students' Union in Dublin, member of the Economics Society and the Hist. He is inordinately proud of the goal he scored once for the 2nd Trinity soccer team. As for vacation work, he has organised dances for teddy-boys in Dun Laoghaire ("till the tax collector caught up with me"), broadcast on Radio Free Europe and Voice of America, travelled Europe as companion to a diplomat, fished on a drift trawler off Kerry. Jan has seen more of life already than most of his fellow students ever will. He shows no bitterness about the past and looks on the present as both a challenge and a joke. Always eager for new fields of interest and success, he is at present trying in vain to persuade his friends that he has no designs on this year's Junior Freshwomen. His plans for the future are, in his own words, "Wine, food and song, and the means to pay for all three," which, interpreted in serious terms, means that he wants to work in international trade. With his flowing hair, large grin, unbounded energy and fabulous plans, Jan has become one of the "characters" of College. His opinion of Jan Kaminski? "I think he's a jolly good fellow." We all agree"[15].

[15] Ibid 30/10/1958.

Few in Trinity were aware in 1958 that the key elements of the profile were fictional. Jan Kaminski was born into a Jewish family and his birth name was Chaim Zybner; his birthplace was in the Zamość region in the town of Biłgoraj. As revealed to Hanna Dowling in 2013 Jan was with his sister when a Nazi roundup of Jews began. Although the persecution of Jews began with the Nazi occupation of the town in 1939 the main extermination began in 1942. The latter part of his biography of his odyssey across a war-torn continent is closer to the facts.

He explained to Hanna Dowling: *"I was always afraid to own up to my Jewish origins. For a long time, I never said anything to anyone about this. I was so afraid. I had the feeling that to be a Jew was some sort of crime, almost a death penalty. I did not understand it. I never owned up to the fact that I had had a family in Poland which I had lost"*[16].

In June 1959 Jan had been attending Trinity for five years, no doubt relishing the experience. Trinity News of 11 June featured him again in "*Four and Six*" at a Trinity Week sherry party in Blackrock: *"No one needed to introduce Jan Kamiński to Judith Cowley, Jan never being one to appease etiquette when more important matters are at hand"* [17].

He was still in the spotlight on 19 November when "*Four and Six*" reported that he was among a group of Trinity students who entertained HRH, Prince Peter of Greece and Denmark, cousin of the Duke of Edinburgh. Jan accompanied the Prince to a meeting with President De Valera and on a tour of the Wicklow Mountains.

In February 1960 the Economics Society organized a meeting entitled – *Who Shall Survive?* A panel of speakers represented the views of famous economic theorists together in a balloon while the audience voted by proportional representation who should be ejected – a sort of Big Brother competition. According to *Trinity News*: *"The original occupants of the Balloon were Adam Smith (Mr. Michael Topping), Karl Marx (Mr. G. E. Majeed), Beatrice Webb (Miss Juliet Warren), Rostov (Mr. Jan Kaminski), and Lady Docker (Miss Tara McCarthy). Mr. Topping, who spoke first, made the most serious*

[16] Irish Polish Society Yearbook VII, p. 19.

[17] Trinity News 11/06/1959.

contribution and was justly rewarded with the Balloon to himself. Mr. Majeed, who spoke at short notice, made a very conceited Marx. Miss Warren was a delightful Beatrice Webb, who made several references to " Dear Sidney," being inspired by her visions, brought on, she told us, by starvation diets. Mr. Kaminski marred Rostov's chances of survival by getting entangled in his own views, which was a pity… As balloon debates go, this was a good one, which all those present genuinely enjoyed, not least the Chairman, Mr. Dean White, an American post-graduate student, who told the meeting that balloon debates were not known across the water"[18].

As Trinity moved into the 60s, Jan appears less often in reports on the various societies although he still features in a "*Four and Six*" report of 25 May: *"Among the "fair nymphs and dressed youths were ski-ers, Yanks, Gynn and Jan Kaminski"*[19]. He was one of the judges of Trinity's "Queen of the Races" as reported on 16 June. The winner was *"judged by a Mr. Charles Ward Mills and Mr. Jan Kaminski to be the best dressed girl of the day"*[20]. The article features a smiling young woman but no name although her prize was a three-week modelling course – "*an opportunity of which we are sure she will make the fullest use".*

A bright note for Jan's farewell to Trinity, but he would be no stranger to publicity over the next 50 years in his various ventures from restaurateur to travel agent to international developer. In between he was a founding member of the Irish Polish Society after greeting Pope John Paul 11 to Ireland in September 1979.

Whatever became of the Trinity College Poles, the Polish Folk Dance Circle or the Polish Student Union? The economic climate in Ireland was never good and most Polish students left for the US on getting a degree. Unfortunately, they left few traces behind, except for Engineering student, Paul Debta, who fought in the Warsaw Uprising and wrote about his experiences in the *Sunday Press*

---

[18] Ibid 03/03/1960.
[19] Ibid 25/05/1960.
[20] Ibid 16/06/1960.

(IPSY, 2020: 160–162) and Jan, who, in the early 1960s, bought a run-down restaurant on the Quays for £150 and turned the Last Post into a legendary dining place. The Kaminski story was only beginning.

The author wishes to thank Orla Kamińska, Ms Ellen O'Flaherty, Trinity College Archives, Martin Reynolds and the editors of Trinity News.

Summary in Polish

„Jeśli nie mam historii, to ją stworzę". Jan Kamiński w Trinity College

Śmierć Jana Kamińskiego w 2019 r. oznaczała koniec długiego rozdziału w relacjach irlandzko-polskich. Jan był jednym z powojennych polskich studentów, którzy przyjechali do Irlandii w latach pięćdziesiątych. Jednak w przeciwieństwie do nich pozostał w Irlandii i odcisnął trwały ślad w historii tego kraju, organizując liczne przedsięwzięcia biznesowe i pełniąc ważną funkcję w tworzeniu Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w 1979 roku. W artykule tym koncentruję się na życiu studenckim Jana Kamińskiego w Trinity College Dublin, kiedy był jedną z najbarwniejszych postaci tamtych czasów, a jego wyczyny regularnie opisywano na łamach gazety uczelnianej *Trinity News*. Jan Kamiński znajdował się w centrum aktywności społecznej polskich studentów, unikając towarzystw dyskusyjnych dla grup, do których przyjmowano również kobiety. Wśród głównych działań studentów była aktywność w uczelnianym Stowarzyszeniu Spraw Międzynarodowych i w Kole Polskiego Tańca Ludowego, uczestniczącym w corocznym Karnawale Narodów. W czerwcu 1959 r. Jan miał już za sobą pięć lat studiów spędzonych w Trinity College i był to czas, który bez wątpienia dostarczył mu wiele przyjemnych wspomnień. W latach 60. Jan pojawiał się już rzadziej w doniesieniach prasowych traktujących o różnych towarzystwach, ale przez następne 50 lat był powszechnie znany ze swoich rozmaitych przedsięwzięć: od restauratora, przez biuro podróży, po międzynarodowego dewelopera. To był dopiero początek jego historii. W międzyczasie był członkiem-założycielem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego wkrótce po tym, jak witał papieża Jana Pawła II w Irlandii we wrześniu 1979 r. Do ostatnich swoich dni był aktywnym i energicznym członkiem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Zawsze polską duszą, a pod koniec życia także z polskim obywatelstwem.

References

- Dowling H. (2020), *Jan Kamiński Uncovers the Truth about Himself* [in] *The Irish Polish Society Yearbook*, vol. VII.
- Quigley P. (2020), *Two Nations. Forgotten Connections* [in] *The Irish Polish Society Yearbook*, vol. VII.
- *Trinity News, 1955–1960.*

Hanna DOWLING

‘I Have Had a Wonderful Long Life.’ Remembering Professor Marcus Wheeler

Abstract: Professor Marcus Wheeler died on the 12th of June, 2020. He was a longstanding member of the Irish Polish Society and a distinguished academic, the first Professor of Slavonic Studies at Queen’s University Belfast. From 1956 he visited Poland a number of times and learned Polish. In the 1990’s he was closely involved in the activities of the Society. He was one of the first to become interested in Casimir Markievicz, his marriage to Constance Gore-Booth, and his influence on her. He remained interested in the Irish Polish Society activities even in his later years, when his health deteriorated and he was not able to come to Dublin. He contributed to the IPS Yearbook as book reviewer (*IPSY* Vol. I and Vol. II). The article is the Society’s tribute to his memory.

Keywords: Prof. Marcus Wheeler, Casimir Markievicz, Constance Gore-Booth, Slavonic Studies, Queen’s University Belfast, the Irish Polish Society.

Professor Marcus Wheeler, a longstanding member of the Irish Polish Society, died on the 12th of June, 2020. He was a distinguished academic, the first Professor of Slavonic Studies at Queen’s University Belfast.

He was born the son of a vicar in Amersham, Buckinghamshire. He studied classics at Oxford University and worked for the Oxford University Press. He was particularly good at languages, he learned Russian, and in the 1960s worked as a translator for the British Foreign Office in Moscow. He was the author of the first Oxford Russian/English Dictionary, and over the years he continued to update it. In 1967 he moved to Belfast and was appointed professor of Russian and Slavonic Studies at Queen’s University. Twenty five

years later he retired from QUB in 1993, but as professor emeritus he was often consulted by scholars and various researchers; he also participated in and presented papers at several conferences. He was one of founders of the Irish Association for Russian, Central and East European Studies (set up in 1975 as the Irish Slavists' Association, renamed later and now based in Trinity College Dublin). In autumn 1956, as a young man, Marcus Wheeler went to Poland to participate in a Polish language and literature course organized by the University of Warsaw. By coincidence he found an exceptionally interesting and important period in Polish history that intrigued him – the fall of Stalinism and dramatic events of so-called the 'Polish October'. He visited Poland a number of times after 1956 and learned Polish. He joined the Irish Polish Society. In the 1990's he was quite involved in the activities of the Society. He was one of the first to become interested in Casimir Markievicz, his marriage to Constance Gore-Booth, and his influence on her. He did thorough research on this subject, wrote a paper and delivered a lecture for IPS members. His paper was later translated into Polish and published in a Polish journal *Tygiel Kultury.* He also corresponded with a relative of Casimir Markievicz who lived in Switzerland. In 1998 he was involved in celebrations of the Year of Polish poet, Adam Mickiewicz (the bicentenary of Mickiewicz's birth). He wrote essays on Mickiewicz's works; one of his articles – entitled *Mickiewicz and Ireland* – was translated into Polish and published in Poland (*Tygiel Kultury*, 1998, No. 11–12). In later years, when his health deteriorated, he was not able to come to Dublin. He remained interested in the Irish Polish Society activities and was still a member. He contributed to the Society's Yearbook as book reviewer (*IPSY* Vol. I and Vol. II).

As a secretary of the Society I used to send him all the Society's updates, newsletters, publications etc. Gradually, our correspondence became less 'official', more 'friendly'. He sent me many interesting letters on different Polish, Irish and English topics; he also sent 'Polish' news from Belfast. Most of his letters were handwritten. Sometimes he mixed English with Polish in a clever and witty way. His last letter was dated 23rd September 2019. He

with compliments
Marcus Wheeler

Irish Slavonic Studies 20 • 1999, pp. 89–92

Mickiewicz and Ireland*

MARCUS WHEELER

A volume of essays published to mark the centenary of Mickiewicz's death and edited by a distinguished scholar[1] records the reception of Mickiewicz's work in more than a dozen European countries, as well as in the USA and China and among Jewish people. No reference is made, however, to Mickiewicz having had any impact on the Irish — or vice versa — nor does the book mention any translation of his work having been made in Ireland. The probable explanation of this omission is that it was assumed that would-be readers of Mickiewicz in Ireland (as also in Scotland or Wales) would have access to translations into English made in Britain or North America. Such an assumption, however, ignores important parallels between the history of Poland and the history of Ireland in the nineteenth century. These, it is known, aroused the sympathetic interest of Irish people in Poland as a nation deprived of both its political and its linguistic independence, and in Mickiewicz as a leading spokesman for Polish aspirations.

It was evidently as a result of this interest that Mickiewicz's *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* was published in an Irish translation, made by Liam O Rinn, in Dublin in 1920.[2] This translation, which was made from the French version by Armand Lévy

* A Polish version of this article appeared in *Tygiel Kultury*, 1998, No. 11–12, pp. 53–4.

1. W. Lednicki (ed.), *Adam Mickiewicz in World Literature*, University of California Press, Berkeley, Calif., 1956.
2. *Leabhar na Pólainne*, translated by Liam O Rinn, Irish International Trade Co., Dublin, 1920. I am greatly indebted to Dr Francis Sewell, University of Ulster, who kindly translated the Foreword and Introduction for me, and also for his helpful comments on the subject matter.

First page of the article *Mickiewicz and Ireland* by Marcus Wheeler in Irish Slavonic Studies 20, 1999, pp. 88–92, with the author's personal inscription. Photo courtesy of Hanna Dowling

congratulated the 40th anniversary of our Society. He mentioned his health conditions which required three days a week in hospital for dialysis. He wrote: "*I have had a wonderful long life, and have no complaints*": It was a lovely, moving letter. He died while receiving dialysis at the Belfast City Hospital.

Marcus Wheeler: My adventure with the Polish language and literature happened by accident.

Oddly enough, several well-known people became interested in Poland, the Polish culture and language not by choice but a mere coincidence. One of them is Norman Davies, an outstanding historian and the author of bestselling books on Polish and European history. In 1962, as a student, he – together with a group of fellow Oxford students – planned to visit the Soviet Union. However, the Soviet authorities refused to get them visas. Since they had already bought their train tickets to Terespol, they decided to go and visit Poland. That visit so captivated him that he decided to learn the Polish language, and he devoted his career mainly to history of Poland.

Antonia Lloyd-Jones is one of the leading translators of Poland's important writers, including Olga Tokarczuk, the Nobel 2018 laureate. She studied Russian and ancient Greek at Oxford University. She went together with her boyfriend for summer vacation to Berlin, and by pure chance met some Polish lads there. They had good time together and kept in touch later. After a couple of years she went to Poland to visit them. This was shortly after the Martial Law was lifted and things were pretty grim in Poland. But despite of the privations and difficulties, this Polish trip fascinated her, and as she later recalled it: "*… the slightly sinister world on the other side of the Iron Curtain, in Poland… this was what I was looking for. I changed gear completely and did everything I could to learn Polish".*

In 2009 the Irish Polish Society celebrated the 30th anniversary of its founding. There was a special 'Solidarity' Exhibition organized together with the European Solidarity Centre from Gdansk. It took place in December 2009, in the EU House in Dublin. The IPS contribution was the presentation of material depicting the Society's activities during the communist regime in Poland. This aroused a great interest among the public. At the same time we realized that

our historical material and records like photos, letters, articles, press cuttings etc. is very large. This led to the idea of preparing a special IPS publication and we started to gather and select our archival material. I contacted some of our Society's members (particularly the 'older' ones and not native Poles) asking for their own 'Polish experience' and reminiscences. How did their interest in Poland come about? Professor Wheeler told me that in his case it was a pure accident and he will write about this. And about half a year later his personal recollection entitled 'My Poland' arrived. The Irish Polish Society is pleased to publish it in this edition of the Yearbook.

References

- Wheeler M. (1999), *Mickiewicz and Ireland*, *Irish Slavonic Studies,* 20.
- Wheeler M. (1998), *Mickiewicz i Irlandia*, *Tygiel Kultury*, No. 11–12.
- Wheeler M. (2014), *Review: Migrant Birds*, *Selected Poems by Adam Mickiewicz*, [in] *The Irish Polish Society Yearbook*, vol. I.
- Wheeler M. (2015), *Review: Recollections of a Distant Past*, [in] *The Irish Polish Society Yearbook,* vol. II.

Full Polish version of the article on page 125.

Marcus WHEELER (†2020)

My Poland

Abstract: Prof. Marcus Wheeler died on the 12th of June, 2020. This article is his personal recollection of Poland, an expression on His interest in our country, its history, as well as his involvement in the Irish Polish Society. The original text of the essay was sent to the Society's secretary, Hanna Dowling, in 2010.

Keywords: Prof. Marcus Wheeler, Poland in the 50's, Polish literature and language, the Irish Polish Society.

My first expression of interest in Poland took form of a poem, entitled 'Poland', which I contributed to my school magazine in December 1939. The first line ran: "Land of freedom, thou shalt rise once more…" – a heartfelt, if politically naïve sentiment.

It was not until 1956 however that I had my first personal encounter with Poland and the Polish language; and it happened in a sense by accident. For, having graduated from university and then studied Russian on one of the British National Service courses, I had hoped to visit Soviet Union but found that there was not yet any easy way of doing this. A colleague however drew my attention to an advertisement inviting applications for places on a 'Polish Language and Literature Vacation Course for Foreigners' offered by the University of Warsaw, and suggested that I apply – after all Polish was a Slavonic language. I took my friend's advice and, following an interview with the Cultural Attaché of the Polish People's Republic in London, Mrs Zofia Zawidzka, I was informed that my application had been approved. How to prepare myself? I reasoned, wrongly as it turned out, that, while in Poland, I could if necessary make use

of Russian. Nevertheless, I decided to seek some emergency Polish lessons before setting out and found an elderly Polish émigré who was willing to give me basic tuition for an hour a day until my departure. Interestingly, this man turned out to be none other than Colonel Adam Koc, a protégé of Piłsudski, who, following a military career, had in the last years of the Second Polish Republic occupied an important post in the government!

In Poland

At the beginning of September 1956 I duly set out for Warsaw, flying – for the first time in my life – from London with changes of plane in Brussels and Berlin. To my relief, I was met at Okęcie Airport by a man who spoke good English called Wiesław Furmańczyk, a lecturer at UW in English and American literature who became, and still remains, a good friend. He delivered me to the Hotel Oficerski in Mazowiecka Street, where we were accommodated for the first half of the course, though we had most meals in nearby Hotel Warszawa. The course was held in a lecture-room of the university in Krakowskie Przedmieście, only a few minutes walk from the hotel (and also close to Święty Krzyż church, where I often dropped in). It was ambitiously designated to cater for every category from beginners (such as myself) to recognised specialists in either Slavonic languages or Polish literature – there were professors from Germany, Hungary, Italy, the Netherlands and Sweden. There were about thirty of us in all, and I was the only British participant: my colleagues were in about equal numbers from Eastern and Western Europe (including two from the USRR), plus two Polish-Americans and an academic from Israel. In addition to lectures and classes, there was an attractive cultural programme, including excursion to the Chopin house at Żelazowa Wola, and a visit to theatre to see Słowacki's famous historical play 'Kordian', performance of which, because of its anti-Russian overtones, had been banned since the end of WW2 until now – its revival was a sign of the times!

The second half of the course was held in Kraków, in the beautiful surroundings of the Jagiellonian University. We stayed in

the attractive old Hotel Francuski. Excursions were organised to Wawel, to the salt mine at Wieliczka with its amazing rock carvings, to the 'Socialist' new town of Nowa Huta, and to Zakopane, whence some of us went on a splendid two-day hike in the Tatra Mountains. We were also taken rafting on the River Dunajec.

At Nowa Huta we were taken to a performance of Shakespeare's 'Measure for Measure' and, during the interval, I, as the only fellow-countryman of Shakespeare present, was taken backstage to meet and address the cast – a severe test of my still limited Polish!

Impressions of Poland

I had naively expected to find Soviet influence omnipresent in Poland. In fact, the only clearly visible evidence of it was the hideous Palace of Culture – "but not *our* culture", as Poles said – in Warsaw. Moreover, though we did not know it, Soviet – as opposed to Communist – domination was to be decisively challenged in the very next month – the 'Polish October'. What could be sensed was the precarious but real coexistence between the Polish state and the Catholic Church, to an extent quite unique in the Soviet bloc (and aided no doubt by the fact that during so-called 'Stalinist era' of 1948–56 both Mr Gomułka and Cardinal Wyszyński had been under house arrest). We were not subjected to any pro-regime propaganda by our tour guides, who however quite fairly drew our attention to the stupendous effort which had been put into the reconstruction of the city of Warsaw and especially of the Stare Miasto. Interestingly however a strong propaganda line came from quite a different quarter: in private conversation the young graduates and translators who were attached to us without exception urged us to understand the enormous significance of the ill-fated 1944 Warsaw Rising. I began to realize that participation in the Rising, or association with the AK (Home Army), was, for these young intellectuals, a badge of genuine Polish patriotism. It is no coincidence that 1956 saw the production of Andrzej Wajda's famous film 'Kanał' ('Canal'), which was an artistic commendation of the Rising and contains scenes set in the sewers through which the fighters moved about the

city. Wajda, of course, is considered one of the greatest Polish film directors. By contrast, a man almost forgotten today was in 1956 regarded by many as the No 1 Polish 'celebrity'. This was the young writer Marek Hłasko, whose collections of stories *Pierwszy krok w chmurach* ('A first Step in the Clouds') I was repeatedly urged to read if I wished to understand the mood of the Polish people. Hłasko's stories were not overtly political (though his later novel *Cmentarze* ['Cemeteries'] was too outspoken to be published in Poland), but, in their harsh realism, conveyed unequivocally the disillusionment of the people – and not least of the supposedly favoured working class – with the spurious optimism generated by the Social Realism imported from the USRR. Hłasko was a cult figure, but his book was not a unique voice of protest. Jerzy Andrzejewski's novel *Popiół i diament* ('Ashes and Diamond'), also brilliantly filmed by Wajda, and Sławomir Mrożek's *Słoń* ('The Elephant'), a collection of stories using devastating humour as a weapon of satire, also enjoyed great popularity at this time.

With hindsight, I should perhaps have seen stirrings of discontent. Once, while walking in Krakow, I saw a protest march with placards proclaiming: 'Dosyć wyzysku – jesteśmy głodni' ('Enough exploitation – we are starving'); but in general the majority of Poles, made up of non-Communists and anti-Communists, were perhaps prepared to credit the new leadership of the PZPR (Polish United Workers' Party) with at least a desire to promote Polish national interests[1]. Many of those whom I met had relatives living in Britain and were deeply saddened at being cut off from them. But I sensed an equivocal attitude toward the West, springing from resentment at the failure of Britain and the USA to assist the Warsaw Rising. There was a feeling that people in Britain – including even many of the Poles who had opted to remain there after war – did not understand the continuing hardships, material as well as political, of life 'behind

[1] In October 1956, Władysław Gomułka, the new leader of the PZPR (communist party) enjoyed wide popular support. There was hope that he would undertake substantial reforms. However, his support declined rapidly [H.D. – note].

the Iron Curtain', which so strikingly contrasted with Poles' belief that they were historically an integral part of Western civilization.

My 'Polonia'

Following this first visit, and further visits to Poland in 1957 and 1958, I began to become acquainted also with Poles living in Britain. Three of these in particular – Dr Maria Danilewicz (later Zielińska), Director of the Polish Library in London; Bolesław Taborski, the poet and translator, whose work includes the translation of Pope John Paul II's literary works; and Jan Janiurek, a bookseller in Oxford and then in York – became friends and encouraged me to pursue my study of Polish and take up literary translation from Polish – as also, in Poland, did Maria Skroczyńska, a translator from English for the publishing house PIW. Taborski also put me in touch with his friend and Warsaw Rising comrade-in-arms, the writer Leszek Prorok. Prorok, a genial and friendly man, was looking for a translator for his chilling radio play 'Freja, zimna bogini miłości' ('Freya, the Cold Goddess of Love') about Nazi medical experiments on East European women; my translation of it was broadcast by the BBC, as was that of another of Prorok's pieces, 'Smukły głos', set in a holiday camp for blind people.

Maria Danilewicz also encouraged my interest in pursuing research on a subject involving the Polish and English languages – the question of conscious or unconscious Polish influence on the language of Joseph Conrad. Conrad, because he wrote in English, has, understandably but misleadingly, been described as an 'English' writer. He himself, in a famous interview published in a Polish journal in 1914, drew attention to the elusive element of 'polskość' (Polishness) in his writing; and I sensed that certain puzzling features of his otherwise excellent English – for example, inappropriate use of the definite and indefinite articles (which do not exist in Polish) – could be explained by reference to his continuing to think in Polish. By analyzing his last novel *Suspense*, and comparing it with a translation of it into Polish, I was able to

establish that Conrad never wholly freed himself from the idiom of his native language.

Polonia Hibernica

On moving to live and work in Belfast, I expected to find that Poles would make up a proportionately smaller element of the population of Ireland than they did of the population of England and, more particularly, Scotland. I was therefore pleasantly surprised to hear of the existence of the Irish Polish Society!

Meanwhile, in studying the history of Ireland, I was intrigued to learn of the important role in the Irish Nationalist movement and the first Free State government played by Constance (Gore-Booth) Markievicz and resolved to investigate the influence on her of her fateful meeting with and marriage to the colourful artist and playwright Kazimierz Markiewicz.

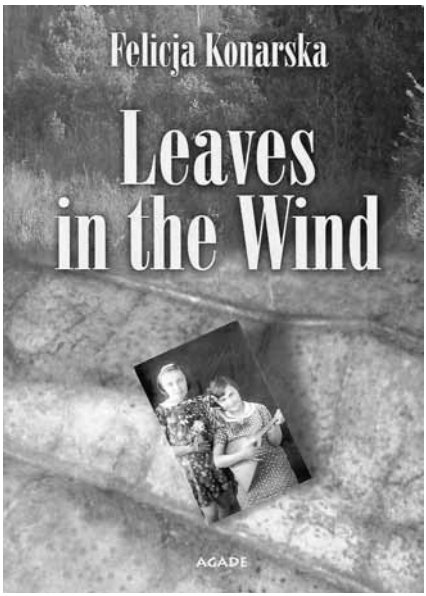

The front cover of *Leaves in the Wind* by Felicja Konarska, Wyd. Agade, Warszawa 2004. Photo courtesy of Hanna Dowling

I found ample material on this in the Gore-Booth archive in the Public Record Office of Northern Ireland in Belfast, on the basis of this I composed a paper which I was privileged to read at a meeting of the Irish Polish Society on June 22, 1997; the paper was subsequently translated into Polish and published in a Polish journal (*Tygiel Kultury*) under the title 'Kobieta znana jako hrabina Markiewicz'.

A pleasant spin-off from this was that I was able to make contact with the Constance Markiewicz School in Warsaw, and also with Professor Wawrzyniec Konarski, who

Kobieta znana jako hrabina Markiewicz

Marcus Wheeler

St Stephen's Green, malowniczy park w centrum Dublinu, odwiedzany jest każdego dnia przez setki ludzi. W głównej części parku napotkać można kilkanaście rzeźbionych popiersi kobiet i mężczyzn. Przedstawiają one postacie wybitnych, zasłużonych dla kraju Irlandczyków. Wśród nich znajduje się jedno upamiętniające Konstancję Markiewicz[1]. Któż z przechodzących obok rzeźby przystaje, by zastanowić się nad tym nieirlandzkim nazwiskiem?

Życie Konstancji Georginy Gore-Booth byłoby wystarczająco niezwykłe nawet bez polskich akcentów. Urodzona 4. 2. 1868 r., w anglo-irlandzkiej rodzinie arystokratycznej, jako najstarsze dziecko Sir Henry Gore-Bootha piątego baroneta i Georginy z domu Hill, wychowana w jednym ze świetnych domów zachodniej Irlandii – Lissadell, w hrabstwie Sligo – Konstancja wcześnie przejawiała zarówno ducha niezależności, jak i fizyczną dzielność. Uwidoczniło się to w rozwoju talentu jeździeckiego, strzeleckiego i artystycznego. Dorastając Konstancja stała się krytycznym obserwatorem życia dzierżawców ojca. Któż mógł wtedy przewidzieć, że ta przystojna młoda dama zbuntuje się przeciwko własnej klasie; zostanie bojowniczką o niepodległość Irlandii, prawa kobiet i dublińskiej biedoty; współpracownikiem przywódców irlandzkiego ruchu socjalistycznego; uczestniczką powstania wielkanocnego w Dublinie 1916 r.; więźniem politycznym w Wielkiej Brytanii i Irlandii; pierwszą kobietą wybraną do brytyjskiego parlamentu; ministrem w pierwszej administracji Republiki Irlandzkiej i sojusznikiem de Valery w opozycji do traktatu angielsko-irlandzkiego z 1921 r. Być może losy Konstancji potoczyłyby się podobnie nawet gdyby nie poznała na studiach malarskich w Paryżu, a później w 1900 r. nie poślubiła, Kazimierza Dunina Markiewicza. Jest jednak tezą niniejszego artykułu, iż małżeństwo z tym „egzotycznym" Wschodnim Europejczykiem i następujące w efekcie poszerzenie jej horyzontów, jak również jej późniejszy, nieco purytański, stosunek do apolitycznej, typowej dla bohemy postawy męża, były ważnymi czynnikami warunkującymi jej poświęcenie się sprawom publicznym i politycznym.

Historia, którą staramy się tu nakreślić, oparta jest, prócz fragmentów opatrzonych osobnymi adnotacjami, na listach i dokumentach z archiwum Gore-Booth złożonym w 1995 r. w Public Records Office for Northern Ireland. Za udostępnienie tych materiałów pragnę podziękować rodzinie Gore-Booth oraz dyrektorowi naczelnemu PRONI[2]. Wdzięczny jestem również za pomoc, jaką uzyskałem od dyrektora Biblioteki Polskiej w Londynie, od dyrektora szkoły imienia Konstancji Markiewicz w Warszawie oraz od kilku innych polskich przyjaciół i znajomych.

Związek między Konstancją i Kazimierzem można podzielić na trzy okresy: (1) od roku 1899, kiedy to poznali się jako studenci malarstwa w Paryżu, do 1908 roku, w którym Konstancja po raz pierwszy zaangażowała się oficjalnie we współpracę z politycznymi lub

5

First page of the article *The women known as Countess Markievicz* by Marcus Wheeler in *Tygiel Kultury* (Łódź), 1998, nr 1–2, pp. 5–15, with author's personal note. Photo courtesy of Hanna Dowling

was responsible for the school adopting Constance's name. It was in turn a great pleasure to read his mother Felicja Konarska's inspiring account of her horrendous wartime 'odyssey' *Liście na wietrze* ('Leaves in the Wind') and to hear her speak at the Irish Polish Society[2].

Belfast, November 2010

Full Polish version of the article on page 129.

[2] Mrs Felicja Konarska was a special guest in the Polish House on 29th May, 2004. A presentation of her book *Leaves in the Wind* took place. Prof. Marcus Wheeler wrote a review of the book. [H.D.-note].

Tomasz WYBRANOWSKI

‘Little Was Known about Poland. This Has Changed.’ Interview with Ernest Bryll, First Polish Ambassador to Ireland

(excerpts translated from the Polish version)

Tomasz Wybranowski: Ernest Bryll is an extraordinary man without whom it is difficult to imagine the Polish element under the sky of Hibernia. Mr Ambassador, the master – as I always say, looking at the volumes of poems on my shelf, if someone asks you about Ireland, what are your first thoughts on the word itself, the sound of the word Ireland?

Ernest Bryll: The first thought is that the Ireland that I was writing about there, where I was and in our own way, together with my wife, wrote a book, is not that Ireland anymore. Ireland, however, has definitely changed, you know. When I was still an ambassador until 1995, there were still lines of people to emigrate. In fact, the vast majority, that is about forty percent of people in secondary schools in Ireland, were getting ready to emigrate, and what is more, what I liked was that in this dramatic situation, the Irish authorities in education did everything to prepare them well for it. They just accepted a certain necessity

Ambassador Ernest Bryll, painted by Katarzyna Sudak. Portrait (ink on paper), in the private collection. Photo courtesy of Katarzyna Sudak

where people had to be helped out. And besides, you know, there were a few Poles back then, and now as far as I know, it's a second language after English, isn't it?

TW: We, Poles and Irish, have a lot in common, but we are also different. The matter of time and twists of fate, their perception.

EB: You know (laughing). It is a fact that the Irish are almost always late, but they do so gracefully. The thing I really like about them is that they take their troubles much more easily and gracefully than we do. We somehow are not able to do so. We can't neglect our troubles like they do. The Irish, however, have a better attitude to life, and we should learn from them.

TW: Mr Ambassador, but it was not so easy after all. The new Poland has exploded, Ireland is interested, but economy and extraordinary difficulties of existence play tricks.

EB: It is true. I went, but ... I went on an ambassadorial mission to the embassy, the embassy that actually did not exist. There was no house, no residence, nothing at all. I was just organizing a small office in a great hurry and uproar. And then we started renovating a building on Ailesbury Road. Besides, I was making many contacts. And actually the history of these visits in Ireland is complicated. I had to have the so-called credence letters, which I had to submit to President Robinson. This is a long story about how ...

TW: But it's Christmas time. The first Christmas with the Polish embassy in Dublin under construction.

EB: This embassy was being developed, as I said. There was actually nothing, but I had a plan to organize a Christmas meeting for Poles in Ireland in the half-renovated house. But I also wanted to invite various important officials, including those from the clergy and ecclesiastical circles of Ireland. At that time, I wanted our Polish community to make various kinds of contacts. Secondly, I wanted my countrymen on the island to become an institution in itself for these officials, an institution already endorsed, advertised by Poland and by their ambassador. And I just made this Christmas. But the problem was that

the embassy was tiny. Strictly speaking, I had only a few people there, whom, by the way, I was forced to let go. Formally, I had no security whatsoever. And the chauffeur was both the host and administrator of the building, such a handyman. I was responsible for furnishing the embassy. I remember when, together with the embassy counselor, we framed graphics that I had brought from Warsaw to hang on the walls. Together with my wife and a handful of my people from the embassy. I organized and decorated the Christmas tree.

And then there was a Christmas Eve meeting in the half-renovated house. This meeting was very unusual and interesting, because the Polish diaspora came quite willingly and in large numbers. I call them the Polish diaspora because they are called that way. Those Poles who came were really great. Those who had lived in Ireland for years came, but also those who had recently been here. They were very curious about it, because for the first time they could have a meeting at, so to speak, the diplomatic level. Now, this may come as a surprise in retrospect, but for them it was very important. I accomplished my goal because we got to know our compatriots from all sorts of Irish backgrounds. For example, the meeting was attended by nuncio Archbishop Emanuele Gerada, who was originally a Maltese. There were some bishops and clergy, and also, informally, people from the Irish government. However, suddenly it turned out that these officials did not know much about the Polish Christmas tradition.

TW: Let's be honest, Mr Ambassador, without you, there would not have been the foundation for the Polish embassy in Dublin. But the thirtieth anniversary of our diplomatic mission in Ireland undoubtedly gives you some thoughts about these five years, between 1991 and 1995. As far as I know, Easter also had an unusual setting at that time. So how did you experience Easter with the Irish and what was it like?

EB: Let me reiterate. I was an ambassador there, but a bit special and with special rights. Because I was the first ambassador in the history of Polish-Irish relations. The first time was the relationship made at the embassy levels. Therefore, there had to be an office,

and there had to be an ambassador's residence. I came to Dublin in the autumn of 1991. The first Easter was 1992. The renovation of the residence was about to finish, though we were actually still operating on the basement level, that is in such half-cellars. But as an embassy we already had rooms, a reception office, a living room, and it turned out that we should invite guests. The time had come to open the embassy in an appropriate way. And above all, to make it ready for the Polish diaspora because Easter was coming.

TW: From the perspective of these thirty or twenty-five years, how do you evaluate your ambassadorial time? Here I would like to ask you about your recognition as a man who has popularized Irish culture and literature and also knows the Gaelic language.

EB: I call this period a poetic-diplomatic time, because me and my wife's poetic relationship with Ireland was very important. Well, we have been to many places where, so to speak, political ambassadors do not visit at all. For example, I had a lecture in Tralee (County Kerry), a city in the far west. Dick Spring, the longtime deputy prime minister of Ireland, came from that city, and he also gave a lecture there and came especially from Brussels on that day. Lots of people and officials came to Tralee, because there are regular meetings devoted to the old Irish culture, the Gaelic one. Various kinds of bands came together to recite, sing and play Gaelic music. There were also symposia and lectures. I gave a lecture there on Blasket Island literature, "Blasket Island". This is such a special literary branch in Ireland. Well, my wife and I translated a book and spread the knowledge about this literature in Poland, before going to Ireland to establish an embassy. I'm talking about it because in fact, these contacts had to be built from scratch, out of nothing. Let me put it straight. Usually everyone thinks that – and maybe they are right, though it is not the case with me – an ambassador is a man who sits there in these residences and receives guests, other diplomats and important heads, shakes hands with them, greets them, gives medals, places credentials there, and so on and so on. And it was carried from the old days, when the ambassador did have great powers due to communication difficulties. Anyway, I was formally entitled to be the ordinary and plenipotentiary ambassador. So I was able to make certain acts in the Republic of Ireland on

behalf of my country. In the past, it was necessary, because such an ambassador was the king's messenger at the court. He was the kind of man who pursued politics and reported it to the king in letters. Well, but it looks different now, with today's communication. But what was important, at least I thought, was to develop so-called good public relations about Poland.

Little was known about Poland. Maybe some basic things, which, frankly speaking, do not reflect the truth about this country. Anyway, if you asked Poles in Poland about Ireland and its specificity, the Poles who love someplace as much as Ireland but do not know much about complexities of its history, geography, economics, internal conditions and so on ... Well, maybe this book, which my wife and I translated, and which has been available in Poland for many years under the title a *History of Ireland,* has changed something in this matter and is changing it for the better. I can say, in a rather immodest way, that this is probably the best compendium of such quite deep knowledge about the complex and multi-threaded history of Ireland. It would be good if such a book was written about us, Poles and Poland, for the Irish. Of course, they have always known something about us. For example, some people have surprised me by knowing that revolutionaries swore by Kosciuszko's sword before they started one of Ireland's numerous uprisings for independence. They also know that the former Countess Markiewicz, who was Irish, was the wife of our painter, a count, quite a spendthrift and idler, and she became famous as the commander of a unit during the Easter uprising. Well, I did it all so that there was as much knowledge about Poland as possible, about its history, beautiful cities, and architecture. When President Mary Robinson was visiting Krakow, I tried to show her as much as possible. Little was known about Poland. For many, it was often merely a space between Berlin and Moscow. This has changed.

The talks with Mr Bryll are often presented on the airwaves of the Polish Radio WNET and the Polish Weekly in Dublin NEAR FM.

Dublin, 1 April 2021.

Full version of the interview in Polish p. 143.

Samanta STOCHLA

‘I Want for Poles, the Word Poland to Be Equal to Homeland.’ Excerpts from an Interview with the Polish Ambassador to Ireland, Anna Sochańska

(excerpts translated from the Polish version)

Samanta Stochla: What is the work of the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Poland in Ireland?

Anna Sochańska: I have been the Polish Ambassador to Ireland since September 2019 and, like every ambassador, I care about developing cooperation and good relations between Poland and the country in which I am in office. This applies to relations with the highest authorities, regions, cities and various institutions. Despite the pandemic, I am trying to ensure that contacts between Poland and Ireland take place in the virtual sphere. We have conducted a series of consultations with Irish partners. We put a lot of energy into communication and promotion with respect to both Irish and Poles living in Ireland. If we talk about the specificity of work in Ireland, it certainly reflects the Polish presence in Ireland and the involvement of the Polish community in education, including strengthening the knowledge of the Polish language, culture and history of Poland among children and young people. We try to help, both through dedicated funds supporting the achievement of these goals, and through original projects carried out by the Embassy of the Republic of Poland. Worth mentioning here is the continuation of the project "Unknown Hero" by Ambassador Ryszard Sarkowicz,

my predecessor. The project aims to popularize the role of Paweł Edmund Strzelecki during the Great Famine in Ireland. However, my beloved project is the popularization of Professor Łukasiewicz, who played an important role in the development of mathematics and logic in Ireland. An exhibition is under preparation, which is to be the first step in building strong academic relations between our countries.

SS: The Embassy in Dublin has been in operation for 30 years. Each new Ambassador changes something, improves it, "rearranges" something. Have you made any changes to the work of the Embassy?

AS: I know four of my great predecessors. I respect them very much and greatly appreciate their professional achievements. It should always be taken into account that each of us has a different personality, interests, priorities, professional experience and pursues their goals in accordance with these virtues. Each of us performed their mission at a different time. Mr Ernest Bryll, our first ambassador, came here in the early 1990s, when Poland could only dream of membership in NATO or the EU, and there were few Poles in Ireland. He had an extremely responsible task, that is creating our diplomatic post from scratch. The ambassador's tasks change with the change of political and social circumstances, but in any case, I must emphasize that we act for our Homeland. It is hard work, often on Sundays and public holidays, after hours. Coming to Ireland, I did not think I would correct anything. I carry out classic diplomatic tasks using my interests, experience and personality. Hence, my activities include a lot of promotional projects, with particular emphasis on culture, history, science, sport and the "open door policy of the ambassador's residence", that is meetings organized by me as the host for Poles, Irish people, diplomatic corps and local politicians.

SS: Do you support the professional development of women? Do you see strength in women. What are our strengths and weaknesses?

AS: I support women a lot and I am glad that there are more and more of them in diplomacy. Women are empathetic, well-organized, responsible, they can do several things at once. However, many of them do not believe in their potential and strength. Often this is because other people believe that women are unfit for such functions. So I appeal to ladies — keep your head up and do your job. Believe in yourself and do not worry about opinions of people who try to discourage you. In my life I have also experienced many unpleasant situations caused by such assumptions. However, I have never bothered with malicious remarks or judgments, and on the contrary, they motivated me even more to act.

SS: To paraphrase John F. Kennedy, I will finally ask: what can we, Poles, do for Poland, and what would you wish for our country?

AS: My dream is for Poles to be able to differ beautifully and to talk about these differences using arguments, not emotions. I dream

(27.05.2021) Ambassador Anna Sochańska with her son Karol and cat Gerda in the ambassador's residence garden. Photo by Rafał Kostrzewa

about Poles taking care of the good name of Poland. I want for Poles, the word Poland to be equal to Homeland and that no one ever calls Poland "that country". We have a beautiful history, culture and tradition. We should be proud of it and constantly cultivate these values. Many compatriots in Ireland are involved in such activities and I thank them very much for that. When it comes to Poland, I wish it to be a country of happy and prosperous people, a strong and prosperous country that uses its great potential.

Embassy of Poland, 5 Ailesbury Road, 21 May 2021.

Full version of the interview in Polish p. 159.

Jarosław PŁACHECKI

An Interview with Consul Grzegorz Sala, Head of the Consular and Polish Diaspora Section of the Embassy of the Republic of Poland

(excerpts translated from the Polish version)

Jarosław Płachecki: Our editorial team is currently selecting materials for the book about the Polish Embassy in Dublin. This is the second Polish publication that has been created on your initiative, following the book entitled "The Polish House in Dublin. An Illustrated Chronicle". How did you come up with the idea of initiating the first and the second book?

Grzegorz Sala: I am very glad that together we can carry out this type of extremely important and unique project. There is so much going on in the lives of Poles in Ireland, the Polish community is very active and is undertaking a wide range of initiatives. Over the years, Polish organizations have achieved so much by organizing countless events and gaining priceless experience. We should not let the memory of that heritage pass away, which is why it is worth investing in such publications. These publications also emphasize the selfless devotion of many people, who – what needs to be stressed – help, represent and support the integration of Poles in Ireland. They also strengthen our ties, friendship and integration with the Irish. For this I would like to thank all those involved in this project. I also believe that the close cooperation of the community with the Polish Embassy of the Republic of Poland in Dublin over the past 30 years should also be reflected in the publication, which will be a beautiful part of honoring this important anniversary.

(07.05.2021) Consul Grzegorz Sala, Head of the Consular and Polish Diaspora Section, at work in the Consulate office at 4–8 Eden Quay in Dublin. Photo by Rafał Kostrzewa

Such publications are often put off because of the bulk of work that must be done. However, I always encourage such projects because I believe in the great value of books that are invaluable for future generations.

JP: How are the competences of the embassy different from those of the consulate in the Polish legal system?

GS: Let me start by explaining that we have one professional diplomatic mission in Ireland, the Embassy of the Republic of Poland in Dublin. Within the embassy, we have three sections: the Political and Economic Section, the Consular and Polish Diaspora Section, and the Administrative and Financial Section. The division of competences is as follows: the Political and Economic Section deals with, among other things, various matters related to bilateral relations between Poland and Ireland, and the current situation in Ireland and its policy. These tasks are handled from the perspective of Polish interests, to develop political, economic and scientific cooperation, good relations, ties and contacts on various planes. The

department also deals with important issues of cultural diplomacy, the promotion of Poland and cultural events. When it comes to the Consular and Polish Diaspora Section, we mainly provide assistance to Polish citizens in official matters, for example, legal, civic, passport, visa matters, consular assistance and, of course, issues relevant to cooperation with the Polish community in many areas. Every day we help numerous Polish citizens who come to our office, every year we provide services to approximately thirty thousand visitors. The Administrative and Financial Section deals with what is widely understood as administrative matters such as keeping accounting books, timely and proper settlement of the institution, management of real properties of the institution. Additionally, we have two honorary offices in Ireland: the Consulate of the Republic of Poland in Limerick, headed by Patrick O'Sullivan, Honorary Consul of the Republic of Poland; and the Consulate of the Republic of Poland in Kilkenny, headed by Martin Brennan, Honorary Consul of the Republic of Poland. Both offices are a great help and support for us and, above all, for Poles living in these cities and counties. The role of the honorary consuls is mainly to develop friendly relations between the countries, strengthen ties, as well as develop and support business cooperation. An honorary consul can also help Polish citizens, but he does not have the right to issue, for example, legal or passport documents; this is the domain of the Consular and Polish Diaspora Section.

JP: How is your co-operation with the Polish community in Ireland? As the largest ethnic minority on the island, are we well organized?

GS: The Polish community in Ireland is great, and I can only speak highly of these people. They are very active and dynamic. Every year we implement a number of various joint projects with the Polish community, and cultural and art events. We carry out undertakings to explore the history of our country and to present our traditions and customs, as well as to promote patriotic attitudes among the youth. Working with the youth is our priority because we have a genuinely well-developed education system in Ireland; at the moment we have

53 weekend Polish diaspora schools, including five Polish Schools at the Polish Embassy in Dublin, formerly School Consultation Points in Dublin, Cork, Limerick, Cavan and Waterford. In total, about 6.5 thousand children and adolescents attend Polish schools in Ireland. We also have a branch of a Polish university in Dublin, which has educated nearly 400 graduates since its opening in 2007.

Worth emphasizing is also the contribution of the Polish community to integration events, for example, as part of the common good, that is the Polska Éire Festival. This event undoubtedly has great social value and brings considerable mutual benefits. We also have projects of Polish organizations supporting and helping others. This is very important and it is a beautiful form of Polish solidarity abroad. We have so many partners and important people among the local Polish diaspora that, not wanting to omit anyone, I will not name them individually, but I would like to express my great admiration and congratulations to all of them for their many years of work and their achievements for Poland, Poles and the Polish diaspora in Ireland.

JP: What is the life of the Polish consul in the capital of Ireland? Do you find time to develop your interests and passions?

GS: Thank you, I value life on the Emerald Island very much. Personally, I like sport very much. Especially triathlon is a beautiful sport and I encourage everyone to do it. I also like running and mountain hiking. Generally, I am familiar with every activity, for example in Ireland I once had the pleasure of surfing on a board for the first time. Inspired by my interests, in 2018 I prepared together with the employees of the consulate and in cooperation with the Polish diaspora, a run to celebrate the 100th anniversary of Poland regaining independence. We organized the run in the Phoenix Park in Dublin, the place where in 1979 our Pope John Paul II celebrated mass during his pilgrimage to Ireland. Our run turned out to be a great success, in which about 700 participants took part. I am very pleased that the race was attended by about 400 children, many of whom received the first medal with the logo of “Independence”, specially prepared by us.

JP: I know you have recently become a dad. What would you like to tell your daughter Natalia today, when in a few or a dozen years, while talking about your time spent in Ireland, you will be reviewing this interview together in the IPS Yearbook? What is the most important thing for you and what values should be nurtured?

GS: Natalia's birth is a great and the most beautiful event for myself and my wife Patrycja. Natalia is the apple of our eye. We are very happy and as a new Dad I am very proud of my family. I will definitely want to pass on to my daughter the values that my parents instilled in me. Above all, to be open to people and the world. Develop your passions and dreams. Make every day a great adventure. To treat everyone well and with due respect as you would like to be treated yourself. To be a person of honour and to stick to moral principles. Together with my wife, we also value life in harmony with the environment, nature and animals. It is important to take care of our world and every life. It is also worth remembering sometimes to distance oneself, to be at ease and, and above all, to live a happy life! I wish that to everyone.

Full version of the interview in Polish p. 165.

Krzysztof SCHRAMM

Towarzystwo Polsko-Irlandzkie i związki polsko-irlandzkie z Wielkopolską z perspektywy 30 lat

Abstrakt: Fenomen polsko-irlandzkiej bliskości i przyjaźni jest często przywoływany zarówno w piśmiennictwie polskim, jak i irlandzkim. Chociaż trwający od dwudziestu lat okres wzmożonej obecności Polaków w Irlandii ma charakter wyraźnie ekonomiczny, związki pomiędzy obydwoma narodami mają znacznie dłuższą historię. Autor artykułu skupia się wprawdzie na jego krótkim, trzydziestoletnim przedziale, nie zapomina jednak o polsko-irlandzkim braterstwie broni doby napoleońskiej oraz polskim wsparciu dla Irlandii w czasie Wielkiego Głodu. W treści artykułu odnaleźć można także dzieje Towarzystwa Polsko-Irlandzkiego z Poznania, Fundacji Kultury Irlandzkiej i Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w Dublinie, a także bardziej współczesnej działalności kulturalnej w ramach Festiwalu Polska – Éire w Irlandii, obchodów Dni Św. Patryka w Poznaniu oraz wspólnych wydarzeń literackich, edukacyjnych czy popularyzatorskich.

Słowa kluczowe: Towarzystwo Polsko-Irlandzkie, Fundacja Kultury Irlandzkiej, Towarzystwo Irlandzko-Polskie, Festiwal Polska – Éire, honorowy konsul Irlandii w Polsce Mateusz Morawiecki, Legion Irlandzki w Namysłowie, Paweł Edmund Strzelecki.

Pokrewne dusze

Polacy i Irlandczycy, Polska i Irlandia, wielokrotnie tworzyli wspólną historię lub byli dla siebie natchnieniem. Nasze kraje leżą na przeciwległych krańcach Europy. Dzieli je odległość setek kilometrów. Do niedawna jeszcze słysząc słowo „Irlandia" większość

Polaków widziała odległy kraj, do którego trudno się dostać. Odległy, ale jak bardzo nam teraz bliski. Stało się to nie tylko dzięki wejściu Polski do Unii Europejskiej i otwarciu rynku pracy dla Polaków w Irlandii. Irlandia była już popularna w Polsce w latach 80. i 90. Wtedy to zaczęły powstawać liczne zespoły muzyki irlandzkiej, grupy tańca irlandzkiego, stała się popularna literatura i historia Zielonej Wyspy. Czyżby to jakiś fenomen? A może Polacy odkryli jakieś pokrewieństwo dusz?

Mistrzostwa Europy w piłce nożnej EURO 2012 spowodowały, iż przeciętnemu Polakowi, a poznaniakowi zwłaszcza, Irlandia stała się bliska. Poznań miał wielkie szczęście, iż los sprawił, że to właśnie u nas reprezentacja Irlandii rozegrała dwa mecze. Do stolicy Wielkopolski przybyły wielotysięczne rzesze kibiców z Zielonej Wyspy, dzięki którym miasto stało się radosne i takie… inne, bardziej przyjazne. Wielu spośród nas znało już wcześniej Irlandię, ale dzięki tej „piłkarskiej inwazji" stała się ona bliska każdemu mieszkańcowi grodu nad Wartą. Kontakty polsko-irlandzkie jednak nie są świeżą sprawą, a mają głębokie podłoże historyczne. Jak wyglądają one z perspektywy Poznania i Wielkopolski?

Towarzystwo Polsko-Irlandzkie w Poznaniu

Początki zainteresowania Irlandią w Poznaniu związane są z Towarzystwem Polsko-Irlandzkim, którego korzenie sięgają przełomu lat 80. i 90. XX wieku. Wówczas to grupa miłośników Irlandii postanowiła popularyzować Zieloną Wyspę na terenie całej Polski. W 1990 roku stowarzyszenie zostało oficjalnie zarejestrowane, a jego siedzibą główną został Poznań.

Towarzystwo powstało niemalże dokładnie w tym samym czasie, kiedy Polska i Irlandia nawiązały bezpośrednie kontakty dyplomatyczne i wymieniły ambasadorów. Miałem zaszczyt spotkać wówczas Richarda O'Briena, pierwszego Ambasadora Irlandii w Polsce. Pierwszy raz rozmawialiśmy krótko po jego przybyciu do Warszawy w tymczasowej siedzibie Ambasady w Hotelu Mariott. Tak zawiązały się silne, bardzo bliskie kontakty między Towarzystwem a obecnie Fundacją Kultury Irlandzkiej i Ambasadą Irlandii

w Polsce, kontakty i współpraca, która trwa do dzisiaj. Dzięki tym bliskim relacjom gościliśmy w Poznaniu wszystkich urzędujących w Polsce ambasadorów Irlandii.

Wszystko zaczęło się od przyjaźni, kiedy to spotkania, zresztą przypadkowe, z Irlandczykami w Europie zaraziły tą miłością kilku spośród nas. Celem Towarzystwa Polsko-Irlandzkiego było popularyzowanie Irlandii w Polsce na wszelkich możliwych płaszczyznach. Realizowanie wielu indywidualnych projektów badawczych, gromadzenie materiałów do opracowań naukowych, zaowocowało powstaniem kilkunastu prac licencjackich i magisterskich. Zorganizowanych zostało wiele otwartych spotkań i prelekcji, a także projekcji filmowych czy wręcz nawet festiwali filmów irlandzkich.

W Poznaniu działała stworzona przez Towarzystwo, a obecnie przejęta przez Fundację Kultury Irlandzkiej, jedna z największych w Polsce bibliotek poświęconych Irlandii, dzisiaj licząca ponad tysiąc tytułów. Na uwagę szczególną zasługuje inicjatywa wydawnicza Towarzystwa pod nazwą Biblioteka Reprintów, w której stowarzyszenie opublikowało kilka wydawnictw z końca XIX i początku XX wieku – unikatowych na rynku czytelniczym! Zresztą Towarzystwo opublikowało wiele innych wydawnictw dedykowanych Irlandii, w tym i Kwartalnik „Irlandia".

Stowarzyszenie współorganizowało wiele imprez na terenie całej Polski, zarówno poświęconych walorom krajoznawczym, jak i społecznym, kulturowym czy również aspektom historycznym i politycznym Irlandii. Od 1994 roku przez dwanaście lat organizowane były również letnie wyjazdy do Irlandii dla wszystkich pragnących poznać piękno tej wyspy. Towarzystwo obejmowało swoim zasięgiem wiele ośrodków w Polsce. Oddziały i sekcje istniały w takich miejscowościach i regionach jak Poznań, Śląsk, Warmia i Mazury, Kalisz, Lublin, Warszawa.

To właśnie Towarzystwo Polsko-Irlandzkie było prekursorem obchodów Dnia Św. Patryka, które stały się imprezą wielodniową i nazwane zostały Dniami Św. Patryka. Co najważniejsze, dzięki tym imprezom Irlandia była i jest pokazywana wielowątkowo!

Przez wiele lat TPI działało na rzecz zbliżenia naszych krajów, a także na rzecz bliższego pokazania Polakom tego przyjaznego kra-

ju, jakim jest Irlandia. Dla wielu z nas szczególnym wydarzeniem było to, że to właśnie Irlandia witała nas oficjalnie w 2004 roku w Unii Europejskiej i jako jeden z pierwszych krajów otworzyła swój rynek pracy. Dzisiaj w świadomości Polaków nie jest to już odległa wyspa na krańcach Europy, ale drugi dom dla wielu naszych rodaków, miejsce bliskie sercu.

(25.05.2003) Ambasador Thelma Doran z członkami Towarzystwa Polsko-Irlandzkiego podczas Dni Unii Europejskiej w Poznaniu. Ambassador Thelma Doran with members of the Polish – Irish Association at the European Union Days picnic in Poznań. Photo courtesy of Krzysztof Schramm

Towarzystwo Polsko-Irlandzkie wypełniło swoją misję. Oficjalnie, po dwudziestu latach, w 2010 roku zakończyło swoją działalność. Declan O'Donovan, ówczesny Ambasador Irlandii w Polsce tak pisał w swoim liście: „(…)W imieniu Rządu Irlandii pragnę przekazać podziękowania oraz wyrazy głębokiego doceniania pracy Towarzystwa Polsko-Irlandzkiego w ciągu ostatnich dwóch dekad. Towarzystwo działało z wielkim entuzjazmem, wizją i energią na rzecz zbliżenie między Polską i Irlandią (…)".

Ambasada Irlandii - Ambasáid na hÉireann
Embassy of Ireland
ul. Mysia 5, 00-496 Warszawa

Mr. Krzysztof Schramm
President
Polish Irish Society
ul. Kramarska 1
61-855 Poznan

9 August 2010

Dear Krzysztof,

On behalf of the Government of Ireland please allow me to express my deep appreciation for the work of the Polish-Irish Society over the past two decades.

The society worked with imagination, enthusiasm and energy to kindle in the Polish imagination greater awareness and heightened appreciation of Ireland. This pioneering activity was particularly valuable in the period between Poland becoming a democratic society and joining the European Union in May 2004. Thereafter, the movement of people between Ireland and Poland became commonplace and mutual knowledge developed spectacularly.

I am conscious that this work was often undertaken despite the handicap of scant material support. That the society succeeded so well is testament to its greatest resource, the personal commitment and belief of its founder and its other supporters. The results of these efforts will be enduring.

All those who have organised and taken part in the events run by the Society, or have been inspired by the Society to embark on a related cultural venture, are deserving of our gratitude and respect, as through their participation they have offered the hand of friendship to Ireland. But I would add a particular admiration and recognition for your personal contribution from the outset, and to Justyna for the industry and imagination which she has brought to the society.

Le meas is buíochas,

Declan O'Donovan
Ambassador

Tel.: (022) 849 66 33/55 - Fax: (022) 849 84 31 - e-mail: warsawembassy@dfa.ie - www.embassyofireland.pl

(09.08.2010) List gratulacyjny ambasadora Irlandii w Polsce, Declana O'Donovana dla prezesa Towarzystwa Polsko-Irlandzkiego. Congratulatory Letter of the Irish Ambassador to Poland, Declan O'Donovan to president of the Polish – Irish Association, Krzysztof Schramm. Photo courtesy of Krzysztof Schramm

Fundacja Kultury Irlandzkiej

Jak wspomniałem wcześniej, misja Towarzystwa została wykonana i cel osiągnięty. Pojawiły się nowe wyzwania, stąd też równolegle z Towarzystwem od 2003 roku zaczęła działalność Fundacja Kultury Irlandzkiej z siedzibą w Poznaniu. Fundacja posiada status organizacji pożytku publicznego. Jej głównym celem statutowym jest popularyzowanie kultury irlandzkiej w Polsce poprzez wspieranie i organizowanie imprez dedykowanych Irlandii. Fundacja uczestniczy nie tylko w działaniach spektakularnych, takich jak koncerty, publikacje płyt czy książek, ale też angażuje się w projekty indywidualne, badawcze, warsztatowe i poznawcze. To właśnie m.in. dzięki Fundacji promowanie kultury irlandzkiej zatacza coraz szersze kręgi w Polsce. Istotnym elementem działalności Fundacji jest edukacja. Od lat prowadzony jest ogólnopolski projekt „Irlandia w szkole", a także projekty biblioteczne i przedszkolne. Tysiące odbiorców inicjatyw organizowanych przez Fundację Kultury Irlandzkiej są najlepszym wyznacznikiem jej zakresu działania. Ścisła współpraca z Ambasadą Irlandii owocuje wieloma wspólnymi przedsięwzięciami. Dokonania Fundacji docenione zostały przez prezydenta Irlandii, Michaela D. Higginsa, podczas spotkania w 2012 roku w Poznaniu.

(11.06.2012) Krzysztof Schramm i Justyna Mazurek Schramm z Fundacji Kultury Irlandzkiej witają prezydenta Irlandii, Michaela D. Higginsa, podczas jego wizyty w Poznaniu. Krzysztof Schramm and Justyna Mazurek-Schramm, representing the Irish Culture Foundation, welcoming President Michael D. Higgins during his visit to Poznań. Photo courtesy of the Irish Cultural Foundation

Elementem świadczącym o istotnej roli Poznania jako ośrodka silnie związanego z Irlandią jest wreszcie fakt, iż działa tutaj jedyny w Polsce Konsulat Irlandii powołany do życia w 1999 roku. Głównymi zadaniami placówki jest przede wszystkim pomoc i opieka nad oby-

watelami Irlandii, którzy znajdą się w potrzebie. Konsulat udziela szerokiej informacji dotyczącej różnych aspektów życia w Irlandii, promuje również Zieloną Wyspę poprzez organizowanie spotkań na całym terenie mu podlegającym, czyli w zachodniej części naszego kraju. Zastanawiając się nad wspólnymi elementami naszych dziejów z perspektywy Wielkopolski, można się cofnąć do bardzo odległych czasów – jak choćby obecności Celtów na ziemiach polskich. *Nota bene* ich obecność w rejonie Kalisza została dobrze udokumentowana w postaci odkrycia mennicy monet celtyckich. Fundacja Kultury Irlandzkiej dokonała pionierskiej rzeczy, jaką było wydanie replik odkrytych tam monet. Oficjalnie zostały one zaprezentowane po raz pierwszy wspólnie przez ambasadora Irlandii, Declana O'Donovana, konsula Irlandii Mateusza Morawieckiego oraz Fundację w rezydencji ambasadora Irlandii w Warszawie w 2009 roku.

Za naszą i waszą wolność

Etos walki o wolność nie był Irlandczykom i Polakom nigdy obcy. Warto zwrócić uwagę, iż oba nasze narody czerpały natchnienie z Rewolucji Francuskiej. Zarówno Polacy, jak i Irlandczycy właśnie we Francji widzieli swojego sojusznika. Irlandczycy z racji odwiecznego konfliktu anglo-francuskiego, a Polacy wpatrzeni bezkrytycznie w ideę wolności głoszoną przez Republikę... W tym kontekście należy pamiętać o Legionie Irlandzkim walczącym przy boku Napoleona, którego dramatyczne losy rzuciły nie tylko na teren Rosji, ale i Polski, gdzie w 1813 roku został rozbity w rejonie Namysłowa. Właśnie w Namysłowie znajduje się tablica pamiątkowa poświęcona losom Irlandczyków walczących „za naszą i waszą wolność". Tablica została ufundowana m.in. przez Fundację Kultury Irlandzkiej w 2007 roku. To unikatowa pamiątka po walczących na terenie Polski Irlandczykach.

Dramaty obu narodów znalazły swoje odbicie we wzajemnych relacjach. Podczas Wielkiego Głodu w Irlandii istotną rolę odegrał Paweł Edmund Strzelecki. Ten wybitny polski podróżnik, odkrywca, Wielkopolanin, zasłynął w Irlandii ze znaczących działań na rzecz niesienia pomocy głodującym Irlandczykom. Kiedy kilka lat temu

sprowadzono jego prochy do Poznania, żegnany był również przez przedstawicieli Ambasady Irlandii. W marcu 2015 roku w Dublinie odsłonięta została tablica pamiątkowa dedykowana temu wielkiemu Polakowi. Jednym z inicjatorów jej powstania, obok władz miasta Poznania i PTTK w stolicy Wielkopolski była Fundacja Kultury Irlandzkiej, jak również Towarzystwo Irlandzko-Polskie w Dublinie. Wydarzenie to było jednym z elementów wielkiego Festiwalu Polska Éire, który trwał w marcu tego roku w Irlandii.

Irlandczykom nieobce były również tragedie dotykające Polaków. W 1908 roku w Irlandii zebrano kilka tysięcy podpisów dzieci pod petycją protestującą przeciwko germanizacji dzieci w szkołach we Wrześni! Ten wyjątkowy dokument zatytułowany *Księga Dzieci Irlandzkich do Dzieci Polskich* znajduje się obecnie w Muzeum Czartoryskich w Krakowie. Należy wspomnieć, iż pisała o nim dr Danuta Płygawko z Instytutu Historii UAM w opublikowanym w 2001 roku artykule *Irlandzki gest sympatii dla Polski*.

Wzajemne relacje polsko-irlandzkie w XIX wieku są również jednym z tematów pracy doktorskiej Katarzyny Gmerek, obronionej na UAM w Poznaniu. Książka *Polacy i materia celtycka w XIX wieku* ukazała się w 2010 roku dzięki wsparciu Fundacji. Prezentacja publikacji, co symboliczne, miała miejsce podczas obchodów Dnia Św. Patryka w Poznaniu, a udział w niej wzięli Eamon O'Cuiv, Minister Obszarów Wiejskich, Dziedzictwa Kulturowego i An Gaeltacht w rządzie Irlandii, oraz Declan O'Donovan, ówczesny ambasador Irlandii w Polsce.

Irlandzka walka o niepodległość znalazła swoje zwieńczenie podczas I wojny światowej. W 1916 roku wybuchło w Dublinie Powstanie Wielkanocne. Zostało ono krwawo stłumione przez Brytyjczyków, jednak stało się początkiem ich końca. Warto wspomnieć, iż i tu mamy pewien wątek polski. Jednym z przywódców powstania była hrabina Constance Markiewicz, żona polskiego hrabiego Kazimierza Dunin-Markiewicza. Co prawda oprócz polskiego nazwiska niewiele ją łączyło z naszym krajem, jednak nić sentymentu pozostaje.

Wreszcie klamrą, która spina nasze losy, jest odzyskanie niepodległości. Polska i Irlandia odzyskują niepodległość po I wojnie

światowej. O tych niezwykle doniosłych wydarzeniach, jakimi było odzyskanie niepodległości przez Irlandię, o wojnie o niepodległość, szeroko opowiadał projekt *Irish Defence Forces – Armia szmaragdowej wyspy*, zrealizowany kilka lat temu w Wielkopolskim Muzeum Wojskowym w Poznaniu. Wystawę poświęconą armii irlandzkiej, która była głównym wydarzeniem poznańskich obchodów Dnia Św. Patryka, otworzył ambasador Irlandii Eugene Hutchinson oraz Mateusz Morawiecki, konsul honorowy Irlandii. Warto nadmienić, iż Fundacja zorganizowała tę wystawę dzięki bliskiej współpracy z Armią Irlandzką (IDF).

Nie sposób pominąć i bardziej współczesnych wątków wspólnej, polsko-irlandzkiej historii. Wisława Szymborska i Seamus Heaney, laureaci Nagrody Nobla z dziedziny literatury, znali się dobrze i bardzo cenili. Seamus Heaney wiele razy odwiedzał panią Wisławę, poznawał Polskę. Irlandzkim noblistom z dziedziny literatury, a także osobno W.B. Yeatsowi dedykowane były wystawy współorganizowane przez Fundację Kultury Irlandzkiej i pokazywane w różnych miejscach naszego kraju.

Fundacja Kultury Irlandzkiej, kontynuatorka działań Towarzystwa Polsko-Irlandzkiego, zorganizowała również trzy polsko-irlandzkie konferencje naukowe we współpracy z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ich pokłosiem były trzy wspaniałe publikacje poświęcone historii obu narodów. Tak więc Towarzystwo znalazło godnego następcę i kontynuatora działań właśnie w Fundacji Kultury Irlandzkiej.

Refleksje na zakończenie

Trzydziesta rocznica powstania TPI, która miała miejsce w 2020 r., skłania do refleksji. Czas działania TPI minął, pałeczkę w działalności promującej Irlandię przejęła istniejąca od 2003 roku Fundacja Kultury Irlandzkiej. To właśnie Fundacja stała się spadkobiercą TPI, a wszystkie osoby związane do tej pory z Towarzystwem, ci, którzy chcieli i chcą jeszcze być propagatorami irlandzkiej kultury, znaleźli pole do działania w ramach Fundacji. Podsumowując dwudziestoletni rozdział istnienia TPI, któremu miałem

zaszczyt przez 20 lat prezesować, pragnę podziękować wszystkim za ten wspaniały czas! Piękne 20 lat trwa teraz w Fundacji Kultury Irlandzkiej!

Poznań, 2021

Summary in English

The Polish Irish Association and Polish-Irish connections with the Greater Poland District from the Perspective of the Past 30 Years

Poles and Irish, Poland and Ireland, have repeatedly created a common history or inspired each other. Our countries are located on opposite ends of Europe. They are separated by a distance of hundreds of kilometers. Until recently, on hearing the word "Ireland" most Poles saw a distant country that is difficult to get to. Distant, but how close to us now. It happened not only thanks to Poland's accession to the European Union and the opening of the labour market for Poles in Ireland. Ireland had already been popular in Poland in the 1980s and 1990s. It was also then that the Polish-Irish Association began to function in Poznań. The association co-organized numerous events throughout Poland, both devoted to sightseeing, social, cultural and also historical and political aspects of Ireland. With the prospect of Poland joining the EU, new challenges emerged, hence, in parallel with the Society, the Irish Culture Foundation with the office in Poznań began operating in 2003. Its main statutory goal is to popularize Irish culture in Poland by supporting and organizing events dedicated to Ireland. The Foundation not only participates in spectacular activities, such as concerts, album and book publications, but also engages in individual, research, workshop, and cognitive projects. It is thanks to the Foundation, among other things, that the promotion of Irish culture is becoming more and more popular in Poland. The Foundation's achievements were appreciated by the President of Ireland, Michael D. Higgins, at a meeting in 2012 in Poznań.

Maciej Bartosz FURTAS

Zastosowanie prawa łaski w Irlandii i w Polsce. Szkic porównawczy

Abstrakt: Autor przedstawia genezę, definicje oraz podstawy prawne stosowania prawa łaski (*ius agratiandi*) w Irlandii oraz w Polsce. W części poświęconej systemowi irlandzkiemu dokonuje analizy rozwiązań konstytucyjnych oraz ustawowych, przedstawiając je na tle pośmiertnego ułaskawienia w 2018 r. Mylesa Joyce'a. W części poświęconej systemowi polskiemu analizuje art. 139 konstytucji RP oraz ustaw regulujących tryb postępowania w sprawach o ułaskawienie. Przedstawia także przykłady popieranych społecznie oraz kontrowersyjnych przypadków ułaskawień z okresu od 1989 roku do chwili obecnej. W rezultacie analizy autor wykazuje, że zakres prawa łaski w obydwu krajach jest praktycznie taki sam. W obydwu prawo umożliwia stosowanie amnestii i abolicji indywidualnej. Jedyna różnica polega na stosowaniu prawa łaski przez prezydenta Irlandii na wniosek rządu, gdzie w Polsce stanowi ono prezydencką prerogatywę. Autor wskazuje też na ekstremalną wyjątkowość stosowania prawa łaski w Irlandii na tle polskiego odpowiednika. Jedną z konkluzji artykułu jest teza o możliwości zastosowania przez prezydenta RP prawa łaski w stosunku do osób postawionych w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu, a nie skazanych jeszcze jego prawomocnym wyrokiem – co wynika z interpretacji *ius agratiandi* dokonanej przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 17 lipca 2018 r.

Słowa kluczowe: prawo łaski, konstytucja RP, konstytucja Irlandii, prezydent Irlandii, prezydent RP, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu, amnestia indywidualna, abolicja indywidualna.

Wprowadzenie

Kiedy w listopadzie 1882 roku w Dublinie rozpoczynał się proces oskarżonych o zabójstwo pięciu członków rodziny Joyce

w Maamtrasna – małej miejscowości znajdującej się na pograniczu hrabstw Mayo i Galway – nikt z biorących w nim udział nie przypuszczał, że finał tych tragicznych wydarzeń nastąpi aż 136 lat później. Jednym z trzech oskarżonych był Myles Joyce (irl. Maolra Seoighe), który nie władał językiem angielskim, posługując się na co dzień irlandzkim. Całe postępowanie sądowe prowadzone było jednak w języku angielskim, którego oskarżony nie rozumiał, natomiast nie władający irlandzkim obrońca oskarżonego ze zrozumiałych przyczyn nie mógł się z nim porozumieć – rzecz wzbudzająca już wówczas kontrowersje, a na dzisiejsze standardy postępowań sądowych w krajach demokratycznych zupełnie niedopuszczalna, przy czym dodać jeszcze należy, że w tym konkretnym przypadku zabójstwo zagrożone było karą śmierci. Współoskarżeni w spójnych i zgodnych zeznaniach wykluczyli udział Milesa w całym tragicznym zdarzeniu, jednak wskazało go trzech rzekomo naocznych świadków. To głównie na podstawie ich zeznań oraz wobec pasywnej postawy nie rozumiejącego przebiegu procesu oskarżonego został on uznany za winnego i skazany wraz z innymi współoskarżonymi na karę śmierci przez powieszenie. Wyrok wykonano 15 grudnia 1882 roku w Connemara.

Postępowanie procesowe

Dopiero po ponad stu latach światło dzienne ujrzały wszystkie przechowywane w archiwach brytyjskich dokumenty dotyczące procesu. Wynikało z nich, że ówczesny *Lord Lieutenant* (przedstawiciel brytyjskiego monarchy w Irlandii), wypłacił po procesie pokaźną jak na tamte czasy sumę 1250 funtów każdemu z trzech świadków zeznających w procesie tytułem „rekompensaty". To, w połączeniu ze wspomnianym czynnikiem braku świadomego udziału oskarżonego w procesie z powodu bariery językowej, pozwoliło powziąć przypuszczenie, że Myles Joyce padł ofiarą pomyłki systemu wymiaru sprawiedliwości, a bynajmniej jego procesu nie można zaliczyć do prowadzonych bezstronnie i uczciwie, nawet jak na XIX-wieczne standardy postępowań karnych.

Podnoszone już po procesie wątpliwości i prośby o ułaskawienie kierowane ze strony polityków irlandzkich do Korony Brytyjskiej nie przyniosły rezultatu. Bez dalszego biegu pozostawiono także wnioski skierowane w 2011 roku przez członków brytyjskiej Izby Lordów do rządu Jej Królewskiej Mości o rewizję procesu i zastosowanie prawa łaski przez Królową jako głowę państwa, na którego ówczesnym terytorium miał miejsce proces i wyrok.

Wówczas sprawą zainteresował się rząd Irlandii – państwa, na którego obecnym terytorium miał miejsce cały łańcuch tragicznych wydarzeń, zakończonych egzekucją przypuszczalnie niewinnego – w świetle faktów i odczuciu społecznym – Mylesa Joyce'a. Współpraca rządu z urzędem prezydenta Irlandii zaowocowała powołaniem w lipcu 2017 roku eksperta zakresu historii prawa karnego – dr Niamh Howlin z *UCD Shutherland School of Law* w Dublinie, której zadaniem było przeanalizowanie dokumentacji sądowej z postępowania oraz przedstawienie wniosków w specjalnym raporcie stanowiącym podstawę do zastosowania przez prezydenta Irlandii prawa łaski na mocy nadanej mu przez art. 13.6 konstytucji.

Raport był już gotowy w początkach marca 2018 roku. Dr Howlin, mając do dyspozycji archiwa irlandzkie i brytyjskie, dokonała w nim dogłębnej analizy dokumentów z przebiegu procesu oraz publikacji prasowych – tak współczesnych zdarzeniu, jak i podnoszących tę kwestię w okresie ponad wieku. Następnie ustalony przebieg procesu porównała z obowiązującym ówcześnie prawem oraz standardami postępowań prowadzonych na terenie Wielkiej Brytanii w sprawach o podobne przestępstwa. W rezultacie doszła do wniosku, że Myles Joyce skazany został na karę śmierci w wyniku tzw. pomyłki sądowej, nieco kazuistycznie definiowanej w krajach anglosaskiej kultury prawnej jako: „rażąco niesprawiedliwy wynik postępowania sądowego, na przykład gdy oskarżony zostaje skazany pomimo braku dowodów dotyczących istotnego elementu przestępstwa" (Garner, 2000: 811). W tym jednak przypadku bardziej pasowałoby polskie pojęcie „zbrodnia sądowa", zdefiniowane bardziej abstrakcyjnie jako: „rażące nadużycie władzy sędziowskiej, polegające na wydaniu wyroku skazującego, przy braku poszanowania fundamentalnych zasad prowadzenia uczciwego procesu

sądowego". Jakkolwiek jednak delikatnie określono postępowanie brytyjskiego wymiaru sprawiedliwości w sprawie z 1882 roku, to raport dr Howlin stanowił wystarczającą podstawę dla rządu do przedstawienia prezydentowi rekomendacji ułaskawienia Mylesa Joyce'a. Dokonana ona została w dniu 4 kwietnia 2018 roku i był to pierwszy w irlandzkiej historii akt pośmiertnego ułaskawienia osoby skazanej w okresie przed powstaniem niepodległej Irlandii, a drugi przypadek pośmiertnego ułaskawienia osoby skazanej prawomocnym wyrokiem sądu. Łącznie od 1937 roku, czyli w okresie obowiązywania *Bunreacht na hEireann*, z dobrodziejstwa prawa łaski w Irlandii skorzystało jedynie 6 osób. Są to kolejno: Thomas Quinn, ułaskawiony w 1940 roku i Walter Brady, ułaskawiony w 1943 roku – obydwaj przez prezydenta Douglasa Hyde'a; Nicky Kelly, ułaskawiony w 1992 roku przez prezydent Mary Robinson; William Geary, ułaskawiony w 1999 roku przez prezydent Mary McAleese; Henry Gleeson, ułaskawiony pośmiertnie w 2015 roku przez prezydenta Michaela D. Higginsa oraz opisywany powyżej przypadek Mylesa Joyce'a. Już sama ta cyfra jest bardzo wymowna, a najlepiej znaczenie prawa łaski w systemie irlandzkim oddają słowa C. Flanagana, ministra sprawiedliwości w rządzie Irlandii, które wypowiedział przy okazji uroczystości podpisania aktu ułaskawienia M. Joyce'a przez prezydenta D. Higginsa: „Udzielenie prezydenckiego ułaskawienia jest zjawiskiem rzadkim i należy spełnić bardzo restrykcyjne kryteria, aby rząd zarekomendował jego zastosowanie"[1].

Prawo łaski w Irlandii

Czym jest prawo łaski (łac. *ius agratiandi*) lub inaczej „ułaskawienie"? Według polskiej definicji to indywidualny akt ingerencji odpowiedniego organu władzy wykonawczej lub ustawodawczej w kompetencje władzy sądowniczej, polegający na całkowitym darowaniu kary lub częściowym złagodzeniu postanowień wyroku sądowego (Rogoziński, 2009). Natomiast w systemie irlandzkim termin zawarty w konstytucji opisują precedensowe orzeczenia

[1] http://www.justice.ie/en/JELR/Pages/PR18000112 (dostęp: 11.05.2021 r.).

sądów, jednak jako pojęcie *common law* nie posiada ugruntowanej i jednolitej definicji (Casey, 2000: 82), a samą procedurę jego zastosowania, choć nie do końca przejrzyście na tle rozwiązań konstytucyjnych, reguluje *The Criminal Procedure Act* z 1983 roku[2].

Problematyka zastosowania prawa łaski w Irlandii także nie jest do końca jednoznaczna. W praktyce prezydent dokonując aktu ułaskawienia działa z rekomendacji lub na wniosek rządu, a ściślej ministra sprawiedliwości, któremu art. 23 ustawy *The Criminal Justice Act* z 1951 roku powierza ten obowiązek, choć w irlandzkiej literaturze poświęconej kwestiom konstytucyjnym prawo łaski stanowi prezydencką prerogatywę (Casey, 2000: 81)[3]. Wątpliwości budzi jednak wykładnia językowa art. 13.6 konstytucji Irlandii z 1937 roku. Brzmi on (w wersji ustalonej dwudziestą pierwszą poprawką do konstytucji z dnia 27 marca 2002 r.): „Prezydent stosuje prawo łaski oraz ma prawo zmniejszyć lub umorzyć karę nałożoną przez każdy z sądów posiadających jurysdykcję karną, jednakże prawo zmniejszenia lub umorzenia kary może zostać przyznane innym organom władzy na mocy ustawy". Wynika stąd jasno uprawnienie prezydenta do zastosowania prawa łaski oraz modyfikacji w zakresie zmniejszenia lub całkowitego zniesienia skutków środka karnego nałożonego przez sąd orzekający w sprawach karnych. Ponadto prawo to, jednak ograniczone tylko do zakresu zmniejszenia lub zniesienia skutków środka karnego, może zostać nadane przez ustawę innemu organowi władzy, co praktycznie wykonano w formie wspomnianego powyżej *The Criminal Justice Act* z 1951 roku. Teraz warto dokładnie zapoznać się z art. 13.9, przywoływanym jako podstawa do wprowadzenia praktyki stosowania przez prezydenta prawa łaski na wniosek (lub z rekomendacji) rządu: „Uprawnienia i funkcje nadane prezydentowi na mocy niniejszej konstytucji mogą być pełnione i wykonywane przez niego tylko za radą rządu, z wyjątkiem przewidzianych przez konstytucję przypadków, kiedy działa on wyłącznie według własnego uznania lub po konsultacji

[2] http://www.irishstatutebook.ie/eli/1993/act/40/enacted/en/html (dostęp: 12.05.2021 r.).

[3] W systemach parlamentarnych kompetencje głowy państwa wyłączone spod kontroli organu przedstawicielskiego i rządu (przypis autora).

czy też w porozumieniu z Radą Państwa bądź też po zasięgnięciu opinii, na wniosek albo na podstawie informacji od jakiejkolwiek innej osoby lub organu". Każde uprawnienie lub funkcja prezydenta wymienione w pozostałych punktach art. 13 zawierają zastrzeżenia przedstawione w art. 13.9. I tak, dla przykładu art. 13. 1. 1° – prezydent, na wniosek *Dáil Éireann*, powołuje *Taoiseacha*, czyli szefa rządu lub premiera, czy art. 13.2. 2° – prezydent ma prawo, kierując się własnym uznaniem, odrzucić propozycję rozwiązania *Dáil Éireann* złożoną przez *Taoiseacha,* który utracił poparcie większości *Dáil Éireann*. Zastrzeżenia o żadnej treści przedstawionej w art. 13.9 nie zawiera jednakże art. 13.6, zdanie pierwsze. Wynika stąd wniosek, że w praktyce zastosowano taką wykładnię konstytucji Irlandii, która umożliwia ograniczenie uprawnienia prezydenta do działania na wniosek rządu. Zostało to podniesione w sprawie *In Brennan v. Minister for Justice* z 1995 roku[4], gdzie sam Sąd Najwyższy wyraził wątpliwości co do legalności takiego rozwiązania, jednak z uwagi na brak odpowiedniego wniosku ze strony powoda (sprawa dotyczyła art. 23 konstytucji) nie zostało to objęte orzeczeniem. Była to jak do tej pory jedyna okazja, aby rozwiać wszelkie wątpliwości pojawiające się w trakcie analizowania art. 13.6 i 13.9.

Przyczyny wykładni zawężającej należy jednak upatrywać głównie w tle historycznym otaczającym powstawanie *Bunreacht na hEireann* w 1936–1937 roku. Irlandia pretendując do miana państwa demokratycznego przez przyjęcie nowej konstytucji chciała się definitywnie odciąć tak od wad brytyjskiego systemu, jak i od niebezpieczeństw faszyzacji na model włoski lub niemieckiego hitleryzmu. W debatach parlamentarnych dotyczących przyszłych uprawnień wybieranego w wyborach powszechnych prezydenta podnoszone było z jednej strony ryzyko, że poczuje się on uprawniony do uzyskania innych uprawnień w drodze nacisków na legislatywę, z drugiej strony obawiano się, że utworzenie pozbawionego realnej władzy urzędu prezydenta doprowadzi do niekontrolowanego wzmocnienia i tak już silnej pozycji egzekutywy (Keogh,

[4] [1995] 2 I.L.R.M. 206, *Geoghegan J*. (I.R.L.M. – Irish Law Reports Monthly, http://www.justcite.com).

McCarthy, 2007: 180–183). Otwartym pozostaje jeszcze pytanie, czy prezydent Irlandii ma prawo do niepoparcia wniosku (rekomendacji) rządu i odmowy ułaskawienia? Takie działanie najprawdopodobniej przeszłoby niezauważone dla opinii publicznej, szczególnie po otwartym konflikcie pomiędzy rządem a prezydentem w 1976 roku, zakończonym rezygnacją tego drugiego z urzędu (Coalkey, Rafter, 2014: 114–118), ale w razie otwartego sporu na linii prezydent – rząd kwestię tę musiałby rozstrzygnąć Sąd Najwyższy, co jak do tej pory nie miało miejsca. Niemniej należałoby uznać, że prezydent nie miałby możliwości weta w stosunku do rządowej rekomendacji. Kwestia ta – choć dotyczyła sprawy powołania przez prezydenta na wniosek rządu sędziego, który nie posiadał przewidzianych prawem kwalifikacji do zajmowania tego stanowiska – poruszona została niejako „na marginesie" sprawy *State (Walshe) v. Murphy* z 1981 roku. Sąd stwierdził w uzasadnieniu, że przepisy konstytucji w rzeczywistości nie pozwalają prezydentowi na jej skuteczną ochronę. Jako przykład przytoczył nie tylko rozpatrywany przypadek nominacji sędziego, ale i hipotetyczną sytuację, gdy prezydent, działając na wniosek premiera, z pełną świadomością niekonstytucyjności działania powołuje rząd w składzie niezgodnym z odpowiednimi przepisami konstytucji, co nie tylko nie mogłoby być zawetowane, ale i *post factum* poddane rewizji przed jakimkolwiek sądem powszechnym[5].

Wskazać jednak należy, że istnieje wyraźna różnica pomiędzy zakresem uprawnienia prezydenta a rządu. Była ona jeszcze bardziej widoczna do czasu przyjęcia wspomnianej dwudziestej pierwszej poprawki, kiedy prezydent miał wyłączność stosowania prawa łaski w odniesieniu do skazanych na karę śmierci, ale i obecnie zauważyć można, że *expressis verbis* samo *ius agratiandi* przysługuje tylko prezydentowi i jest pojęciem zdecydowanie szerszym niż tylko współdzielone z rządem prawo do zmniejszenia lub zniesienia środka karnego. Przyjęty i obowiązujący w irlandzkim systemie prawnym wyrok Sądu Najwyższego USA (*US Supreme Court*)

[5] 48 *J. Crim. L.* 78 (1984) *Supreme Court in Ireland*.

z roku 1866 w sprawie *Ex p. Garland*[6] (potwierdzony przez orzeczenie Sądu Najwyższego USA w sprawie *Ex. p. Grossman* w 1925 roku)[7], stwierdza, iż „prawo łaski rozciąga się na każde znane prawu przestępstwo i może być stosowane w każdym czasie po jego popełnieniu: przed podjęciem prawnych czynności, w trakcie ich prowadzenia oraz po przedstawieniu oskarżenia i skazaniu wyrokiem […]. Powinno ono pozostać skutecznym jedynie w stosunku do karnych kwestii czynu i nie naruszać prawa pokrzywdzonych do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych przysługujących im na gruncie prawa cywilnego" (Kwiatkowski, 2015: 78). Ważnym w tym punkcie rozważań jest więc czas zastosowania prawa łaski, wprowadzając nienazwane wprost, lecz znane w polskim prawie pojęcia: amnestii indywidualnej, polegającej na zniesieniu lub złagodzeniu dolegliwości zasądzonego prawomocnym wyrokiem środka karnego wobec konkretnego ułaskawionego oraz abolicji indywidualnej, rozumianej jako zniesienie wobec konkretnego ułaskawionego odpowiedzialności karnej przed zakończeniem postępowania i prawomocnym wyrokiem skazującym. To właśnie uprawnienie do zastosowania przez prezydenta aktu abolicji indywidualnej odróżnia jego prawo łaski od opisanych uprawnień rządowych, lecz jak do tej pory nie zostało zastosowane w praktyce. Nie jest jednak ono kwestionowane, choć toczą się dyskusje parlamentarne nad jego zakresem[8]. W irlandzkiej literaturze jako *casus* potwierdzający przywoływany jest szczególnie przypadek ułaskawienia byłego prezydenta Nixona przez prezydenta G. Forda w USA w 1974 roku oraz ułaskawienie kilku funkcjonariuszy służb specjalnych przez prezydenta Ch. Herzoga w Izraelu w 1986 roku (Casey, 2000: 83). Natomiast w Irlandii prawo do amnestii i abolicji generalnej przysługuje tradycyjnie parlamentowi, ogłaszającemu je w formie ustawy, choć *per analogiam*

---

6 https://supreme.justia.com/cases/federal/us/71/333/ (dostęp: 13.05.2021 r.).

7 https://supreme.justia.com/cases/federal/us/267/87/ (dostęp: 13.05.2021 r.).

8 Zob. debata parlamentarna nad projektem *Criminal Justice Act 1983* w: https://www.oireachtas.ie/en/debates/debate/dail/1993-11-30/20/?highlight%5B0%5D=bill&highlight%5B1%5D=bill&highlight%5B2%5D=1990&highlight%5B3%5D=bill&highlight%5B4%5D=bill&highlight%5B5%5D=adopt (dostęp: 12.05.2021 r.).

w tym akurat przypadku Sąd Najwyższy USA uznał je za prerogatywę przysługującą prezydentowi[9].

Prawo łaski w Polsce

W Polsce na mocy art. 139 konstytucji RP z 1997 roku prawem łaski, jako konstytucyjnie określoną kompetencją, dysponuje jedynie prezydent RP. Ze względu na moment jego zastosowania można podzielić go na akt amnestii indywidualnej – kiedy następuje po skazaniu prawomocnym wyrokiem, oraz na akt abolicji indywidualnej – kiedy następuje przed lub w trakcie toczącego się postępowania. Nie ma ono jednak zastosowania do osób skazanych przez Trybunał Stanu, trybunały międzynarodowe (co wynika z jurysdykcji oraz umów międzynarodowych) oraz do wyroków w sprawach cywilnoprawnych. Poza tymi ograniczeniami konstytucja nie zawiera żadnych szczegółowych zasad stosowania tego prawa, stąd przyjąć należy, że akty łaski prezydenta mają charakter *stricte* dyskrecjonalny i nie ma on obowiązku ich uzasadnienia. Sam akt łaski nie zmienia wyroku sądu i nie podważa winy skazanego, co więcej – nie wymaga nawet zgody osoby ułaskawionej, a decyzja o jego zastosowaniu jest niezaskarżalna. W doktrynie wyrażana jest także opinia, iż nie mieści się w tym pojęciu możliwość zmiany orzeczonej kary na inną (Sarnecki, 2001) z uwagi na bezpośrednią ingerencję władzy wykonawczej w kompetencje władzy sądowniczej.

Warto w tym miejscu przedstawić genezę prawa łaski jako istniejącego już w starożytności, a ugruntowanego we wczesnym średniowieczu w formie uprawnienia osoby panującej do wywołania przed swoje oblicze każdej sprawy (ówcześnie nie tylko charakteru karnego, ale też cywilnego) oraz rozstrzygnięcia jej według własnego uznania. Osąd taki nie podlegał ocenie czy weryfikacji, a nastąpić mógł w każdym czasie – po popełnieniu czynu, przed osądzeniem lub przed wydaniem wyroku, co odzwierciedla dokładnie przytoczony już powyżej wyrok *US Supreme Court* z 1866 roku w sprawie *Ex p. Garland*, stanowiący część irlandzkiego porządku prawnego.

---

[9] *Armstrong v. United States* (80 *U.S.* 154 (1871)); *The American Law Register* (1852–1891).

Nie zawsze jednak *ius agratiandi* stanowiło prerogatywę monarchy. Uprawnienie do jego stosowania mogło być – tak w przeszłości, jak i obecnie – powierzone innym organom lub obwarowane szczególnymi warunkami jego stosowania. W przeszłości w Polsce *ius agratiandi* nie zawsze stanowiło prerogatywę głowy państwa. W okresie I Rzeczypospolitej przysługiwało jedynie sprawowanemu przez posłów Sądowi Sejmowemu. Odmiennie więc od innych monarchii europejskich tego okresu król nie miał żadnych uprawnień do jego stosowania, co zmienione zostało dopiero (i na krótko) przez Ustawę Rządową z dnia 3 maja 1791 roku, znaną powszechnie pod nazwą „Konstytucji 3 Maja". Udzieliła ona monarsze uprawnień do stosowania prawa łaski, wyłączając jednak spod niego „zbrodnie stanu" – najcięższe przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej, jak: szpiegostwo, łamanie paktów i traktatów zawartych z innymi państwami, poddanie zamku w zmowie z nieprzyjacielem, oraz inne przejawy działalności na szkodę państwa. Obowiązujące w późniejszym czasie na większości obszaru dawnej Rzeczypospolitej: konstytucja Księstwa Warszawskiego i konstytucja Królestwa Polskiego, oddawała prawo łaski w ręce króla – w tym przypadku pozostającym w unii personalnej odpowiednio: królowi Saksonii i carowi Rosji. Po uzyskaniu niepodległości konstytucja marcowa i kolejna, kwietniowa, zaliczały je do prerogatyw prezydenta RP. Nieco inne rozwiązanie, z racji różnic ustrojowych, przyjęte zostało w okresie PRL, gdzie prawo łaski przysługiwało prezydentowi Bolesławowi Bierutowi (1947 – 1952), a po przyjęciu konstytucji PRL stało się kompetencją Rady Państwa, będącej formalnie kolegialnym odpowiednikiem głowy państwa (Shaff, 1959: 24 i 25). W tym miejscu warto zaznaczyć, że postępowanie w sprawie zastosowania prawa łaski w przypadku skazania na karę śmierci było wszczynane obligatoryjnie z mocy prawa. Akta sprawy przedkładane były Radzie Państwa, a wyrok mógł zostać wykonany dopiero, kiedy nie skorzystała ona ze swojego uprawnienia do ułaskawienia (Jarosz, Zawadzki, 1987: 419]; (Murzynowski, 1965).

O ile prawo łaski zostało przyznane głowie państwa przez konstytucję RP w sposób zasadniczo nieograniczony, wykluczone jedynie wobec określonego rodzaju podmiotów, o tyle istnieją systemy

prawne, gdzie regulacje te są bardziej szczegółowe (na przykład w art. 47 konstytucji Grecji z dnia 9 czerwca 1975 r.). Nie zawsze też prawo łaski jest prerogatywą określonego organu państwa, ma on bowiem obowiązek uzyskania kontrasygnaty innego organu (np. § 24 konstytucji Danii z dnia 5 czerwca 1953 r., art. 17 i art. 19 konstytucji Republiki Francuskiej z dnia 4 października 1958 r.) lub może skorzystać z prawa łaski tylko na wniosek innego organu (art. 12 pkt 2 konstytucji Księstwa Liechtensteinu z dnia 5 października 1921 r.) bądź po zasięgnięciu jego opinii (np. § 105 konstytucji Republiki Finlandii z dnia 11 czerwca 1999 r., art. 122 konstytucji Królestwa Niderlandów z dnia 28 marca 1814 r.). Zdarza się również, że uprawniony organ otrzymuje w tym zakresie „radę" lub „rekomendację" innego organu (art. 93 ust. 2 lit. b konstytucji Malty z dnia 21 września 1964 r. czy też opisywany powyżej art. 13.9 w związku z art. 13.6 konstytucji Irlandii). Zależnie też od uregulowań konstytucyjnych w poszczególnych państwach prawo łaski może także być wykonywane z inicjatywy własnej uprawnionego organu albo wyłącznie na wniosek osoby zainteresowanej lub innego organu (np. art. 47 ust. 1 konstytucji Grecji z dnia 9 czerwca 1975 r.). Na koniec istnieje art. 60 ust. 2 Ustawy Zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec z dnia 23 maja 1949 r., który przewiduje, że podmiot, któremu przysługuje prawo łaski, może w drodze stosownego aktu prawnego delegować jego wykonywanie w całości lub w części na inny organ.

W polskim systemie prawnym istnieją przepisy wprowadzające tryb postępowania z kierowanymi do prezydenta RP wnioskami o ułaskawienie. Ich celem jest ustalenie, czy po wydaniu prawomocnego wyroku zaistniały w życiu skazanego szczególne wydarzenia powodujące rażąco nadmierną dolegliwość wymierzonej przez sąd kary, co uzasadniałoby wszczęcie procedury ułaskawienia. Na podstawie art. 565§2 Kodeksu postępowania karnego (K.p.k.) prośby o ułaskawienie przekazuje się Prokuratorowi Generalnemu celem nadania im biegu w trybie art. 561 K.p.k. – nazywanym „trybem pierwszym" bądź w trybie art. 567 § 2 K.p.k. – czyli tzw. trybie drugim lub tzw. prezydenckim z urzędu. Po uzyskaniu opinii sądów oraz Prokuratora Generalnego i analizie wszystkich przedstawio-

nych dokumentów prezydent rozważa, czy skazany może zasługiwać na łaskę np. z powodu znacznego upływu czasu od popełnienia przestępstwa, bardzo trudnej sytuacji rodzinnej, materialnej lub zdrowotnej, czy odbycia znacznej części kary pozbawienia wolności, a następnie podejmuje merytoryczną – pozytywną bądź negatywną – decyzję w sprawie ułaskawienia (Rakowska, 2010: 66–87).

Tyle przepisy prawa w zarysie. Należy w tym miejscu skłonić się do opinii, że w zdecydowanej większości przypadków praktyka nie odbiega od przedstawionych trybów, jednak istnieją też kontrowersyjne przypadki ułaskawień, nie znajdujące powszechnej akceptacji społeczeństwa. Dzieje się tak dlatego, że przedstawione „tryby" zawarte są w akcie prawnym rangi ustawy, stojącym w hierarchii poniżej konstytucji, która w systemie polskim jest aktem rangi najwyższej. Sama konstytucja nie ogranicza zaś w żaden sposób prezydenta przy stosowaniu *ius agratiandi*. Wynika stąd słuszny wniosek, że regulowane ustawowo pojęcie ułaskawienia jest węższe od pojęcia prawa łaski, choć często w literaturze używane są one zamiennie (Kozłowski, 2013: 189).

W okresie 32 lat istnienia III Rzeczypospolitej jej sześciu prezydentów ułaskawiło łącznie 9017 osób, odmawiając ułaskawienia w 6168 przypadkach. Są wśród nich takie, w których opinia publiczna zasadniczo poparła prezydencką ingerencję w zasądzony środek karny. Do nich należy m.in. sprawa przedsiębiorców: Sławomira Sikory i Artura Brylińskiego, którzy skazani zostali za zabójstwo w marcu 1994 roku gangstera Grzegorza G. i jego ochroniarza, wymuszających na biznesmenach zwrot nieistniejącego długu. Odbywając karę 25 lat pozbawienia wolności zostali ułaskawieni kolejno: Sikora przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego w 2005 roku, a Bryliński przez prezydenta Bronisława Komorowskiego w 2010 roku. Innym takim przykładem jest sprawa braci Winków – Mirosława, Tomasza i Krzysztofa, skazanych za zabójstwo Józefa Ciechanowicza w 2005 roku we Włodowie – recydywisty, który od długiego czasu terroryzował i okradał lokalną społeczność przy faktycznej bierności organów ścigania. Zdarzenie to przeszło do historii pod nazwą „lincz we Włodowie" lub „samosąd we Włodowie", będąc w rzeczywistości desperacką próbą obrony mieszkańców przed so-

cjopatą, będącym uciążliwym członkiem tej społeczności. Akt łaski wobec trójki skazanych na karę 4 lat pozbawienia wolności zastosował w 2009 roku prezydent Lech Kaczyński.

Są jednakże i takie ułaskawienia, które budzą wątpliwości co do intencji prezydenta, dokonującego tego aktu. Tutaj za przykład może służyć sprawa zastosowania prawa łaski w 1993 roku przez prezydenta Lecha Wałęsę wobec Andrzeja Z. ps. „Słowik", członka grupy przestępczej, tzw. mafii pruszkowskiej, skazanego w 1987 roku za wymuszenia rozbójnicze i rozboje na karę 6 lat pozbawienia wolności. W momencie ułaskawienia Andrzej Z. był poszukiwany listem gończym za niestawienie się do odbycia dalszej części kary po przepustce, a o zastosowanie aktu prezydenckiej łaski zwrócił się przez adwokata. We wspomnieniach spisanych dwie dekady później stwierdził, że za akt łaski zapłacił urzędnikom kancelarii ówczesnego prezydenta, natomiast sam Lech Wałęsa zasłonił się brakiem wiedzy o poprzedniej działalności przestępczej „Słowika" (Szostak, 2020).

Przedstawione powyżej przykłady zastosowania przez prezydenta aktów łaski są przypadkami amnestii indywidualnej, co jak wspomniano, polega na zniesieniu lub złagodzeniu dolegliwości zasądzonego prawomocnym wyrokiem środka karnego wobec konkretnego ułaskawionego. Pomijając kontrowersyjność niektórych przypadków, to prawo prezydenta do ułaskawienia osób skazanych nie było zasadniczo nigdy kwestionowane. Inaczej jednak przedstawiała się kwestia zastosowania abolicji indywidualnej, rozumianej jako zniesienie wobec konkretnego ułaskawionego odpowiedzialności karnej jeszcze przed zakończeniem postępowania i prawomocnym wyrokiem skazującym. Analizując choćby okres powojenny od czasu obowiązywania konstytucji PRL z 1952 roku (art. 25 ust. 1 pkt 10 (art. 30 ust. 1 pkt 11), przez art. 43 tzw. małej konstytucji z 1992 r. (Ustawa konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym, Dz. U. Nr 84, poz. 426) i w okresie obowiązywania konstytucji RP z 17 października 1997 r., do 2015 roku odnotowano jedyny przypadek – Mariusza Kamińskiego, który w 2007 roku jako

minister koordynator służb specjalnych nadzorował prowadzenie akcji Centralnego Biura Antykorupcyjnego w tzw. aferze gruntowej. W rezultacie tych działań oskarżono Kamińskiego i innych o przekroczenie uprawnień, a w 2015 roku sąd pierwszej instancji ogłosił wyrok skazujący go na trzy lata pozbawienia wolności oraz dziesięć lat zakazu sprawowania funkcji publicznych. Zanim jednak rzeczony wyrok uprawomocnił się, Kancelaria Prezydenta RP wydała oświadczenie, że „Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej (Andrzej Duda), postanowieniem z 16 listopada 2015 roku zastosował prawo łaski wobec Mariusza Kamińskiego oraz 3 innych osób – korzystając z prerogatywy określonej w art. 139 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej"[10]. Po ułaskawieniu, a przed rozpoznaniem apelacji, sąd okręgowy umorzył sprawę Kamińskiego, jednak od tego umorzenia wpłynęły kasacje do Sądu Najwyższego, który pod koniec maja 2017 roku wydał orzeczenie uznając, że prawo łaski może być stosowane wyłącznie wobec osób już prawomocnie skazanych – tym samym dokonując interpretacji *de facto* wykluczającej zastosowanie abolicji indywidualnej przez prezydenta na podstawie ustaw, które jako przesłanki zakazu wszczynania postępowania lub umorzenia już wszczętego nie przewidywały *expressis verbis* rzeczonej abolicji indywidualnej. Czy słusznie? Istnieją konstytucje, które zastosowania abolicji indywidualnej nie dopuszczają. Dla przykładu art. 84 pkt XII konstytucji Federacyjnej Republiki Brazylii z dnia 5 października 1988 r. i art. 45 konstytucji Republiki Łotewskiej z dnia 15 lutego 1922 r. przewiduje stosowanie *ius agratiandi* tylko do „przestępców, skazanych prawomocnym wyrokiem sądowym". Istnieją też takie regulacje, jak np. art. 65 pkt 2 lit. c Federalnej ustawy konstytucyjnej Republiki Austrii z dnia 1 października 1920 r., art. 62 lit. g konstytucji Republiki Czeskiej z dnia 16 grudnia 1992 r., oraz art. 29 konstytucji Republiki Islandii z dnia 17 czerwca 1944 r., które *expressis verbis* takie rozwiązanie przewidują.

W projektach nowej konstytucji, przedstawianych w latach 1993–1996, problematyka prawa łaski ujmowana była lakonicznie

[10] https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-06-26/sprawa-ulaskawienia-mariusza-kaminskiego-jest-wyrok-trybunalu-konstytucyjnego/ (dostęp: 01.05.2021 r.).

– żaden z nich nie uszczegóławiał warunków jego stosowania oraz nie uzależniał skorzystania z niego przez prezydenta od wyroku skazującego, tym samym dopuszczając przez projektodawców abolicję indywidualną (K. Kaczmarczyk-Kłak, 2013: 307). Można w tym miejscu zaryzykować tezę, że nikt z projektodawców nie analizował dogłębnie ani zakresu prawa łaski, ani jego potencjalnych skutków, choć poprzednia praktyka mogła wzbudzać uzasadnione podejrzenia, że jest ono w Polsce używane nie tylko zgodnie z definicją, ale też jako ingerencja władzy wykonawczej w kompetencje władzy sądowniczej. Ilość ułaskawień może prowadzić do konkluzji, że prezydenci dokonują korekty wymiaru sprawiedliwości, pośrednio przyczyniając się do obniżenia zaufania społecznego dla tej instytucji.

Wnioski końcowe

Abstrahując całkowicie od toczących się politycznych sporów na tle sądownictwa w Polsce czy roli Mariusza Kamińskiego w bieżącej polityce, uznać należy, że w świetle obowiązujących wykładni konstytucji – w tym wykładni dotyczącej celów, zakresu stosowania oraz samej historii prawa łaski – Sąd Najwyższy (SN) popełnił błąd. Nie było więc zaskoczeniem, że przyznał to Trybunał Konstytucyjny rozpatrujący skargę na orzeczenie SN złożoną przez Prokuratora Generalnego (Zbigniew Ziobro). Trybunał w uzasadnieniu wyroku[11] wskazał m.in., że zastosowanie aktu abolicji indywidualnej przez prezydenta znajduje podstawy m.in. w wykładni językowej, celowościowej oraz historycznej art. 139, zdanie pierwsze, konstytucji RP. Akt rangi niższej, jakim jest ustawa, nie może w żaden sposób uprawniać innego organu (w tym przypadku Sądu Najwyższego) do kształtowania treści prerogatyw prezydenta jasno określonych w konstytucji na podstawie aktów rangi ustawowej. Dodatkowo uznał, że brak w art. 17 Kodeksu postępowania karnego przypadku prezydenckiej abolicji indywidualnej jako negatywnej przesłanki procesowej stanowi błąd ustawodawcy, który jej zastosowania nie

[11] Wyrok Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 lipca 2018 r., Sygn. akt K 9/17. Sentencja została ogłoszona dnia 19 lipca 2018 r. w Dz. U. poz. 1387.

przewidział. Stąd art. 17 § 1 częściowo został uznany za niezgodny z art. 139 zdanie pierwsze konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez rzeczony wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dniem 19 lipca 2018 r. Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis traci moc w zakresie, w jakim nie czyni aktu abolicji indywidualnej negatywną przesłanką prowadzenia – odpowiednio – postępowania karnego, postępowania w sprawach o wykroczenia albo postępowania karnego wykonawczego.

Wynika stąd wniosek, że z wyjątkiem osób skazanych wyrokiem (prawomocnym) Trybunału Stanu – prezydent RP ma prawo ułaskawić każdego i w każdym czasie po popełnieniu czynu zabronionego.

Można jednak w tym miejscu pokusić się o pytanie, czy w świetle potwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny tak szerokich uprawnień prezydenta w zakresie stosowania prawa łaski możliwe jest uzyskanie prezydenckiego ułaskawienia w formie abolicji indywidualnej w stosunku do osób postawionych w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu (TS)? Art. 139 konstytucji RP nie dopuszcza zastosowania prawa łaski jedynie wobec osób już skazanych prawomocnym wyrokiem Trybunału, stąd wniosek, że abolicja indywidualna zastosowana na każdym etapie postępowania do tego momentu byłaby teoretycznie możliwa i zgodna z prawem. Wprawdzie niewątpliwym zamysłem twórców konstytucji było wyłączenie pewnego zamkniętego zbioru osób pełniących najwyższe funkcje w państwie (art. 198 Konstytucji RP), które podlegają ukaraniu przez Trybunał Stanu (art. 199), spod dobrodziejstwa prezydenckiego *ius agratiandi*, jednak w obecnym brzmieniu art. 136 ciągle istnieje wątpliwość, czy będzie to wyłączenie w pełni skuteczne. Jedyną możliwością byłaby zmiana treści art. 139 konstytucji RP, która wyraźnie wykluczałaby zastosowanie aktu abolicji indywidualnej na każdym etapie prowadzonego przez TS postępowania.

Ta krótka charakterystyka, mająca na celu ukazanie i porównanie instytucji *ius agratiandi* w Irlandii i w Polsce, prowadzi do wniosku, że samo pojęcie prawa łaski i jego zakresu stosowania jest w obydwu krajach praktycznie takie samo. W Irlandii – z uwagi na brak instytucji Trybunału Stanu, powołanego specjalnie do sądze-

nia przedstawicieli najwyższych władz państwowych, prawo łaski zasadniczo nie doznaje żadnych ograniczeń podmiotowych. W obydwu krajach ponadto dopuszczalne jest stosowanie ułaskawienia w formie amnestii oraz abolicji indywidualnej. Różnice polegają jedynie na ograniczeniu prezydenta Irlandii do działania „z rekomendacji" ministra sprawiedliwości (rządu) oraz – co bardzo znamienne – do częstotliwości jego stosowania. Mając na uwadze proporcje ludnościowe w przybliżeniu 9:1 na korzyść Polski należy zauważyć, że jedyne sześć irlandzkich przypadków ułaskawień od 1937 roku pozwala na postawienie tezy o wybitnej wyjątkowości zastosowania tej instytucji. Dodatkowo trzeba też podkreślić, że nie odnotowano kontrowersyjnych w społecznym odczuciu przypadków ułaskawień w Irlandii, czego nie można powiedzieć o jej polskim odpowiedniku.

Summary in English

Application of the Act of Clemency in Ireland and Poland.
A Comparative Perspective.

In the article, the author presents the genesis, definitions and legal foundations for the application of the act of clemency (*ius agratiandi*) in Ireland and Poland. In the part dedicated to the Irish system, he analyses constitutional and statutory solutions, presenting them against the background of the 2018 posthumous pardon of Myles Joyce. In the part dedicated to the Polish system, he analyses art. 139 of the Polish Constitution and acts regulating the procedure in cases for pardon. The article also presents examples of socially supported and controversial cases of pardon from the period from 1989 to the present. As a result of the analysis, the author shows that the scope of the act of clemency in both countries is practically the same. In both cases, the law allows for the application of individual amnesty and individual abolition. The only difference is that the President of Ireland uses his prerogative of clemency at the request of the government, where in Poland it is the strict, discretional presidential prerogative. The author also points to the extreme uniqueness of the application of Presidential clemency in Ireland, compared to its Polish counterpart.

One of the conclusions of the article is the thesis that the President of the Republic of Poland may apply the act of individual abolition to persons indicted before the Tribunal of State, and not yet convicted by its final

judgment – which results from the interpretation of *ius agratiandi* made by the Polish Constitutional Tribunal in the judgment of 17 July 2018.

Literatura

- Coakley J., Rafter K. (2014), *The Irish Presidency. Power, Ceremony and Politics*, Sallins.
- Casey J. (2000), *Constitutional Law in Ireland*, Dublin.
- Garner B.A. (red.) (2000), *A Handbook of Criminal Law Terms*, New York.
- Hochberg L., Murzynowski A., Schaff L. (1959), *Komentarz do Kodeksu postępowania karnego*, Warszawa.
- Jarosz Z., S. Zawadzki S. (1987), *Prawo konstytucyjne*, Warszawa.
- Kaczmarczyk-Kłak K. (2013), *Prawo łaski w Polsce na tle porównawczym. Dawniej i współcześnie*, Rzeszów.
- Keogh D., McCarthy A. (2007), *The Making of the Irish Constitution 1937*, Cork.
- Kozłowski K. (2013), *Prawo łaski Prezydenta RP. Historia. Regulacja. Praktyka*, Warszawa.
- Kwiatkowski W. (2015), *Federalne prawo łaski w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, „Zeszyty Prawnicze UKSW", nr 3, Warszawa.
- Mojak A. (1994), *Instytucja Prezydenta RP w okresie przekształceń ustrojowych 1989–1992*, Warszawa.
- Murzynowski A. (1965), *Ułaskawienie w Polsce Ludowej*, Warszawa.
- Rakowska A. (2010), *Prerogatywy prezydenta w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r.*, [w:] T. Mołdawa T., Szymanek J. (red.), *Instytucja prezydenta. Zagadnienia teorii i praktyki na tle doświadczeń polskich oraz wybranych państw obcych*, Warszawa.
- Rogoziński (2009), *Instytucja ułaskawienia w prawie polskim*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska, .
- Sarnecki P. (2001), *Uwaga 7 do art. 139*, [w:] Garlicki L. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa.
- Szostak J. (2020), *Słowik. Skazany na bycie gangsterem*, Warszawa.

Hanna DOWLING

„Miałem wspaniałe i długie życie". Wspomnienie o Profesorze Marcusie Wheelerze

Abstrakt: Profesor Marcus Wheeler zmarł 12 czerwca 2020 r. Był długoletnim członkiem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, uznanym wykładowcą i profesorem Studiów Słowiańskich w Queen's University w Belfaście. Począwszy od 1956 r. często odwiedzał Polskę, aby uczyć się języka polskiego. W latach 90. aktywnie uczestniczył w pracach Towarzystwa. Był jednym z pierwszych badaczy, którzy zainteresowali się postacią Kazimierza Markiewicza, jego małżeństwem z Konstancją Gore-Booth i jego wpływem na losy irlandzkiej bohaterki narodowej. Prof. Wheeler do końca swoich dni interesował się sprawami Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. W pierwszych wydaniach *Rocznika IPS* z lat 2014 i 2015 pozostawił po sobie znakomite recenzje książek. Niniejszy artykuł jest przywołaniem Jego pamięci.

Słowa kluczowe: Prof. Marcus Wheeler, Kazimierz Markiewicz, Konstancja Gore-Booth, Studia Słowiańskie, Queen's University w Belfaście, Towarzystwo Irlandzko-Polskie.

12 czerwca 2020 roku zmarł w Belfaście Prof. Marcus Wheeler, wieloletni członek Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Był emerytowanym profesorem Studiów Słowiańskich na Uniwerytecie Queen's w Belfaście.

Urodził się w Anglii w Amersham (hrabstwo Buckinghamshire). Studiował w Oksfordzie filologię klasyczną. Po studiach pracował jakiś czas w wydawnictwie Oxford University Press. Miał duże zdolności językowe, nauczył się rosyjskiego na kursie organizowanym przez brytyjskie Ministerstwo Obrony. W 1956 r. wziął udział w wakacyjnym kursie języka polskiego i literatury dla cudzoziemców na Uniwersytecie Warszawskim. Kilkakrotnie odwiedził w następ-

nych latach Polskę i dobrze nauczył się języka polskiego. W latach 60. ubiegłego wieku pracował jako tłumacz w British Foreign Office w Moskwie. Był autorem pierwszego oksfordzkiego słownika rosyjsko-polskiego wydanego w 1972 roku (w ciągu lat uzupełniał ten słownik). Był jednym z założycieli *Irish Slavists' Association* (Stowarzyszenie Irlandzkich Slawistów) utworzonego w 1975 roku, które pod zmienioną później nazwą – *Irish Association for Russian, Central & East European Studies,* działa obecnie przy Trinity College w Dublinie. Od 1967 roku mieszkał w Belfaście, gdzie został mianowany pierwszym profesorem slawistyki na Uniwersytecie Queen's. Pozostał na tym stanowisku przez 25 lat, do emerytury. Jako *professor emeritus* brał udział w wielu konferencjach i naukowych spotkaniach, udzielał konsultacji, pisał i publikował. Był wybitnym naukowcem i leksykografem, a przy tym niezwykle bezpośrednią i miłą osobą.

Marcus Wheeler jako jeden z pierwszych zainteresował się postacią Kazimierza Markiewicza, jego małżeństwem z Constance Gore-Booth i wpływem na jej życie. Przeprowadził w związku z tym dokładną kwerendę. Na podstawie materiałów archiwalnych rodziny Gore-Booth, złożonych w Belfaście w Public Record Office, napisał pracę i w czerwcu 1997 roku wygłosił odczyt dla członków Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w Dublinie. Jego tekst został opublikowany w polskim piśmie „Tygiel Kultury" pt. *Kobieta znana jako hrabina Markiewicz*. W 1998 roku z okazji obchodów dwusetnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza napisał esej naukowy *Mickiewicz and Ireland* – opublikowany po polsku też w piśmie „Tygiel Kultury". W ostatnich latach pogarszający się stan zdrowia uniemożliwiał Prof. Wheelerowi przyjazdy do Dublina i bezpośredni udział w spotkaniach członków Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Pozostał jednak jego członkiem i do końca interesowała go działalność Towarzystwa. Dwukrotnie napisał recenzje do publikacji w naszym roczniku (Vol. I, 2014 i Vol. II, 2015).

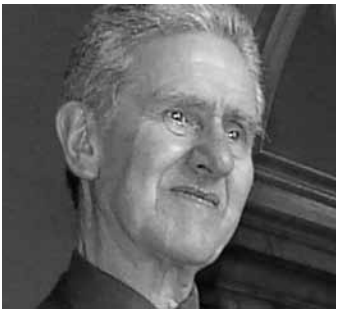

Prof. Wheeler's picture.
Photo courtesy of Hanna Dowling

Systematycznie wysyłałam mu bieżące *newsletters* Towarzystwa i inne informacje. W odpowiedzi przychodziły listy, pisane zwykle ręcznie przeróżne polsko-irlandzkie wiadomości, napisane czasem zabawną mieszaniną języków – polskiego i angielskiego. Ostatni list miał datę 23 września 2019 r. Przekazał w nim gratulacje z okazji 40-lecia Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Wspomniał o problemach ze zdrowiem, dializach trzy razy w tygodniu. „Miałem wspaniałe i długie życie, nie mam żadnych żalów" – napisał. Zmarł nagle w czasie dializy w szpitalu.

Marcus Wheeler: *Moja „polska przygoda" zaczęła się przez przypadek*

To dziwne i ciekawe, że sporo osób znanych z posiadanej wiedzy o Polsce, a nawet wybitnie zasłużonych dla upowszechniania polskiej historii i kultury, zaczęło interesować się Polską nie z wyboru, lecz przez przypadek. Norman Davies, historyk, autor historycznych bestsellerów o dziejach Polski i Europy, polonofil (choć z urodzenia Walijczyk), był młodym studentem, gdy w 1962 roku miał jechać ze studencką grupą do Związku Radzieckiego. Władze sowieckie odmówiły im wiz. Ponieważ mieli już wykupione bilety do Terespola, więc postanowili zwiedzić Polskę. *„W Polsce spędziłem wtedy tylko trzy tygodnie, ale dowiedziałem się, że właśnie tu było jądro tragedii drugiej wojny światowej. Zdziwiło mnie to i zaskoczyło, że kończąc historię w Oksfordzie tak mało o tym wiem"* – opowiadał po latach. *„Poczułem wstyd i dlatego napisałem później Boże Igrzysko".* Norman Davies otrzymał doktoraty *honoris causa* uniwersytetów: Jagiellońskiego, Gdańskiego, Marii Curie-Skłodowskiej i Warszawskiego. W 2014 r. otrzymał z rąk prezydenta Bronisława Komorowskiego akt nadania polskiego obywatelstwa.

Tłumaczka polskiej literatury, Angielka Antonia Lloyd-Jones, studiowała na uniwersytecie w Oksfordzie rosyjski i starożytną grekę. Na wakacjach spędzonych w Berlinie przypadkowo poznała kilku Polaków. Dobrze się razem bawili i po kilku latach pojechała odwiedzić ich w Polsce. Było to krótko po zniesieniu stanu wojennego – czasy były wyjątkowo trudne i ponure. Ale zafascynowała

ją atmosfera i nastrój Polaków w tamtych warunkach. Postanowiła samodzielnie nauczyć się polskiego. Jest dziś cenioną tłumaczką, dwukrotnie otrzymała prestiżową nagrodę Found in Translation Award, była też nagrodzona za popularyzację literatury polskiej za granicą. Przekłada na język angielski prozę współczesnych pisarzy (m.in. noblistki Olgi Tokarczuk), poezję, reportaże, nawet książki dla dzieci.

W 2009 roku Towarzystwo Irlandzko-Polskie obchodziło 30-lecie. Odbyły się dwie ważne wystawy z tej okazji. Zaczęłam wtedy zbierać informacje dotyczące historii Towarzystwa i jego członków, szczególnie byłam ciekawa tych „najstarszych" i nie-Polaków, ich „backgroundu" i związku z Polską. Zapytałam Marcusa Wheelera, jak to się stało, że on, Brytyjczyk, zajął się niełatwym dla cudzoziemca polskim językiem i polską literaturą. *„Moja przygoda z polskim językiem i literaturą zaczęła się przypadkowo"* – powiedział. *„A czy można by to dokładniej opisać?"* – pytałam. Odpowiedział, że owszem, kiedyś coś na ten temat napisze. Po mniej więcej pół roku przysłał mi swoje wspomnienia zatytułowane *My Poland*. Towarzystwo Irlandzko-Polskie z przyjemnością publikuje tekst Prof. Wheelera w tym wydaniu rocznika.

Full version of the article in English on page 67.

Marcus WHEELER (†2020)
Przekład: Hanna Dowling

Moja Polska

Abstrakt: Prof. Marcus Wheeler zmarł 12 czerwca 2020 r. Treść artykułu jest Jego osobistą refleksją na temat Polski, wyrazem zainteresowań naszym krajem, jego historią, a także odzwierciedleniem zaangażowania Profesora w działalność Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Oryginalny tekst eseju został przesłany na ręce Hanny Dowling, sekretarza Towarzystwa, w roku 2010.

Keywords: Prof. Marcus Wheeler, Poland in the 50's, Polish literature and language, the Irish Polish Society.

Moje zainteresowanie Polską zaczęło się od wiersza zatytułowanego *Polska*, który napisałem do szkolnej gazetki w grudniu 1939 roku. Pierwszy wers brzmiał: „Land of freedom, thou shall rise once more..." (*Kraino wolności, Ty powstaniesz raz jeszcze…*). Naiwne, ale płynące z głębi serca słowa.

Ale dopiero w 1956 roku doszło do mojego pierwszego bezpośredniego spotkania z Polską i z polskim językiem. Stało się to właściwie przez przypadek. Po ukończeniu uniwersytetu, i dodatkowej nauce rosyjskiego na kursach organizowanych przez brytyjskie Ministerstwo Obrony, miałem nadzieję odwiedzić Związek Radziecki. Okazało się to jednak trudne do wykonania. Jeden z kolegów zwrócił wtedy moją uwagę na ogłoszenie Uniwersytetu Warszawskiego, w którym informowano o możliwości starania się o przyjęcie na „Wakacyjny kurs języka polskiego i literatury dla cudzoziemców". Kolega zachęcał mnie, abym złożył podanie – to przecież też język słowiański! Posłuchałem jego rady. Po rozmowie kwalifikacyjnej

z attaché kulturalnym ambasady PRL w Londynie – panią Zofią Zawidzką, zostałem poinformowany o pozytywnej decyzji. Ale jak przygotować się do tej wyprawy? Sądziłem, co się potem okazało całkowicie błędne że w Polsce w razie potrzeby będę mógł próbować porozumiewać się po rosyjsku. Na wszelki wypadek postanowiłem jednak wziąć przed wyjazdem trochę lekcji polskiego. Udało mi się odszukać pewnego starszego pana, polskiego emigranta, który przez godzinę dziennie chętnie wyjaśniał mi podstawy języka polskiego. Jak się później okazało, moim nauczycielem był nie kto inny, tylko sam pułkownik Adam Koc, związany z Piłsudskim, działacz wojskowy i polityk, który zajmował ważną pozycję w rządzie ostatnich lat II Rzeczypospolitej!

W Polsce

Na początku września 1956 r. wyruszyłem w podróż do Warszawy, lecąc – pierwszy raz w życiu samolotem – z Londynu, z przesiadkami w Brukseli i w Berlinie. Na lotnisku Okęcie powitałem z ulgą oczekującego na mnie pana Wiesława Furmańczyka, doskonale mówiącego po angielsku wykładowcę literatury angielskiej i amerykańskiej na Uniwersytecie Warszawskim. Został moim przyjacielem na lata. Zostałem przez niego dowieziony na ulicę Mazowiecką, do Hotelu Oficerskiego, gdzie wszyscy byliśmy zakwaterowani przez pierwszą połowę naszego kursu. Większość posiłków podawano nam w pobliskim Hotelu Warszawa. Kurs odbywał się na Krakowskim Przedmieściu, w sali wykładowej Uniwersytetu Warszawskiego. Kilkuminutowym spacerkiem dochodziło się tam z naszego hotelu, przechodząc koło kościoła Świętego Krzyża (do którego często zaglądałem). Był to kurs o ambitnym programie, obejmujący zarówno całkowicie „początkujących" (takich jak ja), jak również znawców języków słowiańskich i polskiej literatury. Uczestniczyli w nim profesorowie z Niemiec, Węgier, Włoch, Holandii, Szwecji. W sumie było nas około trzydziestu, a ja byłem jedynym Brytyjczykiem. Mniej więcej połowa kursantów pochodziła z Europy Wschodniej (w tym dwie osoby ze Związku Radzieckiego), a połowa z Europy Zachodniej, plus dwóch Amerykanów polskiego

pochodzenia i jeden naukowiec z Izraela. Poza wykładami i lekcjami języka kurs obejmował ciekawy program kulturalny. Była wycieczka do rodzinnego domu Chopina w Żelazowej Woli, był teatr – byliśmy wtedy na „Kordianie" Słowackiego, sławnym historycznym dramacie, wcześniej objętym ścisłym zakazem cenzury, bo zawiera elementy antyrosyjskie. Jego „odrodzenie" było wyraźnym znakiem zmieniających się czasów! Druga część naszego kursu odbywała się w Krakowie, w pięknym środowisku Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mieszkaliśmy w starym, bardzo ładnym Hotelu Francuskim. Organizowano dla nas różne wycieczki – zwiedzanie Wawelu, kopalni soli w Wieliczce – pełnej niezwykłych rzeźb w soli, Nowej Huty – nowo zbudowanego „socjalistycznego" miasta. Był wyjazd do Zakopanego, skąd niektórzy z nas wybrali się na cudowną dwudniową wędrówkę po Tatrach. Płynęliśmy też tratwami po Dunajcu. W Nowej Hucie zabrano nas na przedstawienie szekspirowskiej „Miarka za miarkę". Podczas przerwy ja, jako jedyny obecny w teatrze „ziomek" Szekspira, zostałem zaproszony za scenę, aby w kuluarach porozmawiać z aktorami. Była to ciężka próba mojej – ograniczonej do dziś – polszczyzny!

Pierwsze moje polskie wrażenia

Spodziewałem się – naiwnie – zastać w Polsce wszechobecne wpływy sowieckie. W rzeczywistości jedynym widocznym dowodem sowieckiego oddziaływania był szkaradny Pałac Kultury w Warszawie. „Ale to nie *nasza* kultura" – mówili mi Polacy. Poza tym, o czym na początku naszego pobytu nie było wiadomo, za miesiąc miał nadejść „polski październik" – pierwsze wyzwanie rzucone sowieckiej dominacji. To co dawało się zauważyć i odczuwać, to swoiste – acz chwiejne – współistnienie państwa i Kościoła katolickiego. Była to sytuacja jedyna wśród krajów bloku sowieckiego, niewątpliwie wspomagana faktem, że w tzw. okresie stalinowskim (lata 1948–1956), zarówno Gomułka, jak kardynał Wyszyński, przebywali w areszcie. Nie byliśmy naciskani żadną proreżimową propagandą przez naszych przewodników, choć oprowadzając nas, podkreślano ogromny wysiłek i wspaniałe osiągnięcia przy odbu-

dowywaniu Warszawy, a szczególnie Starego Miasta. Natomiast zaskakująca „propaganda" pochodziła z innego źródła informacji – z prywatnych rozmów z młodymi absolwentami uniwersytetu i naszymi tłumaczami. Wszyscy bez wyjątku usiłowali nam wytłumaczyć znaczenie nieszczęsnego Powstania Warszawskiego 1944 roku. Zacząłem wtedy uświadamiać sobie, że udział w powstaniu, powiązanie z Armią Krajową, było dla tych młodych inteligentnych ludzi oznaką prawdziwego polskiego patriotyzmu. Nieprzypadkowo też w 1956 roku ukazał się sławny film Andrzeja Wajdy *Kanał*, będący artystyczną pochwałą pamięci powstania, ze scenami w podziemnych ściekach i kanałach, którymi powstańcy przemieszczali się przez miasto. Wajda jest powszechnie uznany za światowej sławy reżysera, natomiast niemal zapomnianą jest postać, która w Polsce 1956 roku była uważana za sławę nr 1 – młody pisarz Marek Hłasko (1934–1969). Na wszystkie możliwe sposoby zalecano mi, aby przeczytać jego zbiór opowiadań *Pierwszy krok w chmurach*, jeżeli chcę zrozumieć nastroje i odczucia Polaków. Opowiadania Hłaski nie były wyraźnie polityczne (choć jego późniejsza nowelka *Cmentarze* nie mogła być opublikowana w Polsce), ale brutalna rzeczywistość, jaką opisywał, niedwuznacznie wyrażała rozczarowanie i niespełnione marzenia prostych ludzi. Było to jaskrawe przeciwieństwo rzekomego optymizmu ludzi pracy, wyróżnianej jakoby klasy robotniczej, co w literaturze było wówczas zalecone przez importowany z ZSSR socrealizm. Hłasko był postacią kultową, lecz nie jedynym głosem sprzeciwu wśród pisarzy. Dużą popularność zyskała powieść *Popiół i diament* Jerzego Andrzejewskiego, sfilmowana wspaniale przez Wajdę. Sławą w tamtym czasie cieszył się też *Słoń* Sławomira Mrożka, zbiór opowiadań przepełnionych niesamowitym humorem i groteskową satyrą.

Patrząc z perspektywy czasu sądzę, że powinienem wtedy bardziej chyba dostrzec narastające niezadowolenie społeczne. Raz, gdy spacerowałem w Krakowie, widziałem protestującą grupę z transparentem „Dość wyzysku – jesteśmy głodni!". Jednak większość Polaków – a byli to zarówno bierni „niekomuniści", jak i zdecydowani przeciwnicy komunizmu – wydawała się wtedy gotowa

dać wiarę nowemu kierownictwu partii PZPR (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza),a przynajmniej – dla narodowego dobra Polski – chcieć ją wspierać[1].

Wiele osób, które wtedy poznałem, miało bliskich krewnych w Wielkiej Brytanii. Był głęboki żal o to, że są od nich tak odcięci. Wyczuwałem także nieco dwuznaczny stosunek do Zachodu, czego powodem był zawód i żal w stosunku do Wielkiej Brytanii i USA za nieudzielenie należytej pomocy podczas Powstania Warszawskiego. Polacy uważali, że ludzie żyjący w Wielkiej Brytanii, w tym także Polacy, którzy po wojnie zdecydowali tam pozostać, nie zdają sobie sprawy z ogromu trudności – tak materialnych, jak politycznych – w jakich znaleźli się żyjący za „żelazną kurtyną". Istniała uderzająca sprzeczność między przekonaniami obcokrajowców a Polaków, że historycznie są oni integralną częścią zachodniej cywilizacji.

Moja „Polonia"

Po mojej pierwszej podróży do Polski, i następnych w latach 1957 i 1958, zacząłem poznawać Polaków mieszkających w Wielkiej Brytanii. Wymienię tu trzy osoby: dr Maria Danilewicz (później Zielińska) – dyrektorka Biblioteki Polskiej w Londynie, poeta i tłumacz Bolesław Taborski, który przekładał m.in. utwory literackie papieża Jana Pawła II, oraz Jan Janiurek – księgarz z Oxfordu, później w Yorku. Ci troje zostali moimi przyjaciółmi. Zachęcali mnie do kontynuowania nauki polskiego i do zajęcia się przekładami literackim i z tego języka. W Polsce motywowała mnie do tego tłumaczka języka angielskiego z wydawnictwa PIW – Maria Skroczyńska. Bolesław Taborski skontaktował mnie ze swoim przyjacielem i towarzyszem broni z czasów Powstania Warszawskiego – pisarzem Leszkiem Prorokiem. Ten przemiły pisarz i dramaturg szukał właśnie tłumacza swego słuchowiska radiowego *Freja, zimna bogini miłości*, przerażającego dramatu o nazistowskich eksperymentach medycz-

[1] Po wydarzeniach polskiego Października w 1956 r. większość społeczeństwa gorąco popierała Gomułkę jako lidera PZPR. Były wielkie nadzieje, że przeprowadzi on zasadnicze reformy społeczne. Nadzieje okazały się płonne i poparcie dla Gomułki szybko wygasło [H.D.].

nych wykonywanych na kobietach z Europy Wschodniej. Utwór ten w moim przekładzie na język angielski został wykonany w BBC, podobnie jak inne słuchowisko radiowe autorstwa Proroka pt. *Smutny głos*, którego akcja rozgrywała się w letnim obozie dla niewidomych.

Maria Danilewicz zachęciła mnie również do prowadzenia badań dotyczących języków – polskiego i angielskiego, w dziedzinie, która mnie szczególnie ciekawiła – świadomy bądź nieświadomy wpływ „polskości" na język Josepha Conrada. Conrad pisał po angielsku, dlatego jest nazywany „angielskim" pisarzem, co jest zrozumiałe, lecz mylące. On sam w znanym wywiadzie z 1914 r. zwracał uwagę na nieuchwytną „polskość" w jego pisarstwie, a ja wyczuwałem pewne zagadkowe cechy jego – zresztą znakomitego – stylu angielskiego. Na przykład niewłaściwe użycie rodzajników, określonego i nieokreślonego, może być tłumaczone tym, że Conrad myślał „po polsku" (rodzajniki nie istnieją w języku polskim). Analizując jego ostatnią powieść *Suspense* i porównując oryginalny tekst angielski z polskim przekładem [*W zawieszeniu* – przyp. H.D.] doszedłem do wniosku, że Conrad nigdy całkowicie nie uwolnił się od idiomów jego rodzimego języka.

Polonia Hibernica

Przenosząc się do pracy w Belfaście, spodziewałem się zastać w Irlandii dużo mniej Polaków niż w ówczesnej Anglii, a szczególnie w Szkocji. Zostałem więc mile zaskoczony wiadomością o istnieniu Towarzystwa Irlandzko-Polskiego!

W międzyczasie studiując historię Irlandii, zaintrygowała mnie postać Constance Markievicz (z domu Gore-Booth), jej ważna rola dla ruchu niepodległościowego Irlandii i w rządzie nowo powstałego Wolnego Państwa. Postanowiłem zbadać dokładniej, jaki wpływ na jej życie i działalność miało poznanie, a potem małżeństwo, z tak barwną osobowością, jak malarz i dramaturg Kazimierz Markiewicz. Udało mi się znaleźć obszerny materiał dokumentalny w archiwum rodziny Gore-Booth, złożony w Public Record Office for Northern Ireland w Belfaście. Na podstawie tej dokumentacji napisałem pracę, którą miałem zaszczyt odczytać na spotkaniu członków Towa-

rzystwa Irlandzko-Polskiego 22 czerwca 1997 roku. Mój odczyt został przetłumaczony na język polski i opublikowany pt. *Kobieta znana jako hrabina Markiewicz* w polskim piśmie „Tygiel Kultury" (wyd. Łódź, nr 1–2, 1998). Przyjemnym następstwem tych wydarzeń był kontakt z warszawską szkołą im. Konstancji Markiewicz, a także z profesorem Wawrzyńcem Konarskim, inicjatorem nadania tej szkole imienia irlandzkiej bohaterki. Dużą przyjemność sprawiła mi książka jego matki – pani Felicji Konarskiej, *Liście na wietrze*, będąca opisem jej koszmarnej wojennej „odysei". Przyjemnością było wysłuchanie jej wspomnień w Towarzystwie Irlandzko-Polskim[2].

Belfast, listopad 2010

[2] Prezentacja książki *Liście na wietrze* odbyła się w Domu Polskim 29 maja 2004 r. Autorka, pani Felicja Konarska, była gościem honorowym wydarzenia. Prof. Marcus Wheeler napisał recenzję książki [H.D.].

Krystyna PYCIŃSKA-TAYLOR
prezes POSK w Dublinie

Groby Polaków w Irlandii

Abstrakt: Polacy w Irlandii pamiętają o swoich zmarłych. Artykuł stanowi rozwiniętą wersję noty zamieszczonej na stronach internetowych Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK) w Dublinie z okazji dnia Wszystkich Świętych. Podczas tradycyjnego obrzędu przedstawiciele Domu Polskiego, ambasady RP w Dublinie i harcerze zapalają znicze na grobach naszych rodaków zasłużonych dla irlandzkiej Polonii – naszych przyjaciół. Artykuł to także zaproszenie do wędrówki po miejscach ich spoczynku i upamiętnienia ich społecznej pracy.

Słowa kluczowe: Dzień Wszystkich Świętych, Polonia w Irlandii, Wanda Petronella Brown, Henryk Lebioda, Krystyna Dobrzyńska-Cantwell, Andrzej Pyka, Maciej Smoleński, Krystyna i André Siecheń, Urszula Scheunert, Jan Kamiński (Chaim Zybner), Jan Łukasiewicz.

Wprowadzenie

Każdego roku jesienią, pierwszego listopada w dniu Wszystkich Świętych odwiedzamy groby swoich bliskich. Ta piękna tradycja oddawania czci i pamiętania o naszych zmarłych wywodzi się jeszcze z czasów przedchrześcijańskich i przybiera rozmaite formy w różnych częściach świata. W Polsce, w ciszy i w zadumie, zapalamy wtedy na grobach znicze i składamy wiązanki kwiatów. Wieczorem cmentarze oświetlone są ciepłym blaskiem zniczy. Słychać tylko cichy szum opadłych liści i spacerujących po nich ludzi. Drugi listopada, Dzień Zaduszny, to dla chrześcijan czas spokoju i modlitwy w intencji zmarłych.

Irlandia nie zawsze była miejscem emigracji naszych rodaków. Pierwsi Polacy, o których wiemy, zaczęli napływać na wyspę tuż po upadku naszych powstań narodowych, a potem po zakończeniu pierwszej wojny światowej. Na irlandzkich cmentarzach zaczęły pojawiać się wtedy pierwsze polskie groby. My też w zgodzie z tradycją pamiętaną z rodzinnych domów odwiedzamy wtedy miejsca spoczynku naszych drogich przyjaciół, rodaków, którzy oddali swe serca, myśli i czyny, a czasem nawet majątek na utworzenie i utrzymanie Domu Polskiego w Dublinie. By uczcić ich pamięć i oddać im hołd, zapraszamy do wędrówki po miejscach ich spoczynku.

Polskie groby

Cmentarz w Naas w hrabstwie Kildare (ok. 30 km od Dublina) to pierwsze i poniekąd najważniejsze miejsce w naszej wędrówce. Tu spoczywa **śp. Wanda Petronella Brown** (1888–1979), Polka, dzięki której stało się możliwe zakupienie okazałego budynku w Dublinie przy Fitzwilliam Place, nr 20. Wanda, będąc sanitariuszką w czasie pierwszej wojny światowej w Szwajcarii, poznała swego irlandzkiego męża. Przybyła do Irlandii i w czasie długiego życia dorobiła się sporego majątku. Wykonawcy jej testamentu przeznaczyli znaczną kwotę na utworzenie w Irlandii organizacji polonijnej na wzór londyńskiego POSK-u i na zakup domu. To było w 1986 roku. Ten pierwotny POSK z czasem zmienił nazwę na Ognisko Polskie, a zakupiony dom, który potocznie nazywa się Domem Polskim, jest miejscem działalności Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (IPS) i Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego.

Na cmentarzu przy Newlands Cross spoczywa **śp. Henryk Lebioda** (1920–2002) – wieloletni prezes Towarzystwa Irlandzko-Polskiego i POSK-u. Henryk był pilotem RAF podczas drugiej wojny światowej. Po wojnie znalazł się w Irlandii u boku pięknej żony Oliwii i pracując jako inżynier i społecznik poświęcił bardzo dużo czasu, serca, energii i dobrej woli na utrzymywanie i prowadzenie działalności Domu Polskiego.

Śp. Krystyna Dobrzyńska-Cantwell (1924–2012) – była córką pierwszego generalnego konsula polskiego w nowo powstałej wolnej Irlandii, Wacława Tadeusza Dobrzyńskiego. Ich rodzinny grobowiec znajduje się na cmentarzu w Greystones w hrabstwie Wicklow (25 km od Dublina). Krystyna w latach 90. ubiegłego wieku była prezesem oraz wielokrotnie honorowym sekretarzem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Jako naoczny świadek działań dyplomatycznych swego ojca i uważny obserwator tamtych lat jest autorką jego biografii pt. *An Unusual Diplomat*, wydanej w 1998 w Londynie.

Śp. ks. Andrzej Pyka (1949–2007) – salwatorianin z Górnego Śląska, przybył do Dublina po 30 latach pracy duszpasterskiej w Australii, by dopomóc w po-

słudze kapłańskiej na Szmaragdowej Wyspie w momencie gwałtownie wzrastającej liczby Polaków. „Urzędował" jako polski kapelan w kościele przy Halston Street, będąc równocześnie proboszczem w irlandzkiej parafii w Sallynoggin. Regurlarnie odprawiał msze święte w Domu Polskim. Był wspaniałym kaznodzieją. Jego rada na Wielki Post: „W Wielki Piątek kiełbasę należy zamknąć na klucz w lodówce". Okrutna choroba zabrała go nagle, w sile wieku. Pochowany został na terenie swej parafii w Sallynoggin.

Śp. Maciej Smoleński (1931–2014) **–** spoczywa na cmentarzu Bohernabreena koło Tallaght. Wyjechał z Polski jako dziecko. Studiował w Anglii i Szkocji. Osiedlił się w Irlandii w 1974, gdzie został profesorem wokalistyki w Royal Irish Academy of Music. Malował również świetne abstrakcyjne obrazy. Ten „śpiewający basem malarz" był jednym z głównych założycieli Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, jego wielokrotnym prezesem, honorowym sekretarzem. Przyczynił się do upowszechniania polskiej muzyki i kultury w Irlandii.

Również na cmentarzu Bohernabreena spoczywa niezapomniana para, **śp. Krystyna Sieheń** (+2013), z domu Skarbek Borowska herbu Adwaniec, primo voto Szmidt i jej mąż **André Sieheń** (+2013), którzy zasnęli w Panu w odstępie dwóch

dni, osiągając bardzo sędziwy wiek. W pierwszych latach istnienia Domu Polskiego Krystyna i André uświetniali swoją charyzmatyczną obecnością wiele imprez i spotkań.

Śp. Urszula Scheunert (1944–2019) – to postać nierozerwalnie związana z Domem Polskim od samych początków. Była członkiem zarządu IPS, POSK-u i Ogniska Polskiego. Zawsze aktywna, zawsze bezkompromisowa. Opiekowała się Domem Polskim jak własnym, pilnując, by jego wystrój oddawał charakter zabytkowej georgiańskiej kamienicy. Urszula spoczywa na cmentarzu w Glasnevin.

Śp. Jan Kamiński (1932––2019), pochowany na cmentarzu Mount Jerome, to człowiek legenda. Koleje jego życia są nieprawdopodobne. Urodzony w Biłgoraju w rodzinie żydowskiej, jako sierota cudem ratuje się z pożogi wojennej. Wędruje przez Niemcy, Włochy, Anglię, Szkocję. Ostatecznie osiadł w Irlandii. Był członkiem założycielem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego i jego pierwszym prezesem w 1979/80. Jan był aktywnym członkiem zarządu IPS przez wiele lat. Pod koniec życia opowiedział nam o swoim pochodzeniu i podał nazwisko, pod jakim się urodził: Chaim Zybner.

Wędrówkę po cmentarzach zakończymy na cmentarzu Mount Jerome, gdzie również znajduje się grób **śp. Jana Łukasiewicza** (1878–1956) – światowej sławy logika, filozofa, twórcy lwowsko-

All photos courtesy of POSK

-warszawskiej szkoły logiki matematycznej. Profesor Jan Łukasiewicz przybył do Irlandii po drugiej wojnie światowej na zaproszenie irlandzkiego rządu. Oczywiście nie doczekał otwarcia Domu Polskiego, gdyż zmarł 30 lat wcześniej, ale zrządzeniem losu zamieszkał w Dublinie w pobliżu Domu Polskiego, przy Fitzwilliam Square pod nr 57. Na fasadzie budynku jest tablica upamiętniająca ten fakt.

Niech odpoczywają w pokoju wiecznym wszyscy Polacy, którzy przyczynili się do powstania i działalności Domu Polskiego w Irlandii!

CZEŚĆ ICH PAMIĘCI!

Introduction in English

Polish Graves in Ireland

Every year in the autumn, on November 1, on All Saints' Day, we visit the graves of our relatives. This beautiful tradition of honouring and remembering our dead dates back to pre-Christian times and takes various forms in different parts of the world. In Poland, in silence and meditation, we light candles on the graves and lay bunches of flowers. In the evening, the cemeteries are aglow with the warm light of candles. You can only hear the soft rustling of leaves under people's feet. The second of November, All Souls' Day, is a time of peace and prayer for the dead for Christians. Ireland has not always been the place of emigration of our countrymen. The first Poles we know about began arriving on the island right after the collapse of our national uprisings, and then after the end of World War I. At that time, the first Polish graves began to appear in Irish cemeteries. We too, in line with the tradition remembered from our family homes, visit the resting places of our dear friends, compatriots who gave their hearts, thoughts and deeds, and sometimes even a fortune to create and maintain the Polish House in Dublin.

Tomasz WYBRANOWSKI

„O Polsce nie wiedziano zbyt wiele. Udało się to zmienić". Wywiad z Ernestem Bryllem, pierwszym ambasadorem RP w Irlandii

Tomasz Wybranowski: Ernest Bryll to człowiek niezwykły, bez którego ciężko wyobrazić sobie polski pierwiastek pod niebem Hibernii. Panie Ambasadorze, mistrzu – jak zawsze mawiam, patrząc na tomiki wierszy, które stoją na mojej półce, jeżeli ktoś pyta Pana o Irlandię, to jakie pierwsze myśli przychodzą do głowy? Na samo hasło, dźwięk słowa Irlandia.

(Dec. 1992) Wizyta Ambasadora Ernesta Brylla w Domu Polskim. Ambassador Ernest Bryll in the Polish House. Photo courtesy of POSK

Ernest Bryll: Że ta Irlandia, o której ja pisałem tam, ale w której ja byłem i na swój sposób razem z żoną napisaliśmy książkę, to już nie jest tamta Irlandia. Irlandia się jednak zdecydowanie już zmieniła, wie pan, jak ja byłem jeszcze ambasadorem do roku 1995, to jeszcze były kolejki do emigracji. W zasadzie zdecydowana większość, bo około czterdzieści procent ludzi w średnich szkołach w Irlandii, szykowało się na emigrację i co więcej, co mi się podobało, że w tej dramatycznej trochę sytuacji władze irlandzkie w szkolnictwie robiły wszystko, żeby ich do tego dobrze przygotować. Oni po prostu przyjmowali taką pewną konieczność, przy której trzeba ludziom pomóc. No, a poza tym wie pan, no Polaków było wtedy troszeczkę, a teraz to jest drugi język, o ile ja wiem, po angielskim, czyż nie?

TW: Dokładnie tak to wygląda. Panie Erneście, podczas któregoś z wywiadów, bo mieliśmy okazję kilkanaście razy rozmawiać i osobiście, i korespondencyjnie, powiedział Pan, że kiedy zaczynał Pan pełnić obowiązki ambasadora, to udało się wiele rzeczy załatwić przez pryzmat tego, że Ernest Bryll to poeta, znawca poezji irlandzkiej i tłumacz. W Irlandczykach wzbudzało to zachwyt, a nawet czasem zadziwienie.

EB: Ja panu powiem tak. W angielskim to mówię, ale nie aż tak znakomicie. Natomiast rzeczywiście ten irlandzki mnie i mojej żonie, bo oboje jesteśmy tłumaczami, jest nam znamy. Język irlandzki, ten galicki bardzo pomógł, choć nie wiem, jak by to było dzisiaj.

Z tamtych czasów ja pamiętam moment, kiedy składałem listy uwierzytelniające i miałem przemówienie z tej okazji po irlandzku. Ale przedtem powiedziałem: „Wiecie co, to mi się to wszystko pomyli", bo co ja tam wiem. Krok w lewo albo takie różne rzeczy ceremonialne. Irlandczycy mnie powiedzieli: „Co się przejmujesz? Ty jesteś poeta, tłumacz poezji irlandzkiej. Teraz już to o wiele więcej niż dyplomata".

Ja może byłem dokładnie, akuratnie dobry na początek, kiedy nie było jeszcze ambasady, kiedy trzeba było ją zbudować. Kiedy trzeba było nawiązać kontakty, kiedy trzeba było sprowadzić banki irlandzkie do Polski, kiedy trzeba było dopiąć tego, żeby była wizyta pani prezydent Mary Robinson w Polsce. Ważna ta wizyta była nie

tylko ceremonialnie. Tuż po niej w Irlandii zaczęli w ogóle inaczej pisać o Polsce. Mało tego, pani prezydent i Irlandczycy zobaczyli, że są ludzie w Polsce, szczególnie młodzi, którzy znakomicie zajmują się kulturą irlandzką, językiem. To wtedy było ważne, ale to był okres początkowy. Teraz jest normalna praca, pewno trochę biurokratyczna w ambasadzie. Na pewno jest olbrzymie obciążenie działalnością konsularną, która jest bardzo trudną sprawą, bo przecież Polaków jest pełno. Jak ja tam byłem, to tam niewielu rodaków wówczas było. Teraz jest pewno inaczej.

TW: Co czuje serce i poety, i pierwszego ambasadora po odzyskaniu niepodległości na wieść o tym, że podczas festiwalu kultury polsko-irlandzkiej odbywają się spotkania poetów irlandzkich i poetów polskich tworzących w Irlandii? Tych imprez było już wiele.

EB: Cieszę się bardzo! Pan mnie podczas tej rozmowy traktuje jak ambasadora, którym tylko zdarzyło się być. Może nawet nie byłem najgorszym. Mam dobrą opinię, bo zrobiłem, co mogłem, organizując polską ambasadę. Ale wie pan, ja nie mam w sobie tej… duszy urzędnika, kogoś, kto zarządza. I tak się bałem trochę, że o poezji zapomną. Ale jeżeli są spotkania poetów, to bardzo dobrze. To bardzo dobrze. Za moich czasów były także i wprawdzie ja chodziłem do irlandzkiego penklubu, a z Seamusem Heaneyem zanim jeszcze był noblistą to pijaliśmy w Johnnie Fox's Pub. Cieszę się, że poeci się organizują i działają, bo zawsze Irlandia bardzo wyraźnie szuka identyfikacji swojej w kulturze. To bardzo specjalny i wspaniały kraj. Myślę, że lepiej pojmują niż my Polacy pewne aspekty. Być może dlatego, że utracili swój rodzimy język na rzecz obcego, ale w tym obcym języku stali się potęgą poetycką. Wyraźnie, bardzo wyraźnie można to odczytać. Czyta się poezję języka angielskiego, szeroką jak rzeka, wielką i nagle wiadomość, że to jest nurt irlandzki. Niby morze, a nurty płyną, wie Pan, takie wyraźne w samym środku.

TW: Wiele nas łączy, ale i wiele nas różni, Polaków i Irlandczyków. Materia czasu i zakręty losu, ich postrzeganie.

EB: No wie pan (*śmiech*). To, że Irlandczycy prawie zawsze się spóźniają, to fakt, ale z jakim wdziękiem to czynią. Naprawdę mnie się

podoba jedna rzecz w nich, że oni swoje kłopoty przyjmują z o wiele większą lekkością, jakąś gracją niż my. My tak jakoś nie umiemy. Nie potrafimy jak oni trochę kpić z naszych kłopotów. Irlandczycy jednak mają lepszy stosunek do życia i tego się trzeba uczyć od nich.

TW: Z tego, co wiem, pierwsze Wigilie i Święta Bożego Narodzenia w polskiej ambasadzie, którą Pan tworzył, miały niezwykły, i co tu ukrywać, także poetycki charakter.

EB: Oj, kochany, wspominam dobrze te czasy. Bo to było zaraz po moim przyjeździe, jak to trzeba wytłumaczyć, że ja byłem pierwszym ambasadorem w ogóle w historii stosunków dyplomatycznych między Polską i Irlandią. Przedtem były kontakty na poziomie konsula jeszcze za czasów Drugiej Rzeczypospolitej. Później był tylko radca handlowy, no i nagle jak nowa Polska powstała, to Irlandia zdecydowała się otworzyć ambasadę w Polsce. No i wtedy trzeba było otworzyć w Dublinie. Wtedy okazało się, że ja jestem dopinany do tego projektu. Dlaczego? Bo tłumaczyłem z żoną z irlandzkiego i orientuję się w języku oryginalnym, czyli w irlandzkim celtyckim. Zresztą to sami Irlandczycy trochę sugerowali i takie sygnały do Polski poszły. I stało się! Pojechałem.

TW: Panie Erneście, ale nie było to takie proste przecież. Nowa Polska wybuchła, Irlandia zainteresowana, ale ekonomia i niezwykła ciężkość bytu snują swoje opowieści.

EB: Tak było. Pojechałem, ale… Pojechałem na ambasadorską misję do ambasady, której nie było w zasadzie. Nie było ani domu, nie było rezydencji, w ogóle niczego nie było. Dopiero organizowałem w wielkich pośpiechu i rozgardiaszu małe biuro. A potem zaczęliśmy remontować taki budynek przy Ailesbury Road. Poza tym nawiązywałem rozliczne kontakty. A w ogóle to jest w ogóle skomplikowana historia tych nawiedzin w Irlandii. Musiałem mieć tak zwane *credence letters,* czyli listy uwierzytelniające, które musiałem złożyć na ręce ówczesnej pani prezydent Robinson. To jest długa opowieść o tym jak…

TW: Ale tutaj wejdę w słowo mistrzowi, bo też taką anegdotę albo facecyjkę chcę przypomnieć. Kiedyś ucięliśmy sobie telefo-

niczną pogwarkę, kiedy właśnie Pan opowiedział mi, jak przejmował się tym całym protokołem dyplomatycznym. Natomiast Irlandczycy mówili: „Chłopie, daj sobie spokój! Jeden krok w tę czy w tamtą stronę nieważne! Ty jesteś poeta, ty jesteś ktoś! Ty tłumaczysz z naszego języka!".

EB: (śmiech): Ale dokładnie tak było. Pamiętam takie spotkanie z panią prezes Bank of Ireland, która w rozmowie powiedziała, że dla nich Irlandczyków poeci zawsze byli ważniejsi niż ambasadorzy i politycy.

TW: Ale nadszedł czas Bożego Narodzenia. Pierwsze święta z polską ambasadą w Dublinie w budowie.

EB: Ta ambasada powstawała, jak już mówiłem. Nie było właściwie niczego. A ja miałem plan, aby w na wpół wyremontowanym domu zrobić spotkanie bożonarodzeniowe dla Polaków z Irlandii. Ale chciałem jednocześnie na to spotkanie zaprosić różnych ważnych oficjeli. Tych urzędniczo-państwowych i kościelnych Irlandii. Mnie chodziło wtedy o to, żeby nasza Polonia nawiązała różnego rodzaju znajomości. Po drugie chciałem, żeby rodacy na wyspie stali się dla tych oficjeli instytucją samą w sobie i już niejako sygnowaną, reklamowaną przez Polskę i przez ich ambasadora. No i po prostu zrobiłem te święta. Ale tu zmartwienie, bo ambasada była okropnie malutka. Ja miałem tam dosłownie paru ludzi, których zresztą pozbyłem się. Nie miałem właściwie formalnie ani żadnej ochrony. A szofer był jednocześnie gospodarzem i administratorem budynku, taką złotą rączką. Na mnie spadło urządzanie i meblowanie ambasady. Pamiętam, jak z radcą ambasady oprawialiśmy grafiki, które przywiozłem z Warszawy, żeby coś powiesić na ścianach. Choinkę organizowałem i przystrajałem z żoną i z moją garstką ludzi z ambasady.

I potem było to wigilijne spotkanie w tym na wpół jeszcze wyremontowanym domu. Niezwykle, bardzo niezwykle ciekawe to spotkanie było, bo ta Polonia przyszła dość chętnie i gromadnie. Nazywam ich Polonią, bo tak się mówi. Przyszli ci Polacy bardzo świetni zresztą. Przyszli ci, którzy mieszkali w Irlandii od lat, ale i ci, co od nie-

dawna tu byli. Bardzo to ich wszystko ciekawiło, bo po raz pierwszy mogli mieć spotkanie na tym poziomie, powiedziałbym, wysokości dyplomatycznej. Teraz może to dziwić z perspektywy lat, ale dla nich to miało wielkie znaczenie. Dopiąłem swego, bo poznawaliśmy rodaków z różnego rodzaju ludźmi z najprzeróżniejszych irlandzkich środowisk. Dla przykładu na spotkaniu wigilijnym pojawił się nuncjusz apostolski arcybiskup Emanuele Gerada, który oryginalnie był Maltańczykiem. Pojawiło się też i trochę biskupów i duchowieństwa, ale i ludzi z rządu irlandzkiego, ale tak bardziej nieformalnie. Ale nagle okazało się, że ci oficjele nie bardzo się orientują w polskiej tradycji bożonarodzeniowej.

TW: Ale rodacy wzięli sprawy w swoje ręce, Panie Erneście?

EB: No tak. Nasi Polacy przecież w tej Irlandii dość długo mieszkali, przynajmniej niektórzy, i zaczęli oficjelom opowiadać i opowiadać. I potem nagle irlandzcy goście, w znakomitej większości profesorowie, nauczyciele i też jacyś politycy, ale wcześniej związani dawniej z edukacją i nauczaniem…

TW: I co?

EB: Ci Irlandczycy, którzy mówili dobrze po gaelicku, w końcu powiedzieli, że w dawnym irlandzkim obyczaju było też coś w rodzaju Wigilii. Powiedzieli też, że dawniej śpiewało się też i kolędy i że oni zaśpiewają kolędy po Irlandzku. I niech pan sobie wyobrazi, łubu-du! Wstała czwórka tych Irlandczyków, stworzył się nagle taki kwartet, i jak zaśpiewali te celtyckie kolędy w języku irlandzkim, ich prawdziwym, no to wszyscy po prostu oniemieli. Ale nasi się poderwali i mówią tak „To my też zaśpiewamy". Powiem panu, że dawno, dawno, bardzo dawno nikt tylu kolęd nie śpiewał co wtedy, podczas tej Wigilii zorganizowanej po raz pierwszy pod dachem ambasady w budowie. Fajnie się to wspomina. A potem wie pan, taka biurokracja już musiała się wkraść i powoli zaczęła się stawać praktyką. Była ambasada, ale do końca była ona nieco inna na pewno niż teraz. Ale było coś z atmosfery takiej naszej typowo polskiej w tej początkowej ambasadzie. Ja wiem, że potem nie może być tak jak na początku. Jak się już wszystko zbuduje, to już potem musi działać

instytucja. Ale te pierwsze chwile, wie pan, to były takie na medal, takie fajne i wzruszające z perspektywy lat.

TW: Też miałem wiele wzruszeń z Irlandii z okresu świąt Bożego Narodzenia. Pamiętam spotkanie w nieistniejącym już w Dublinie Domu Europejskim tuż przed Bożym Narodzeniem 2011 roku. Wtedy swoją obecnością noblista Seamus Heaney wzbogacił dublińskie obchody „Roku Czesława Miłosza", gdzie czytał wiersze i wspominał naszego noblistę.

EB: Znałem go.

TW: A on mnie zagadnął podczas rozmowy, a czy jak jestem dziennikarzem i też poetą, to czy znam takiego Ernesta Brylla? Mówię więc, że jesteśmy w stałym kontakcie, że pojawia się Pan na antenie irlandzkiego radia NEAR FM i w radiu WNET. Wtedy Seamus Heaney powiedział, że to dobrze. Dodał jeszcze: „To bardzo dobry człowiek, bardzo wesoły i mówi po naszemu".

EB: Ale wie pan skąd i dlaczego on ten epitet wesoły do mojej charakterystyki dodał? Bo ja Seamusa znałem bardzo dobrze. I w tym pubie, o którym już wspominaliśmy Johnnie Fox's Pub, tam czasem umawialiśmy się.

TW: To kawałek drogi od Dublina, Panie Erneście.

EB: Zgadza się, ale tam bywały świetne mule, no i podawali bardzo dobre piwo. A poza tym to pub z tradycją spiskową. Dawniej spotykali się tam rewolucjoniści, spiskowcy walczący o wolną Irlandię w czasach, kiedy ona była w niewoli. Tam ja spotykałem się z Seamusem Heaneyem, a towarzyszyły nam żony. I zadawaliśmy sobie skomplikowane zagadki poetyckie i jeżeli któryś z nas ją odgadnął, to w nagrodę miał prawo uszczypnąć żonę przeciwnika. Wie pan, no i Seamus zapamiętał to.

TW: Powiedzmy sobie szczerze panie Ambasadorze, bez Pana nie było fundamentu polskiej ambasady w Dublinie. Ale trzydziesta rocznica istnienia naszej placówki dyplomatycznej w Irlandii bez wątpienia nasuwa Panu pewne przemyślenia o tych pięciu latach, ramy 1991–1995. Z tego, co wiem, to też i święta Wiel-

kanocne miały niezwykłą oprawę w tamtych czasach. Jak więc przeżywał Pan Wielkanoc razem z Irlandczykami i jak to było?

EB: Znowu się powtórzę. Ja tam byłem ambasadorem, ale trochę takim specjalnym i na prawach specjalnych. Bo w ogóle byłem pierwszym w historii relacji polsko-irlandzkich ambasadorem. Pierwszy raz była relacja nawiązana na szczeblach ambasady. W związku z tym musiało być biuro, musiała być też jakaś rezydencja ambasadora. Ja przyjechałem do Dublina na jesieni 1991 roku. Pierwsza Wielkanoc to był rok 1992. Z grubsza kończył się już remont tej rezydencji, choć właściwie jeszcze urzędowaliśmy na poziomie *basement*, czyli w takich półpiwnicach. Ale jako ambasada już mieliśmy pokoje, gabinet recepcyjny, salon, no i wychodziło na to, że trzeba zaprosić gości. Nadszedł czas, że trzeba było jakoś ładnie ambasadę uroczyście otworzyć. A przede wszystkim dla Polonii ją przysposobić, bo zbliżały się święta Wielkiej Nocy.

TW: Wydarzyło się to w samą Wielkanoc?

EB: Zrobiliśmy to trochę wcześniej. Zdaje się, o ile dobrze pamiętam, to było w Wielkim Tygodniu, to było zaraz po Niedzieli Palmowej… (*chwila zastanowienia*) A może nawet w samą Niedzielę Palmową to przyjęcie Wielkanocne przygotowaliśmy. Chodziło o to, żeby zaznaczyć, zaakcentować istnienie ambasady Polski i powiem kolokwialnie, ten adres wbić ludziom do głów.

Druga rzecz, a może i pierwsza i najważniejsza, to przyjąć ładnie wszystkich Polaków, jakich można z całej Irlandii było zaprosić. Polonia, choć wówczas jeszcze niewielka, była bardzo rozproszona. Oczywiście Polacy mieli swoje stowarzyszenia, ale z ambasadą raczkującą czy w ogóle z Polską dyplomacją za czasów PRL, to te stosunki i kontakty były, powiedzmy sobie, średnie. I trzecia historia z tym związana, uważam, że najważniejsza, na którą wpadłem. A mianowicie powtórzyć historię z Bożego Narodzenia i zaprosić paru ważnych ludzi z irlandzkiego rządu, z episkopatu Irlandii i generalnie różnorakiego rodzaju ważnych ludzi z Wyspy, którzy byliby bardzo istotni i ważni dla Polonii. W roku 1992 nasza Polonia nie miała rozbudowanych znajomości, bo nie było przecież wcześniej

formalnie polskiej ambasady, a same stosunki między Republiką Irlandii a Polską przed 1990 były bardzo chłodne. I tutaj wreszcie otwierała się możliwość, by poznać ich nawzajem, oba żywioły, żeby najpierw nawiązali takie półprywatne kontakty na tym spotkaniu. I powiem z radością, że tak się stało.

Najpierw napisaliśmy list do wszystkich zapraszanych gości. Ale do listu była też dołączona cała wiedza, oczywiście w skrócie, o polskim obchodzeniu Wielkiej Nocy, o tym, jak u nas urządza się święcone, święconkę. Że oto przynoszą ludzie z domów na święcone różnego rodzaju produkty. Tam były wymienione, jak to u nas w Polsce, a więc jajka, kiełbasę, szynkę, placki, no i że to jest taki ważny zwyczaj. I że zapraszamy, jeżeli kto chce, to także niech przyniesie coś od siebie, bo będzie święcenie.

A umyśliłem sobie, że koszyczki ze święconym poświęci nuncjusz apostolski, czyli papieski wysłannik, arcybiskup, to był arcybiskup Gerada. Wiedziałem, że to będzie niezwykle ważne dla Polonii. Dzięki Bogu, miałem jako znakomitą obstawę ludzi, którzy studiowali na uniwersytecie w Maynooth język angielski. To byli misjonarze, polscy werbiści, którzy uczyli się angielskiego, by wyjechać na Nową Gwineę, bo tam pracowali oni głównie. Urządziliśmy z żoną to przyjęcie. I powiem, że bardzo fajnie to wyglądało. Bo w ambasadzie były już pierwsze meble, na ścianach wisiały grafiki i całe święcone już czekało. Wreszcie przychodzą ludzie i nasza Polonia przychodzi także i przynosi koszyki. Z namaszczeniem stawia na ten stół świąteczny do święcenia. I przychodzą Irlandczycy i przynoszą w koszykach… banany, owoce cytrusowe, kokosy, co tam mieli. No bo oni nie znali tej tradycji. Przybywa też arcybiskup Gerada, którego instruują nasi werbiści jak święcić potrawy, bo on też tego zwyczaju nie znał. Udało się to. Potem jest łamanie się jajkami, a potem przyjęcie. A potem doszło do tego, co mnie się marzyło. Rozmowy, gadanie i zapoznawanie się nawzajem. Nasza Polonia poznaje ważne osobistości irlandzkiego rządu, bo przyszli i byli zadowoleni. Dopisali też pisarze, poeci, artyści, których miałem w gronie znajomych na takiej zasadzie bardziej nieformalnej. A to bardzo dobrze robi, o ile rzecz idzie o możliwość w przyszłości, później kontynuowania dalszych

kontaktów. Wymieniają się więc Polacy i Irlandczycy telefonami, adresami i zaczynają się umawiać. Pojawiają się również irlandzcy nauczyciele. Miałem taką zaprzyjaźnioną ze mną grupę nauczycieli, którzy mówili świetnie po gaelicku, czyli w tym rdzennym języku irlandzkim, który formalnie jest pierwszym językiem Republiki Irlandii, choć właściwie się mówi po angielsku i chyba nie zmieniło się to do dzisiaj. No i oni mówią, że oni zaśpiewają pieśń wielkanocną i że było też w irlandzkim zwyczaju takie święcenie w dawnych czasach. Było to szalenie takie poruszające, bo odrodziło się coś z tej irlandzkiej dawnej tradycji. I tak to dzięki spotkaniu wielkanocnemu w ledwie co powstałej polskiej ambasadzie wróciła do Irlandczyków ta ich tradycja, która jeszcze gdzieś tam przetrwała w *Gaeltacht*, czyli w tych częściach Irlandii, w których mówią jeszcze po irlandzku. Wszyscy, i Polacy, i Irlandczycy, poczuli się odświętnie i coś niezwykłego zaiskrzyło. Nasza Polonia poczuła się jakby w domu. Fajnie było. Mazurki upiekła, pamiętam, żona. No potem oczywiście na samą Wielkanoc to by były normalnie święta jak w Irlandii, ale one trochę wyglądają inaczej niż u nas.

TW: Jednym z niezwykłych wydarzeń w Pana irlandzkiej drodze było spotkanie z rodziną O'Conorów. Jak doszło do tego, że wódz klanu wręczył panu specjalny order?

EB: A wie pan, to było tak, że ja ciągle próbowałem nawiązać wiele nieformalnych, a ważnych kontaktów i między innymi przejrzeliśmy listę wszystkich ważnych ludzi w Irlandii, którzy coś robili dla Polski. Potem odwiedzaliśmy ich. Według tego klucza odwiedziliśmy także leciwych, emerytowanych profesorów, którzy na pewnym uniwersytecie uczyli na wydziale głównie medycyny polskich studentów, którzy jako młodzi ludzie musieli odejść z wojska w 1944 roku. Odwiedziłem więc tych profesorów, bo była zorganizowana jakaś specjalna uroczystość, spotkanie na temat poezji irlandzkiej. Tu i tam znano mnie z powodu tłumaczeń poezji irlandzkiej. Traktowali mnie i jako tłumacza, poetę, ale także i jako biurokratycznego ambasadora. Ale jako ambasador w różnych miejscach odwiedzałem takich niezwykłych ludzi i pewnego razu zaprosił mnie jeden z ważnych bardzo irlandzkich architektów, który dużo robił dla Pol-

ski. Zresztą w historii Republiki Irlandii był też pewien wicepremier, który bardzo pomagał studentom polskim i tak dalej. No i na takie arystokratyczne przyjęcie poszliśmy z żoną, a było to w miasteczku Dún Laoghaire. Tam mieszkał ten architekt, w pięknym miejscu na wzgórzu, w domu o nazwie San Elmo. Przyjęcie, gwar i rozmowy i sadzają nas przy stole. Żonę usadowili naprzeciwko mnie obok jakiegoś ważnego starszego pana, który był jako jubilat bohaterem przyjęcia. Mnie zaś usadowiono obok ważnej pani i to była księżniczka Francesca, a obok siedział starszy gentleman, którego angielszczyzny początkowo, ani żona ani ja nie umiałem zrozumieć. Później się dowiedziałem, że była to Madame Rosemary O'Connell-Hewett, wnuczka samego wielkiego Daniela O'Connella, którego nikomu nie trzeba przedstawiać i anonsować.

No i moja żona zaczęła rozmawiać z tym starszym panem i w końcu zapytała go o ten akcent. Dlaczego? Bo on mówił bardzo dobrym angielskim i to bez irlandzkiego akcentu. Padają pytania, od kiedy on jest w Irlandii i jak się tutaj znalazł? A on zaczyna opowieść, że w czasie II wojny światowej uczył w stopniu pułkownika polskich żołnierzy w Szkocji. Trenował polskich żołnierzy i ciepło się o nich wypowiadał. Żona zapytała go w końcu, od kiedy jest w Irlandii. A on mówi, jeżeliby tak dobrze powiedzieć, to zdaje się od pierwszego wieku po Chrystusie. I dodał jeszcze jedno zdanie: „Członkowie mojej rodziny byli arcykrólami Irlandii".

To nie było rządzenie instytucjonalne, to było takie nadrzędne sprawowanie władzy prawnej nad szeregiem królestw Irlandii. Moja żona popatrzyła wreszcie na wskazaną przez tego niezwykłego jegomościa wizytówkę, a można było oczytać: „The O'Conor Don". I wtedy wszystko było już jasne! To był wódz klanu Denis O'Conor Don, który odziedziczył tytuł bodajże w roku 1981, jako ostatni z grona High King of Ireland. Gdyby klan O'Conorów rządził Irlandią i gdyby nie najazd ze strony normańsko-angielskich zdobywców, to by może było w ogóle inaczej w Irlandii. No i zaczyna się gadanie. Okazuje się, że w Irlandii pamięć o tradycji i historii jest ważna i to nie tylko czcze gadanie. A on przewodził wielu historycznym stowarzyszeniom, wspierając irlandzką tradycję i w końcu założył Radę

Irlandzkich Klanów. Rada, wiadomo, była tylko ciałem doradczym bez wiążących decyzji na losy kraju, ale jej zdanie szanowali irlandzcy prezydenci. Radę tę bym nazwał takim muzeum pamięci, powstała rada wszystkich potomków byłych ważnych królewskich i arcykrólewskich szefów klanowych rządów Irlandii. W Irlandii wtedy było chyba jedenastu takich potomków.

TW: Te klanowe historie i współzależności nam Polakom dość ciężko zrozumieć, Panie Erneście.

EB: Coś w tym jest. W Irlandii zresztą sukcesja nie idzie z ojca na syna, tylko z ojca na bratanka. Rzeczywiście to bardzo skomplikowane jest. No i nasz O'Conor Don i jego ród zarządzał królami Connachtu. A ten przydomek ma od momentu, kiedy zostało jego królestwo podbite przez jednego z tych najeźdźców. Zresztą, co ciekawe, podbite, mimo że wcześniej władca Connachtu z królem Henrykiem II zawarł przymierze. Król Henryk nadał pewnego rodzaju przywileje gwarantujące pewne prawa O'Conorom. Między innymi dopisany był ten ród do spisu najważniejszych rodów już od dwunastego wieku w angielskich księgach królewskich.

TW: Ale co z tym medalem i przyjęciem do klanu, Panie Erneście? Co było dalej?

EB: Wtedy fajno pogadaliśmy, a później tę parę wiele razy jeszcze spotkaliśmy. Denis O'Conor bardzo był zainteresowany Polską i tym, co robię. On wiedział też, że ja się zajmuję z żoną Irlandią. Myśmy wtedy zaczynali próbować tłumaczyć historię Irlandii. Tę pracę żmudną ukończyliśmy już po powrocie do Polski. Ale, ale. Nagle w roku 1995 roku, gdzieś tak w okolicach moich urodzin, a to już był ostatni mój rok w Irlandii, zawiadamia mnie sekretarz osobisty O'Conora, że oni chcą nadać mi order upoważniający mnie do tego, że mogę używać tytułu najbliższego przyjaciela rodu.

TW: A co to znaczy?

EB: W dawnych czasach to mógłbym na przykład spać w pierwszym kręgu przy kominku, no bo tam te sale były zimne i oni tak spali w królewskim kręgu. Ja więc mógłbym spać najbliżej, a inni dalej od

ciepłego kominka. Tu nawiasem mówiąc, gdy jeszcze byłem w Polsce, rozmawiałem jeszcze z Wałęsą, bo już coś tam mówiono, że mogę być wysłany do Irlandii, by stworzyć placówkę dyplomatyczną i ambasadę. W czasie wizyty pani prezydent Mary Robinson w Polsce też jej wizytę od naszej strony organizowałem. Bo sprawa była poważna, bo z nią przyleciało wtedy mnóstwo, pełno biznesmenów. W Irlandii zakończono na początku lat 90. źle pisać o Polsce, już nie było komunizmu i zaczęto pisać i postrzegać nasz kraj jako miejsce ewentualnych korzyści handlowych i gospodarczych. I rozmawiam o tym i owym z prezydentem Wałęsą. A on nagle wypala: „Słyszałem coś, że masz dostać taki a taki order". No ja mu mówię i tłumaczę mu cierpliwie, na czym to polega. A on zaniepokojony nie na żarty pyta mnie: „Ale chyba nie zamierzasz spać w pierwszym kręgu przy kominku z panią prezydent?" A ja mówię mu, że chciałbym, bo to ładna i bardzo przystojna pani, no i kominka nie ma poza tym, a i czasy inne. A na dodatek sprawuję funkcje państwowe podobnie jak i pani prezydent. A przecież i tak wrócę do Polski.

TW: Wreszcie odbyła się uroczystość nadania Panu tego orderu. I tu pewna ciekawostka.

EB: Tak. Trzeba powiedzieć, że w Irlandii nie ma jako takich orderów państwowych. Przyznanie mi orderu klanu O'Conorów było jakby formą zamknięcia mojego ambasadorowania i uznania, docenienia ze strony irlandzkiej mojej pracy. Przyznanie mnie tego odznaczenia, które jest przecież orderem prywatnym królewskim, a jednocześnie w pewien sposób respektowanym państwowo. No i mam ten order, piękny dyplom taki wielki po irlandzku wypisany. A sam order bardzo ciekawy, bo z herbem rodu O'Conorów. Jest to ramię z mieczem na tle dębu i napis, który głosi, że jest to ramię, które broni Irlandii. To także zawołanie całego klanu. Mam order i dyplom w domu na honorowym miejscu i no i fajno. To zdarzenie i sam order interesują ludzi najbardziej. Chociaż miało to przełożenie na konkretną robotę ambasadzką. Bo wszyscy myślą, nawet kiedyś panu o tym mówiłem, że czasami myśli się, że ja tam tłumaczyłem tylko irlandzkie wiersze. Żebym ja miał czas na to. Ja tam w Irlandii zasuwałem, żeby nawiązać stosunki dyplomatyczne, stosunki biznesowe, otworzyć

w ogóle ambasadę z niewielką grupą ludzi. Inna sprawa, że w ogóle o tym, że ja jestem poetą, to pamiętali Irlandczycy. A ja zasuwałem, bo sam zresztą mówię o tym śmiało. Pozostała bardzo dobra opinia wystawiona przez MSZ polski i irlandzki. No i tyle. I w 1995 roku skończyło się moje ambasadorowanie, bo zaczęła się poważna ta biurokratyczna i urzędowa ambasada, kiedy już w ogóle miał się pojawić zawodowy dyplomata Stanisław Szymański.

TW: Z perspektywy tych trzydziestu, dwudziestu pięciu lat jak Pan ocenia ten swój czas ambasadorowania, jak Pan uroczo mawia? Chcę tutaj dopytać o Pana rozpoznawalność jako człowieka, który popularyzował irlandzką kulturę i literaturę, a nadto zna język gaelicki.

EB: Ja ten okres nazywam takim czasem poetycko-dyplomatycznym, bo moja i żony poetycka relacja z Irlandią miała bardzo ważne znaczenie. Otóż my byliśmy w wielu miejscach, w których, że tak powiem, polityczni ambasadorowie nie bywali wcale. Na przykład miałem wykład z Tralee (hrabstwo Kerry), to jest miasto daleko na zachodzie. Z tego miasta pochodził wieloletni wicepremier Irlandii Dick Spring, który też tam miał wykład i przyjechał w ten dzień specjalnie z Brukseli. Do Tralee przyjeżdżało mnóstwo ludzi i oficjeli, bo tam odbywają się cyklicznie spotkania poświęcone kulturze dawnej irlandzkiej, tej gaelickiej. Zjeżdżały się różnego rodzaju zespoły, które jeszcze recytowały, śpiewały i grały muzykę galicką. Były też sympozja i wykłady. Ja miałem tam wykład o literaturze wyspy Blasket, Blasket Island. To jest taka specjalna gałąź literacka w Irlandii. No a ja z żoną tłumaczyliśmy pewną książkę i trochę rozpowszechnialiśmy wiedzę o tej literaturze w Polsce, jeszcze przed wyjazdem do Irlandii, by tworzyć ambasadę. Mówię o tym, bo właściwie trzeba było budować te kontakty od podstaw, z niczego. Ja to tak powiem wprost. Na ogół to wszyscy myślą i może rzeczywiście, gdzieś tak jest, choć u mnie nie było, że ambasador to jest taki człowiek, który tam tak siedzi w tych rezydencjach i przyjmuje gości, innych dyplomatów i ważne głowy, podaje im rękę, wita się, odznacza, składa tam listy uwierzytelniające i tak dalej, i tak dalej. I to było przeniesione gdzieś z dawnych czasów, kiedy rzeczywiście z powodu utrudnień

komunikacyjnych ambasador miał duże uprawnienia. Zresztą ja formalnie miałem tytuł ambasadora zwyczajnego i pełnomocnego. Czyli mogłem dokonywać pewnych aktów prawnych w Republice Irlandii w imieniu mojego państwa. Dawniej to było potrzebne, bo taki ambasador był posłańcem króla na dworze. Był takim człowiekiem, który prowadził politykę i donosił o tym królowi listami. No ale przecież przy dzisiejszej komunikacji wygląda to inaczej. Ale co było ważne, przynajmniej tak mi się wydawało, że szalenie ważne było wtedy robienie tak zwanego dobrego public relations o Polsce.

O Polsce nie wiedziano wiele. No może jakieś takie obiegowe rzeczy podstawowe, które szczerze mówiąc nie oddają prawdy o tym kraju. Zresztą, gdyby tak popytać na temat Irlandii i jej specyficzności Polaków w Polsce, którzy kochają kogoś jak Irlandię, tylko nie bardzo wiedzą o wielu różnego rodzaju skomplikowanych rzeczach z jej historii, geografii, o ekonomice, wewnętrznych uwarunkowaniach i tak dalej. No może trochę ta książka, którą przetłumaczyliśmy z żoną a która od wielu lat jest w Polsce dostępna pod tytułem *Historia Irlandii*, coś w tej kwestii zmieniła i zmienia na lepsze. Powiem, może nieskromnie, że to chyba najlepsze kompendium takiej dość głębokiej wiedzy o dziejach złożonych, wielowątkowych Irlandii. Dobrze byłoby, aby taka książka powstała i o nas Polakach i Polsce dla Irlandczyków. Oczywiście oni zawsze coś tam wiedzieli o nas. Niektórzy na przykład zaskoczyli mnie wiedzą, że na miecz Kościuszki rewolucjoniści przysięgali, którzy rozpoczęli jedno z licznych powstań w Irlandii o niepodległość. Wiedzą też, że była hrabina Markiewicz, zresztą Irlandka, ale która była żoną naszego malarza, pewnego hrabiego, dosyć takiego utracjusza, birbanta, a ona zasłynęła jako dowódca oddziału w czasie powstania wielkanocnego. No więc robiłem to wszystko, żeby było jak najwięcej wiedzy o Polsce, o jej historii, pięknych miastach, architekturze. Kiedy pani prezydent Mary Robinson zwiedzała Kraków, starałem się pokazać jej jak najwięcej. O Polsce nie wiedziano zbyt wiele. Dla wielu było to często takie pole między Berlinem a Moskwą. Udało się to zmienić.

TW: Dziękuję pięknie mistrzu, że znalazł Pan dla nas czas. Wszystkiego, co najlepsze.

EB: Dla was zawsze mam czas. Dla was zawsze. No powodzenia, ściskam, ściskam.

Rozmowy z Ernestem Bryllem często pojawiają się na antenie polskiego Radia WNET oraz programu Polska Tygodniówka w dublińskiej rozgłośni NEAR FM.

Dublin, 1 kwietnia 2021 r.

Samanta STOCHLA

„Chcę, by dla Polaków słowo Polska równało się Ojczyzna". Rozmowa o życiu zawodowym i prywatnym z ambasador RP w Irlandii, Anną Sochańską

SS: Na czym polega specyfika pracy Ambasadora Nadzwyczajnego i Pełnomocnego RP w Irlandii?

AS: Jestem ambasadorem Polski w Irlandii od września 2019 roku i jak każdy ambasador dbam o rozwijanie współpracy i dobrych stosunków Polski z krajem urzędowania. Dotyczy to relacji z najwyższymi władzami, regionami, miastami i rozmaitymi instytucjami. Mimo pandemii staram się, aby kontakty między Polską a Irlandią miały miejsce w sferze wirtualnej. Doprowadziliśmy do szeregu konsultacji z partnerami irlandzkimi. Dużo energii wkładamy w komunikację i promocję zarówno w odniesieniu do Irlandczyków, jak i Polaków mieszkających w Irlandii. Jeśli mówimy o specyfice pracy w Irlandii, to z pewnością jest to skala polskiej obecności w Irlandii i zaangażowanie Polonii w sprawy edukacji, w tym umacnianie znajomości języka polskiego, kultury i historii Polski wśród dzieci i młodzieży. Staramy się pomagać w ramach dedykowanych funduszy wspierających realizację tych celów, ale także dzięki autorskim projektom realizowanym przez Ambasadę RP. Tu warto wspomnieć o kontynuacji projektu mojego poprzednika, pana ambasadora Ryszarda Sarkowicza „Nieznany bohater", który ma na celu popularyzację roli Pawła Edmunda Strzeleckiego podczas Wielkiego Głodu w Irlandii. Natomiast mój ukochany projekt to popularyzacja postaci profesora Łukasiewicza, który odegrał ważną rolę w rozwoju

(31.10.2019) Wojskowa asysta honorowa po złożeniu listów uwierzytelniających przez ambasador Annę Sochańską. Military honorary assistance received by newly accredited Ambassador Anna Sochańska. Photo courtesy of the Polish Embassy

matematyki i logiki w Irlandii. W przygotowaniu jest wystawa, która ma być pierwszym krokiem w budowaniu silnych relacji akademickich między naszymi krajami.

SS: Ambasada w Dublinie funkcjonuje już od 30 lat. Każdy nowy ambasador coś zmienia, ulepsza, coś „przestawia". Czy Pani wprowadza jakieś zmiany w pracy ambasady?

AS: Znam czterech z moich wspaniałych poprzedników i bardzo ich szanuję oraz niezwykle cenię ich osiągnięcia zawodowe. Należy zawsze wziąć pod uwagę, że każdy z nas ma inną osobowość, zainteresowania, priorytety, doświadczenie zawodowe i realizuje swoje cele w zgodzie z nimi. Każdy z nas pełnił swoją misję w innych czasach. Nasz pierwszy ambasador, pan Ernest Bryll, przyjechał tu na początku lat dziewięćdziesiątych, gdy Polska mogła jeszcze marzyć o członkostwie w NATO czy UE, a Polaków w Irlandii było niewielu. Miał za to niezwykle odpowiedzialne zadanie, tj. utworzenie naszej

placówki dyplomatycznej od podstaw. Zadania ambasadora zmieniają się wraz ze zmianą okoliczności politycznych i społecznych, ale w każdym przypadku, podkreślam, że działamy na rzecz naszej Ojczyzny. To ciężka praca, często w niedziele i święta, z niewymiarowym czasem pracy. Przyjeżdżając do Irlandii, nie zakładałam, że coś będę poprawiać. Realizuję klasyczne zadania dyplomatyczne wykorzystując moje zainteresowania, doświadczenie i osobowość. Stąd dużo w moich działaniach projektów promocyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem kultury, historii, nauki, sportu oraz „polityki otwartych drzwi rezydencji ambasadora", czyli spotkań organizowanych przeze mnie jako gospodarza dla Polaków, Irlandczyków oraz korpusu dyplomatycznego i lokalnych polityków.

SS: Jaki jest najwyższy szczebel kariery w dyplomacji i czym różni się współczesna dyplomacja od tej np. 100 lat temu? Co tu zmieniło się na przestrzeni czasu?

AS: To oczywiście szczebel ambasadorski i jest to niebywały zaszczyt móc pełnić tę funkcję. Pracowałam na to całe życie zawodowe. To co się zmieniło, to tempo pracy w dyplomacji. Jest to związane z rozwojem technologicznym i błyskawicznym dostępem do informacji. Jednak w tym zawodzie człowiek zawsze będzie w centrum. Kontakt międzyludzki jest podstawą i to jest chyba stała cecha dyplomacji.

SS: W jaki sposób przebiegała Pani droga do tego stanowiska i co było dla Pani najtrudniejsze?

AS: Jestem zawodowym dyplomatą, to znaczy, że przeszłam wszystkie szczeble kariery w Ministerstwie Spraw Zagranicznych od najniższego stanowiska do stanowiska ambasadorskiego. Po ukończeniu studiów w Polsce i w Belgii zdałam egzamin do MSZ i w ten sposób rozpoczęłam moją przygodę z dyplomacją. Praca w dyplomacji jest wspaniała, ponieważ nie ma nic wspólnego z nudą i rutyną. Każdy dzień przynosi nowe doświadczenie i pozwala na ustawiczny rozwój zawodowy. Najtrudniejsze w tym zawodzie jest ciągłe życie „w gotowości" i nieustające wrażenie, że w rezultacie częstych podróży służbowych i nieobecności nasi najbliżsi na tym tracą. Bardzo

ważne jest zatem znalezienie równowagi i umiejętności radzenia sobie ze stresem i ciągłymi zmianami.

SS: Wspiera Pani rozwój zawodowy kobiet. Widzi Pani siłę w kobietach. Jakie są nasze mocne, a jakie słabe strony?

AS: Bardzo wspieram kobiety i cieszę się, że w dyplomacji jest ich coraz więcej. Kobiety są empatyczne, dobrze zorganizowane, odpowiedzialne, potrafią robić kilka rzeczy naraz. Wiele z nich jednak nie wierzy w swój potencjał i siłę. Często wynika to z faktu, że inni utwierdzają kobiety w przekonaniu, że nie nadają się do jakiejś roli. Zatem apeluje do Pań – głowa do góry i róbcie swoje. Uwierzcie w siebie i nie przejmujcie się opiniami osób, które próbują Was zniechęcać. W swoim życiu także doświadczyłam wielu nieprzyjemnych sytuacji z tym związanych. Nigdy jednak nie przejmowałam się złośliwymi uwagami czy ocenami, a wręcz odwrotnie – jeszcze bardziej mnie one motywowały do działania.

SS: Kiedy oglądałam Pani prezentację na stronie internetowej ambasady RP, doszłam do wniosku, że mamy wiele wspólnych zainteresowań: góry, Mazury, książki Stanisława Lema oraz koty i pieczenie ciast. Jak wygląda zwykły, powszedni dzień Pani Ambasador, a jak niedziele i święta?

AS: Gdy nie mam obowiązków służbowych, mój dzień wygląda bardzo zwyczajnie. Gotuję, sprzątam, przestawiam meble, jeżdżę na rowerze, czytam, oglądam filmy lub gram w scrabble czy karty. Relaksuję się w kuchni robiąc przeróżne ciasta: wspomnianą w filmie szarlotkę czy tiramisu. Od niedawna moim „znakiem firmowym" jest ciasto rabarbarowe. Niedziela i święta to czas dla rodziny i przyjaciół, spacery, wspólne posiłki i msza święta. Kocham czytać książki i czytam kilka książek jednocześnie. Uwielbiam kryminały polskie i skandynawskie, a z literatury bardziej ambitnej, wśród wielu ulubieńców, wymieniłabym Dostojewskiego, Czechowa, Lema, Choromańskiego, Somozę czy MacLiama Wilsona. Właśnie skończyłam *Czarodziejską górę* Manna i bardzo próbuję skończyć *Ulissesa*, jeszcze tylko 300 stron…

SS: O czym marzyła Pani jako dziecko i jakie sobie stawiała cele? W jednym z filmów wspomniała Pani, że chce spotkać irlandzkiego muzyka i wokalistę rockowego Bono…

AS: Jako dziecko chciałam podróżować. W czasach mojego dzieciństwa to było niemożliwe, więc uczyłam się języków obcych. Wiedziałam, że znajomość języków jest oknem na świat i otwiera wiele drzwi. Nie myliłam się. Teraz mam przyjaciół na całym świecie i odwiedziłam niemało miejsc. Dzięki znajomości języków obcych zrozumiałam specyfikę wielu zjawisk. Dzięki temu marzeniu dziś jestem dyplomatą. A jeśli chodzi o Bono, to jeszcze go nie spotkałam, ale w zasadzie to był tylko żarcik, poprzez który chciałam wyrazić moje uznanie dla kultury irlandzkiej: muzyki, literatury i filmu.

SS: Jakie rady otrzymała Pani od rodziców?

AS: Przede wszystkim przekazali mi, aby zawsze dążyć do celu, nie zniechęcać się i nie rezygnować. Problemy są po to, aby je rozwiązywać. Pokazują nasze słabości, ale też naszą siłę. Rezygnacja w połowie drogi nigdy nie popłaca.

SS: Parafrazując Johna F. Kennedy'ego na koniec zapytam: co my Polacy możemy zrobić dla Polski i czego Pani Ambasador życzyłaby sobie dla naszego kraju?

AS: Moim marzeniem jest, aby Polacy potrafili pięknie się różnić i rozmawiać o tych różnicach wykorzystując argumenty, nie emocje. Marzę o tym, aby dbali o dobre imię Polski. Chcę, by dla Polaków słowo Polska równało się Ojczyzna i aby nikt nigdy nie mówił o niej „ten kraj". Mamy piękną historię, kulturę i tradycję. Powinniśmy być z tego dumni i nieustannie te wartości kultywować. Wielu rodaków w Irlandii angażuje się w takie działania i bardzo im za to dziękuję. Jeśli chodzi o Polskę, to życzę sobie, aby była krajem ludzi szczęśliwych, dobrze prosperującym, silnym i wykorzystującym swój wielki potencjał.

Ambasada RP w Dublinie, 21 maja 2021 r.

Jarosław PŁACHECKI

Rozmowa z konsulem Grzegorzem Salą, kierownikiem Wydziału Konsularnego i Polonii Ambasady RP w Dublinie

Jarosław Płachecki: Nasz zespół redakcyjny jest w trakcie selekcji materiałów do książki o Ambasadzie RP w Dublinie. To już drugie polonijne wydawnictwo, które po albumie pt. „Dom Polski w Dublinie. Ilustrowana kronika" powstaje z Pana inicjatywy. Skąd wziął się pomysł na powstanie pierwszej i tej obecnie pisanej książeczki?

Grzegorz Sala: Cieszę się niezmiernie, iż wspólnie możemy realizować tego typu niezwykle ważne i unikalne przedsięwzięcia. W życiu Polaków w Irlandii tak wiele się dzieje, Polonia jest bardzo aktywna i realizuje imponującą ilość różnych inicjatyw. Przez lata organizacje polonijne zgromadziły tak wielki dorobek i odbyła się niezliczona ilość wydarzeń polonijnych. To bezcenne historie, warto, aby pamięć o nich nie przeminęła i dlatego trzeba inwestować w tego rodzaju publikacje. Wydawnictwa te powstają dzięki bezinteresownej pracy wielu osób i, co warte podkreślenia, przyczyniają się do łączenia środowisk polonijnych reprezentujących Polaków w Irlandii czy niosących im pomoc. Wpływają także na umacnianie naszych więzi, przyjaźni i integracji z Irlandczykami. Za to chciałbym wszystkim osobom zaangażowanym w ten projekt serdecznie podziękować. Uważam też, że funkcjonowanie i praca, w tym bliska współpraca z Polonią Ambasady RP w Dublinie na przestrzeni ostatnich 30 lat, powinna znaleźć odzwierciedlenie w publikacji, która będzie się pięknie wpisywać w uhonorowanie tak ważnej rocznicy. Często tego rodzaju publikacje odkłada się w czasie, z uwagi na ogrom pracy po-

(28.09.2021) Konsul RP w Dublinie, Grzegorz Sala, wraz z żoną Patrycją i córką Natalią. Consul of the Republic of Poland in Dublin, Grzegorz Sala with his wife Patrycja and daughter Natalia. Photo by Rafał Kostrzewa

trzebny do ich wydania. Ja jednak zawsze staram się wspierać tego rodzaju projekty, bo wierzę w ogromną wartość książek, które niosą nieocenioną wartość dla przyszłych pokoleń.

JP: Czym różnią się kompetencje ambasady od zadań konsulatu w polskim systemie prawnym?

GS: Zacznę od tego, że na terenie Irlandii mamy jedną zawodową misję dyplomatyczną, Ambasadę RP w Dublinie. W ramach placówki prowadzimy trzy sekcje: Referat do spraw Polityczno-Ekonomicznych, Wydział Konsularny i Polonii oraz Referat do spraw Administracyjno-Finansowych. Podział kompetencji wygląda następująco: Referat Polityczno-Ekonomiczny zajmuje się m.in. szeregiem spraw związanych z prowadzeniem stosunków dwustronnych między Polską i Irlandią, bieżącą analizą sytuacji w Irlandii i jej polityki, przede wszystkim z perspektywy realizacji założeń polskich interesów,

współpracy polityczno-ekonomicznej, gospodarczej, naukowej, budowania dobrych relacji, więzi i kontaktów na wielu płaszczyznach. Referat zajmuje się też ważnymi kwestiami szeroko rozumianej dyplomacji kulturalnej, promocji Polski i wydarzeń kulturalnych. W przypadku Wydziału Konsularnego i Polonii zajmujemy się przede wszystkim obsługą obywateli RP w sprawach urzędowych, jak np. sprawach prawnych, obywatelskich, paszportowych, wizowych, pomocy konsularnej oczywiście spraw związanych ze współpracą z Polonią, w wielu obszarach. Pomagamy codziennie wielu obywatelom polskim zgłaszającym się do naszego urzędu, rokrocznie obsługujemy ok. 30 tys. interesantów. Dział administracji i finansów placówki zajmuje się m.in. szeroko rozumianymi sprawami administracyjnymi placówki, prowadzenia ksiąg rachunkowych, terminowego i należytego rozliczenia placówki, zarządzania nieruchomościami placówki. Dodatkowo na terenie Irlandii mamy dwa urzędy honorowe. Konsulat RP w Limerick prowadzony przez Konsula Honorowego RP Patricka O'Sullivana i Konsulat RP w Kilkenny prowadzony przez Konsula Honorowego RP Martina Brennana. Oba urzędy są ogromną pomocą, wsparciem dla nas i przede wszystkim Polaków mieszkających w tym miastach i hrabstwach. Rolą konsulów honorowych jest przede wszystkim rozwijanie przyjaznych stosunków pomiędzy krajami, umacnianie więzi, jak również rozwijanie i pogłębianie współpracy biznesowej. Konsul honorowy może pomagać też obywatelom RP, ale fizycznie nie ma uprawnień do wydawania np. dokumentów prawnych czy paszportowych, to domena wyłączenie Wydziału Konsularnego i Polonii.

JP: Wg różnych źródeł w Irlandii przebywa obecnie od 120 tys. do 150 tys. Polaków. W jaki sposób tak masowy napływ naszych rodaków po przyjęciu Polski do UE wpłynął na pracę konsulatu?

GS: Jesteśmy jednym z większych urzędów RP poza granicami kraju i miejscowym korpusie dyplomatycznym, tak jak wspomniałem obsługujemy rocznie ok. 30 tys. interesantów i nawet w czasie pandemii COVID-19 w 2020 i 2021 r. pomogliśmy ogromnej liczbie Polaków. Dla zobrazowania przytoczę kilka liczb z ostatnich miesięcy. W związku z pandemią w 2020 r. podejmowaliśmy intensywne

i niestandardowe działania na rzecz pomocy obywatelom polskim. W samym pierwszym tygodniu pandemii udzieliliśmy ok. 800 odpowiedzi mailowych i telefonicznych. Koordynowaliśmy w Irlandii akcję „LOT do Domu", w ramach której łącznie zorganizowano 23 rejsy do Polski. Dzięki tej akcji udało się pomóc ponad trzem tysiącom polskich obywateli.

Po zakończeniu akcji „LOT do Domu" wychodząc naprzeciw oczekiwaniom zorganizowaliśmy dwa dodatkowe loty czarterowe dla Polaków na trasie Warszawa – Dublin – Warszawa. Jako jeden z niewielu urzędów w czasie trwania pandemii byliśmy i jesteśmy cały czas otwarci, przyjmujemy interesantów bez przerw. W czasie pandemii samych czynności w sprawach wydania paszportów mieliśmy ok. 7,5 tysiąca. W sprawach prawnych 1,7 tysiąca. Nie mogę też nie wspomnieć, iż w 2020 r. organizowaliśmy wybory na urząd Prezydenta RP. W Irlandii łącznie zarejestrowało się do wyborów na urząd Prezydenta RP rekordowo 29 117 wyborców. W dwóch turach wyborów przygotowano i wysłano ponad 50 tysięcy pakietów wyborczych.

Pomimo pandemii w 2020 r. zrealizowaliśmy lub współorganizowaliśmy również 108 przedsięwzięć polonijnych na terenie Irlandii, w tym dziewięć przedsięwzięć dotyczących pięknej akcji solidarnościowej MSZ, „Polonia 4 Neighbours". Słowem, sporo się działo i chciałbym przy tej okazji serdecznie podziękować wszystkim pracownikom za ponadnormatywne zaangażowanie i ogrom pracy, bez której realizacja zadań, w tym trudnym dla wszystkich czasie pandemii, nie byłaby możliwa.

JP: Czy może Pan opowiedzieć o jakichś szczególnie trudnych bądź nietypowych przypadkach załatwianych spraw?

GS: Te niełatwe sprawy dotyczyły w szczególności pomocy rodzinom w sytuacjach wypadków lub zgonów. Są to wydarzenia nagle, trudne dla rodziny i bliskich, towarzyszą im duże emocje i w związku z tym wymaga to właściwego poprowadzenia sprawy i indywidualnej rozmowy z rodziną.

Nie będę opowiadał o konkretnych sprawach. Zachęcam jednak, w szczególności młodych ludzi, aby przed wyjazdem za granicę

sprawdzali wszystkie informacje, dokąd jadą, kim są osoby, z którymi będą się spotykać, u kogo będą nocowali, analizowali oferty pracy, umowy o pracę, zapoznali się z regułami panującymi w Irlandii. Ważne także, aby posiadali dodatkowe środki, jeżeli okazałoby się, że są potrzebne na zakwaterowanie, żywność czy powrót. Słowem zachęcam do zabezpieczenia się i wewnętrznego przekonania, że sobie poradzimy za granicą, nawet jeśli będziemy zdani tylko na siebie.

Warto zwrócić też uwagę przed planowaniem podróży, czy mamy ważny paszport lub dowód osobisty, gdyż zwracają się do nas często osoby, które dopiero przed wylotem orientują się, że ich dokumenty są nieważne.

JP: Jak układa się Panu współpraca z irlandzką Polonią? Czy jesteśmy tutaj, jako największa na wyspie mniejszość etniczna, dobrze zorganizowani?

GS: Polonia w Irlandii jest bardzo aktywna i dynamiczna, wspaniała i mogę wyrażać się o niej tylko w samych superlatywach. Każdego roku jako placówka realizujemy z organizacjami polonijnymi szereg wspólnych projektów o zróżnicowanej tematyce, liczne wydarzenia kulturalne, wystawy sztuki, przedsięwzięcia o tematyce historycznej, przedstawiające tradycje naszego kraju, jego zwyczaje, jak i też krzewiące wśród najmłodszych patriotyczną postawę. Praca z najmłodszymi jest naszym priorytetem, ponieważ szkolnictwo polskie w Irlandii jest naprawdę bardzo dobrze rozwinięte. W tej chwili na terenie Irlandii mamy 53 weekendowe szkoły polonijne, w tym pięć Polskich Szkół przy Ambasadzie RP w Dublinie, dawniej Szkolnych Punktów Konsultacyjnych w Dublinie, Corku, Limerick, Cavan i Waterford. Łącznie do szkół polonijnych w Irlandii uczęszcza blisko 6,5 tys. dzieci i młodzieży. Mamy też w Dublinie odział polskiej uczelni wyższej, który od 2007 wykształcił ponad 400 absolwentów.

Szczególnie warte podkreślenia jest zaangażowanie Polonii na rzecz wydarzeń o charakterze integracyjnym, np. w ramach wspólnego dobra, jakim jest Festiwal Polska Éire. To wydarzenie posiada niewątpliwie ogromną wartość społeczną i szerszy kontekst obopólnych korzyści. Realizujemy także liczne projekty z organizacja-

mi polonijnymi o charakterze pomocowym, co jest piękną formą solidarności Polaków za granicą. Posiadamy tak wielu partnerów społecznych i ważnych osób wśród miejscowej Polonii, że nie chcąc nikogo pominąć, nie będę wymieniał wszystkich indywidualnie, natomiast wszystkim składam wyrazy wielkiego podziwu i gratulacji za ich wieloletnią pracę i działalność na rzecz Polski, Polaków i Polonii w Irlandii.

JP: Czy w związku z pandemią i spodziewanymi wahaniami koniunktury należy spodziewać się fali powrotu Polaków do kraju?

GS: Pandemia to nowa sytuacja dla wszystkich i tylko wszyscy wspólnie swoją pracą i zachowaniem możemy ją pokonać. Pandemia, nie ma co ukrywać, wpływa na ekonomię i możliwość znalezienia dobrej pracy w Irlandii. Dlatego obserwujemy liczne powroty do Polski. Te powroty trwają już od kilku lat i są także spowodowane dużo lepszą sytuacją gospodarczą w naszym kraju.

JP: Jak na co dzień żyje się konsulowi RP w stolicy Irlandii? Czy znajduje Pan czas na rozwijanie swoich własnych zainteresowań i pasji?

GS: Dziękuję, bardzo sobie cenię życie na Zielonej Wyspie. Prywatnie bardzo lubię sport. W szczególności triathlon. To piękny sport i zachęcam do niego wszystkich. Lubię też biegi i górskie wędrówki. Generalnie każda aktywność nie jest mi obca, w Irlandii np. pierwszy raz miałem przyjemność surfować na desce. Na bazie swoich zainteresowań w 2018 r. przygotowałem wraz z pracownikami placówki i przy współpracy z Polonią bieg w ramach uczczenia 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę. Bieg organizowaliśmy w Phoenix Parku w Dublinie, miejscu, gdzie w 1979 r. swoją mszę podczas pielgrzymki do Irlandii odprawiał nasz papież Jan Paweł II. Nasz bieg okazał się dużym sukcesem i wzięło w nim udział ok. 700 uczestników. Bardzo cieszy, że w biegu wzięło udział ok. 400 dzieci, z których wiele otrzymało swój pierwszy i to specjalnie przygotowany przez nas medal z logo „Niepodległej".

JP: Wiem, że został Pan niedawno tatą. Co chciałby Pan dzisiaj przekazać swojej córeczce Natalii, gdy za kilka lub kilkanaście lat opowiadając o czasie spędzonym w Irlandii, będziecie razem przeglądać ten wywiad w Roczniku IPS? Co jest dla Pana najważniejsze i o jakie wartości warto i należy zadbać?

GS: Urodziny Natalii to wielkie i najpiękniejsze wydarzenie w życiu moim i mojej żony Patrycji. Natalia jest naszym oczkiem w głowie. Jesteśmy bardzo szczęśliwi, a ja jako świeżo upieczony tata jestem bardzo dumny z mojej rodziny. Zdecydowanie będę chciał przekazać mojej córce wartości, które i mnie wpajali moi rodzice. Przede wszystkim trzeba być otwartym na ludzi i na świat. Rozwijać swoje pasje i marzenia. Ważne, aby każdy dzień był wspaniałą przygodą. Aby każdego traktować dobrze i z należnym szacunkiem, tak jak samemu chciałoby się być traktowanym. Aby być człowiekiem dotrzymującym słowa, trwającym przy swoich moralnych zasadach. Cenimy sobie z żoną życie w zgodzie i w harmonii ze środowiskiem, przyrodą i zwierzętami. To ważne, aby dbać o nasz świat i każde życie. Warto też pamiętać, aby na co dzień mieć do siebie trochę dystansu, luzu i przede wszystkim żyć szczęśliwie! Tego też każdemu życzę.

Dublin, 12 maja 2021 r.

REVIEWS

The Irish to the Rescue. The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape, ed. Richard Maher, Oxford, Peter Lang 2021. ISBN 978-1-78997-932-9

30 April 2019 a seminar was held in Dublin, 'The Irish to the Rescue: the Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape' organised on the occasion of the tercentenary of the rescue of the Polish Princess Maria Clementina Sobieska from captivity in Innsbruck in April 1719 by a small group of mostly Irish Wild Geese soldiers. The event was special. It is very rarely when Irish and Polish academics meet for a joint session, especially those who do research about 18th cent. history. And all met because of one Polish teenager rescued from captivity by a valiant Irish officer, Charles Wogan, in 1719. I felt very privileged to be there, and glad to listen to live lectures of people whom I only had known from publications: Edward Corp, Declan Downey, Eamonn Ó Ciardha and others. The event was sponsored by The Embassy of the Republic of Poland in Dublin; the Embassy of France in Ireland; the Alliance Française Dublin; Rathmines College of Further Education; The Technological University of Dublin; and Dublin City Council. Apart from these patrons, Michael D. Higgins, the President of Ireland paid a visit and listened to some talks.

I went there because of my own humble interest in the Wild Geese and Jacobites. Whoever is interested in these matters more seriously than an Outlander fan, knows how tedious research is required for 18th cent, history, especially from a Polish (but also Irish) perspective. Archives of Poland, Ireland and France destroyed by wars, lack of church records in Ireland, and last not least, time lapse of 300 years make this kind of research not an easy task. The more attractive are such events for a budding researcher. I was wondering if a publication will emerge after this session. Now

I was very thankful to receive a reviewer's copy from Peter Lang publishers. If one can be satisfied beyond expectation, so am I.

Richard Maher told us the story of the rescue of the Princess Maria Clementina in a very captivating, passionate way. His talk on Charles Wogan's trials and tribulations was full of new things to me. Having read now the printed version I am sure that all these had solid archival research background. Éamonn Ó Ciardha whose book *Ireland and the Jacobite Cause, 1685–1766: A Fatal Attachment,* 2002 was an unique study in cultural history, based on Irish language material, gave also a great talk on Wild Geese networks in Europe. But nothing compares to the published version also based on archives and full of hints, links, backgrounds and suggestions useful for a student of the Wild Geese topics.

Declan M. Downey's lecture was a revelation to me. Could not write down all details given meticulously on the Machiavellian world of diplomacy and warfare in the early 18th cent, Europe. Luckily, the printed version contains everything one might expect, especially bibliography, Prof. Downey being a specialist for Irish-Habsburgs relations. This area of expertise is rare and hard to research, and one can only ask for more publications of the author on the same subject.

Edward Corp's lecture and paper both are touching. They tell a story of a Princess whose life started but not ended like a fairytale. Corp was probably one of the first voices who defended Maria Clementina, often perceived like a hysterical woman, explaining that she was actually treated unfairly, with the denial to of her own court and influence on her sons' upbringing. Corp argues that the position of, for example, Mary of Modena, was completely different.

A Polish writer can add that the position of Sobieski women used to be different as well, with the powerful Marie d'Arquien and even Jan III Sobieski's own maternal grandmother, Teofila Żółkiewska, who brought him up and who taught him her family history, according to tradition. Maria Clementina's biography is now being prepared by Prof. Aleksandra Skrzypiec.

Jarosław Pietrzak's story of the Sobieski family would be probably more interesting for non – Polish readers, though even for

Poles there are many new things in it. The Polish singularity can be here demonstrated using an example of a noble but not aristocratic military family who had climbed high on the social ladder, eventually became Royals, then unfortunately lost their status.

Aneta Markuszewska really surprised me with her musical background to the Sobieski and Stuart story, very well researched and demonstrated. It is worth to be remembered now, when we do not appreciate music the same way as 18th cent. people did.

Estelle Gittins from the Trinity College Library, Dublin presented to us a wonderful marriage certificate for James Edward Stuart and Maria Clementina. It may be added here that the item was digitized and is displayed online in the TCD digital collections.

To sum up, this printed record of the first Irish-Polish session on Sobieskis, Stuarts, and Wild Geese in Europe is a unique collection, worthy of preservation. It might be useful if the book could be translated into Polish and printed in Poland. But there is another idea here. One can only express regret that such a wide-ranging subject like Irish military emigrees in Europe called sometimes Wild Geese never became the focus of a bigger project, encompassing lands not only in Paris or Madrid but say, Nantes to Moscow (Warsaw, Prague and Vilnius included). Such a project naturally would require a multinational team... and generous funding. Perhaps the second requirement is the reason that it is not here yet. But maybe one day, why not?

Katarzyna GMEREK

Polish and Irish Struggles for Self-Determination: Living Near Dragons, ed. by Galia Chimiak & Bożena Cierlik, hardback, Cambridge Scholars Publishing, 2020, 156 pages, ISBN 978-1-5275-4486-4

The Irish to the Rescue, The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape, ed. by Richard K. Maher, softback, Peter Lang, 2021, 192 pages, ISBN 978-1-78997-932-9

During Galia Chimiak's period with the Polish Embassy in Dublin she was involved in organizing unique academic conferences on current and historical topics. We are fortunate that papers from two of these on aspects of the long history of Polish-Irish connections are now available in book form. Unusually for compilations of academic papers they have intriguing titles and subtitles. *The Irish to the Rescue* vividly evokes the image of a band of Irish chevaliers galloping to rescue a Polish princess from her captors. The Polish-Irish connection arises in that lady was Princess Clementyna, granddaughter of one of Poland's most illustrious kings, Jan Sobieski while the rescuers were Sir Charles Wogan from County Kildare and his Irish companions.

Irish people are sometimes characterised as being obsessed with their history, but this only applies to recent centuries. From the Nineteenth Century onwards there is an abundance of visual material which is how most people absorb knowledge in the present age. While the Eighteenth Century is only a few generations past, the different manners, costumes and attitudes make it appear much more distant. *The Irish to the Rescue* makes the history and politics of the period accessible through the lens of a fascinating narrative.

The essays are based on a conference in Europa House, Dublin, on 30 April, 2019, three centuries after the dramatic rescue of the princess. Dr Chimiak, with the support of the Polish and French embassies, assembled a formidable team of historians and archivists to present a varied and illuminating afternoon of lectures. Each was

a specialist in aspects of the subject which added to a fascinating mosaic of the dramatic and tragic story of Princess Clementyna.

The first paper by Prof Eamonn O'Ciardha on *Irish Jacobite Military Exiles in Europe, 1691–1748* depicts the canvas on which Irish exiles operated in Europe, participating in armies and warfare from the Atlantic to Moscovy. O'Ciardha writes in a rich prose style, erudite and compressed, evoking a vast range of experiences. "In this period, Irish soldiers served, staffed and led in armies from Madrid to Moscow, flitting between kingdoms, empires and republics, cultures, ideologies, languages and religions" (p. 12).

The main feature uniting widely spread exiles was adherence to the Jacobite cause which sought to restore the Stuart kings to the thrones of England, Scotland and Ireland. Although the myth of the "Fighting Irish" had a long history, the Jacobite period began with the overthrow of James 11 in 1688 and the exile of the Stuart kings to mainland Europe. It was the beginning of a period of plots and projected invasions, when thousands of Irishmen were forced to leave Ireland for the continent. O'Ciardha evokes a colourful world of exiled aristocrats comforting themselves with genealogy, priests moving secretly between continental schools and the Ireland of the Penal Laws, merchants, smugglers and the poets who composed the songs and poems that kept the stories alive.

The decades passed, but the Stuart ardour to regain the throne did not diminish. They were pampered and recognized by kings and by the Pope who supported the exiled court in Rome. James 11 died in 1701, succeeded by his son, James 111 (the Old Pretender). While the Jacobites plotted a return to Britain the crown rested uneasily on Hanoverian heads as invasions were planned and attempted up to 1759.

One of James' most fervent adherents was Sir Charles Wogan. In 1719 he arranged a match between James and the young Princess Clementina Sobieska, whose Polish lineage is described in detail by Jarosław Pietrzek. The proposed marriage was seen as a boost to the Stuart cause. Dr Declan Downey outlines the complicated politics that led the Holy Roman Emperor Charles V1 to imprison

Clementyna at Innsbruck in the Alps on her way to marry James in Rome.

Wogan was entrusted with the rescue operation, described by Richard Maher in two gripping essays with scenes that might appear in a Hollywood melodrama. Wogan recruited a group of trusted companions, travelling in secret throughout the Empire, hatching a rescue plan that involved disguises, a substitution and a midnight rendezvous. While violence was avoided the rescue involved a high-speed chase across the Alps in terrible weather along perilous roads.

The marriage took place, but the story did not end happily. The court in exile was a centre of jealousy and intrigue where the young Clementina was practically imprisoned by unsympathetic courtiers, brilliantly described by Edward Corp. She lived apart from James, but they had two sons who became aspirants to the throne, the oldest, Charles, immortalised in song and story as Bonnie Prince Charlie, who was defeated by the English at Culloden in Scotland in the rebellion of 1745.

While armies were becoming more professional and regimented, Wogan retained something of the dash and glamour of a knight errant, becoming a governor of La Mancha in Spain and a correspondent of Dean Swift. Clementyna died in 1735, aged only 32, and is immortalized with a beautiful memorial by Pietro Bracci inside St Peter's Basilica in Rome, a Polish princess at the heart of the most sacred space in the Catholic Church.

This fascinating collection is rounded off with accounts of music dedicated to Clementina and James, her marriage certificate and other Jacobite relics from the Library of Trinity College, Dublin. The book is beautifully illustrated with images in colour and black and white. Academic conferences often involve academics speaking to other academics, but this story deserves to be to be widely known as part of the common European heritage of Ireland and Poland.

The subtitle to *Polish and Irish Struggles for Self-Determination, Living near Dragons*, derived from Tolkien's *The Hobbit*, is a splendid metaphor for the situation of Ireland and Poland in the early 20th Century. Whereas Ireland was long dominated by the British Empire, Poland was partitioned by three expansionist powers –

Prussia, Austria-Hungary and Russia. The book originates from academic conferences held in Dublin and Cork in September 1918 with the twin aim of commemorating the centenary of Poland's independence and the winning of women's suffrage in Ireland and Poland. The introduction by the editors attempt to present the seven essays in a perspective linking the Polish and Irish national struggles with the achievement of their suffrage movements, but the contents are more varied and wide-ranging.

Bożena Cierlik gives a concise picture of Polish armed forces during the Great War, highlighting their importance in the solidification of independence in November 1918. Although the partition armies fought on different sides, they were able to cohere rapidity after independence. There were many obstacles, but the need to protect Poland's porous borders was a major determinant. The existence of Polish armed forces obliged the Allied victors to reluctantly accept Poland's claim to independence. Although it was outside the scope of the essay a similar case could be made for the 1916 Rising in Ireland; it was a failure in military terms, but a vital assertion in arms of the desire for freedom that fuelled the Sinn Fein electoral victory in December 1918. Pilsudski's Polish Legions in the Austro-Hungarian army may be familiar to English readers, but I was enthralled by Dr Cierlik's accounts of the Polish armies in Russia and the forces raised from Polish immigrants in the USA.

Although some essays fall outside the suggested framework all offer fascinating insights into little-known aspects of the period. The role of William John Rose at the Versailles Peace Conference where he presented the Polish case for inclusion of the Cieszyn region inside Poland is a fascinating one. Rose became an expert on Poland and sought to educate English readers about the country in the inter-war years.

Other topics deal with the role of the British press in forming public opinion on Polish independence in the partition period, the consumer co-operative movement in creating a version of civil society that strengthened independence, western women lobbying on behalf of Poland and the socio-political context of women's suffrage in Ireland. While essays touch on topics relating to both

countries, only Aneta Stepien's essay on militant suffrage compares the Polish and Irish situations with her study comparing the role of Countess Markievicz with that of Alexandra Pilsudska, wife of Józef and author of a remarkable memoir.

Roisin Healy adds to her recent comprehensive study of Irish responses to Polish nationalism (See IPSY VI, p. 141–5) with a review of writing on Polish themes by English and French women. I would have liked to read more on Jane Porter, author of the novel, *Thaddeus of Warsaw*, which went through an astonishing eighty-four editions in the Nineteenth Century. Another Polish advocate was Monica Gardiner (1873–1941) whose discovery that Princess Clementyna was the mother of Bonnie Prince Charlie inspired her to learn Polish and become an expert on the country's culture and history. She translated texts from Polish and published eight books on Poland including biographies of Mickiewicz and Sienkiewicz. Remarkably she was only able to visit the country for two weeks in 1922.

All the contributors write clearly and without recourse to jargon, but some display their extensive research with a preponderance of footnotes which threaten to distract from the main text. The papers would be more successful as essays without the academic apparatus. Maybe a link to sources online would be a solution.

Both volumes are beautifully produced with a fine hardback binding for *Living Near Dragons*. They were published with the assistance of public bodies – the former by the French and Polish Embassies in Ireland and the latter by the Polish Ministry for Foreign Affairs. They will unfortunately have limited circulations and be available to a small number of readers. Perhaps your local public library could be encouraged to purchase a few copies.

Patrick QUIGLEY

Reverend Dr Michael Joseph Włodarski – a Polish Nobleman in Exile? by Fr. George Bourke in IPS Yearbook, vol. VIII, Dublin 2021, ISSN 2009-860X

It was with great interest that I read the piece about the Polish priest in Co. Tipperary. As a Polish woman and honorary secretary of the Irish Polish Society, I can say that our members are always interested in any connection between Ireland and Poland. Some of these connections are lesser known, or not known at all and it is nice to have these brought to our attention. Due to the pandemic all activities of the Irish Polish Society have been suspended, but, hopefully they will restart when times are more 'normal'. Then, I am glad that the editor of our Society's Yearbook published this interesting piece.

I may, however, point out some inaccuracies regarding Poland's history. Poland was erased from the map of Europe for 123 years; the Polish territory was divided between Russia, Prussia and Austria (the Hapsburg Empire). Some popular insurrections and rebellions took place but there were no so-called first and second 'Polish Revolutions'. The Polish insurrections were not revolutions. Two major insurrections took place: the so-called November Uprising 1830–31 and the January Uprising 1863–64; both were suppressed by Tsarist Russia. There were some minor insurrections in between, such as a short-lived one in the Free City of Krakow in 1846, or a short uprising in Prussian-occupied Poland in 1848. I don't think there was any uprising in the 1850s.

I am rather puzzled by all the information re the family connection between Rev. J.M. Włodarski and the then bishop of Krakow. Some facts given in this text seem to contradict the historical records. The full name of the Krakow bishop was Karol Wincenty Sariusz Skórkowski. He was a very famous bishop and his activities – pastoral work and political career – are very well recorded. He was born in 1768 in a small village, Jankowice (near Radom), some 80 km from Warsaw. He came from a noble and patriotic family. His

father was the owner of a land estate in Jankowice. He was a colonel in the Polish army.

Young Karol entered the seminary in 1787, in Krakow. In 1790 he moved to Warsaw. He was ordained a priest in 1792, in Warsaw. In 1795 he was in the Krakow Cathedral chapter. In 1811 he was elected a member of the Duchy of Warsaw Seym (Diet). After the defeat of Napoleon in Russia he moved to Kraków. During the years of the Congress Kingdom of Poland, he was elected a senator. In 1817 he received a doctorate in Law at Krakow Academy. He was elected bishop of Krakow in 1828 (in Rome, by pope Leo XII), and the ceremonial ingress to the Wawel Cathedral in Krakow took place in June 1830. In November 1830 the national uprising broke out. He was a strong supporter of the November Uprising. He donated a large amount of money to the insurgents. In his sermons, he appealed for sacrifices for the Motherland and called the Polish clergy to pray for the Uprising. After the fall of the uprising in 1831 he gave shelter to the uprising leader, Jan Skrzynecki. He was arrested for this by the Russian authorities. He was under house arrest for some time. In 1833 Tsar Nicholas deprived him of Krakow's diocese administration. He demanded that the bishop be removed from Krakow. In 1835 Pope Gregory XVI informed the bishop that he should leave Krakow; this was probably decided by pressure on the Vatican from Russian diplomats. However, the pope did not deprive him of the title of Krakow bishop. He left Krakow and went to Opava (a town in Lower Silesia, then in Austria now in Czech Republic), where he lived in a Franciscan monastery. He died in 1851, in Opava. The Austrian authorities did not agree to his funeral in Krakow, fearing patriotic demonstrations. In 1913, due to efforts of the then Krakow bishop, Adam Sapieha (later cardinal), bishop Skórkowski's remains were exhumed and buried in Krakow, in the Wawel Cathedral.

According to the author's research Rev. Joseph M. Wlodarski claimed that he was educated "*by his uncle, the Archbishop, first at Bonn, and later at Cologne*". There is no record that bishop Skórkowski ever stayed in Germany (then Prussia). There are no records of his presumed nephew, a priest. He was never "*banished*

to Siberia by the Russian Government" as Włodarski maintained. He also could not have had the title of archbishop. It was only in 1925 that pope Pius XI (with the bull "Vixdum Poloniae unitas"), established the Krakow bishopric as archbishopric, and the Krakow bishop as the metropolitan archbishop.

I suspect that 'Polish Priest in Exile' invented the story of his life and his kinship with the bishop of Krakow. Perhaps he had some mental disorder? However, it is a fascinating story. The article is very good and I am pleased that it was published.

Hanna DOWLING

A Timeline of Polish Diplomacy in Ireland, ed. Jarosław Płachecki, Softcover, Ognisko Polskie CLG, Dublin 2021, 120 pp., ISBN 978-83-7789-655-6

This commemorative publication, both timely and warranted, brings together a treasure trove of archival material which celebrates the Polish diplomatic mission in Ireland. Featuring esteemed contributions from such revered figures as Jarosław Płachecki and Janina Lyons, not to mention embassy offerings, we have not only been gifted with the storyline breadth and penetration of Polish consular activity and its intersections with Irish society and politics, but as readers we find ourselves drawn into the worlds of the Polish House and the Irish Polish Society, which over the years have harnessed community life and forged cultural activities that were always memorable and unquestionably inclusive. Photos and recollections of Seamus Heaney and Ernest Bryll, for example, remind us of the depthfulness of Ireland and Poland's cultural, historical and artistic links. But perhaps what struck me most when reading *A Timeline of Polish Diplomacy in Ireland* was its measured discernment of the seamless relationship between the Polish diplomatic mission and the Irish Polish community itself; a relationship defined by a sense of shared purpose and a desire to build foundations that will underpin associative initiatives for generations to come.

Prof. Barry KEANE
The University of Warsaw

Kalendarium polskiej dyplomacji w Irlandii, red. Jarosław Płachecki, oprawa miękka, Dublin 2021, ss. 120, ISBN 978-83--7789-655-6

Niepokój, który przetoczył się przez świat w okresie pandemii, wybił z codziennego rytmu edukację, kulturę i gospodarki dotkniętych nią krajów. Publikacja pt. *Kalendarium polskiej dyplomacji w Irlandii* może świadczyć o pewnym powrocie do normalności w obszarze edukacji i kultury, a także o odrabianiu zaległości w dziedzinie badań polonijnych. Zadania tego podjął się zespół redakcyjny Towarzystwa Irlandzko-Polskiego ze wsparciem Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego oraz przy wsparciu finansowym i organizacyjnym Ambasady RP w Dublinie. Jako pozycja popularnonaukowa książka niesie ze sobą ładunek informacji, który z powodzeniem wykorzystywany może być przez studentów i naukowców, badających tematykę relacji międzynarodowych *sensu largo* i relacje dyplomatyczne pomiędzy Polską i Irlandią *sensu stricto.* Jest to jednak przede wszystkim ciekawa propozycja dla czytelników zainteresowanych polsko-irlandzką tematyką, a także dla osób chcących poszerzyć swoją wiedzę o Polonii i dumnych z przynależności do polskiej diaspory w Irlandii. Jednym z celów, który przyświecał wydawnictwu, musiało być też niewątpliwie wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej Polaków. Czy cel ten został osiągnięty, należy już pozostawić ocenie samych czytelników.

Dzięki dbałości o detale, bogactwu materiału faktograficznego z podaniem źródeł prezentowana w albumie tematyka historyczna ma szansę pozostać aktualna bez względu na zmiany polityczne i społeczne. Redaktor wydania, dr Jarosław Płachecki, we wstępie wyjaśnia cel publikacji. Jest nim przedstawienie, w ujęciu chronologicznym, rozwoju stosunków polsko-irlandzkich na przestrzeni ostatnich stu lat, a na tym tle próba odpowiedzi na pytanie o „podłoże irlandzko-polskich przyjaźni, łatwości z jaką te dwa narody nawiązują kontakty, rozumieją się i zwyczajnie lubią". Cel – przyznać należy – bardzo ambitny, jak na stosunkowo niewielką objętość publikacji.

Pierwsze zadanie udało się w pełni zrealizować, o czym świadczy rzetelnie i interesująco przedstawiony przez dra Płacheckiego tekst pt. *Dyplomacja tradycyjna i publiczna*, zawierający przystępne dla czytelnika i oparte na źródłach, łącznie z przytoczeniem podstaw prawnych, objaśnienie podstawowych pojęć oraz prezentację struktury i zadań Ambasady RP w Dublinie. Jest to także swoiste przybliżenie sylwetek pracowników poszczególnych wydziałów ambasady. Zawarta bogata dokumentacja fotograficzna ukazuje ich nie tylko w sytuacjach oficjalnych bądź na stanowiskach pracy, ale i w chwilach odpoczynku czy poświęcenia pozazawodowym pasjom. Trafne jest tutaj zaprezentowanie Ambasady nie tylko jako eksterytorialnego budynku – siedziby ambasadora RP i skrawka Rzeczypospolitej Polskiej, ale także niematerialnej, ludzkiej części tego, co na reprezentację Polski się składa. Autor dołączył do tego grona Irlandczyków, czujących więź i sympatię do Polski, tj. irlandzkich konsulów honorowych RP z Limerick i Kilkenny. Olbrzymi ładunek wiedzy historycznej zawiera część zatytułowana *Kalendarium stosunków dyplomatycznych*, łącząca się semantycznie z tytułem publikacji. Rozdział przedstawia, w ujęciu chronologicznym i z istotnymi detalami oraz rzadkimi, historycznymi fotografiami, całokształt relacji nie tylko dyplomatycznych, ale i gospodarczych oraz kulturalnych pomiędzy obydwoma krajami. W tym miejscu szczególnie interesujący jest zbiór informacji dotyczących skomplikowanego dla obydwu krajów okresu powojennego, co miało wpływ na dość późne nawiązanie stosunków dyplomatycznych Irlandii z PRL, a następnie z Rzeczypospolitą Polską. Z tego punktu widzenia rozdział ten posiada bardzo wysoką wartość poznawczą, stanowiącą bazę do dalszych badań. Należy wyrazić uznanie dla pracy zespołu redakcyjnego za zebranie tych danych i za ich przedstawienie w sposób przystępny i interesujący dla czytelnika.

Powiązany z zadaniami realizowanymi przez Ambasadę oraz organizacje społeczno-kulturalne w Irlandii jest obszerny zbiór fotografii z opisami zgromadzony w trzech częściach, zatytułowanych: *Promocja polskiej nauki, kultury i historii, Zachowanie polskiej tożsamości, szkolnictwa i języka* i *Budowanie pozytywnego wizerunku, relacji i postaw obywatelskich*. Wybór bardzo trafny i dokumen-

tujący w przekroju wszystkie ważniejsze wydarzenia z życia Polonii irlandzkiej i aktywność Ambasady w tych obszarach. Należy podkreślić w tym miejscu godną podziwu pracę zespołu redakcyjnego nad odszukaniem i wyborem poszczególnych fotografii i ułożeniem ich zgodnie z chronologią wydarzeń oraz zaopatrzeniem w zwięzły, ale czytelny opis. Oczywistą i wysoką wartość tego zbioru dodatkowo podnoszą liczne fotografie pozyskane z kolekcji prywatnych. Publikacja pt. *Kalendarium polskiej dyplomacji w Irlandii* w swoisty sposób zabezpiecza je przed przypadkową, bezpowrotną utratą lub zapomnieniem. Ważną i ciekawą częścią publikacji jest tekst pt. *30 lat Ambasady RP w Dublinie – ze wspomnień Janiny Lyons.* Jest to żywe świadectwo Polki mieszkającej w Irlandii od blisko 60 lat i z tej perspektywy obserwującej otaczającą ja rzeczywistość. Dr Lyons z właściwym sobie wdziękiem prezentuje relacje pomiędzy Domem Polskim i Ambasadą RP w Dublinie. Wspomnienia dokumentują pracę Ambasady, obserwowaną oczami osoby mogącej pozwolić sobie na sporą dozę obiektywności. Brak innych tego typu – nawet fragmentarycznych – wspomnień, ukazujących relacje z Ambasadą RP, pozostawia uczucie pewnego niedosytu. Mogłyby one równie dobrze stanowić kanwę do kolejnej publikacji, poświęconej losom Polaków w Irlandii.

Na koniec wypada odnieść się do tej cechy publikacji, która ma zdecydowanie pierwszorzędny wpływ na poszerzenie grona jej odbiorców. Jest to bowiem książka dwujęzyczna, co realizuje w praktyce jej cel, stawiany także przed dyplomacją publiczną. Z tego też względu ta ważna publikacja ma szansę nie stać się jedynie *ars gratia artis*, ale ciekawym dokumentem dla szerokiego grona czytelników. Być może to właśnie ten postulat przybliży odbiorców do samodzielnego znalezienia odpowiedzi na pytanie o podłoże irlandzko-polskich przyjaźni. Z tych względów publikacja *Kalendarium polskiej dyplomacji w Irlandii* bezsprzecznie warta jest polecenia wszystkim osobom zainteresowanym historią i współczesnością polskiej obecności na wyspie.

Dr Maciej Bartosz FURTAS
Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach, Filia w Dublinie

Molly Malone, Dublin 2021.
Drawing by Samanta Stochla. Ink on paper – photoshop. Reprinted courtesy of the artist.

Jacek JASZCZYK

Letter from emigration III

1.
I think of Grudziądz.
Your homeland, is not the country you live in,
but the one you need and which needs you.
I write a letter which I will shut up in a bottle.
Perhaps it will be like memories buried in Tarpno,
a long time before martial law.
Home is not a place. Home is a state.
Time has locked itself within me.

2.
The bell in the Church of St. Lawrence.
The ferris wheel on the banks of the Bray.
A handful of colours on an unfinished painting by Picasso.
Grapes baked in the sun.
The Astra runs along the Aurelian wall.

3.
The mysteries of Celtic Druids came to me in the night.
Hiding in the hundred and fifty three fragments of the bronze from
[Cologne.
Between Samoni, Dumann, Riuros, Anagantio, Ogronn, Cutios,
Giamoni, Simiuisonna, Equos, Elembiu, Edrini, Cantlos,
Julius Caesar is smiling. Perhaps he is the sound of Atenoux,
a drop of rust flowing through the veins of the old gospel.

4.
The Irish Golgotha, leading through Reichenau Trewir,
Liège, Salzburg, Bobbio, Laon, Würzburg, Vienna,
Peronne Scottorum, Fiesole, Moravian Modra, Kiev.
The procession leads across the horizon,
snake scales and lizard looks.

In the name of the sun,
storms
and the Carolingian Renaissance.

The poem *Letter from emigration III* has been retrieved from the poetry book *pomiędzy/between* (Wydawnictwo Książkowe IBiS, Warszawa 2020).

Jacek JASZCZYK (1972) – poet, journalist, radio DJ, civic activist. He is the Laureate of the XX World Poetry Day Award established by UNESCO. Winner of the prestigious contest „OUTSTANDING POLE" in Ireland in 2019, Fundacji Polskiego Godła Promocyjnego „Teraz Polska" in the PERSONALITY category. In the years 2020 and 2021 he was nominated by the Editorial Board of „Gazeta Pomorska", „Express Bydgoski" and „Nowości Dziennika Toruńskiego" for the title PERSONALITY OF THE YEAR in the CULTURE category. He is actively engaged in working with the Polish community in Ireland, trying each day as widely and as finely to promote his fatherland – Poland – in Ireland.

Jacek JASZCZYK
Na język angielski przełożył: Marek Kazmierski

List z emigracji III

1.
Myślę o Grudziądzu.
Ojczyzna, to nie kraj, w którym mieszkasz,
ale kraj, którego potrzebujesz i który potrzebuje ciebie.
Piszę list, który zamknę w butelce.
Może będzie jak wspomnienia zakopane w Tarpnie,
na długo przed stanem wojennym.
Dom to nie miejsce. Dom to stan.
Zatrzasnął się we mnie czas.

2.
Dzwon w kościele św. Wawrzyńca.
Diabelski młyn nad brzegiem Bray.
Garść kolorów w niedokończonym obrazie Picassa.
Winogrona spalone w słońcu.
Murem aureliańskim biegnie Astra.

3.
W nocy przyszły do mnie tajemnice celtyckich Druidów.
Ukryły się w stu pięćdziesięciu trzech fragmentach brązu z Coligny.
Pomiędzy Samoni, Dumann, Riuros, Anagantio, Ogronn, Cutios,
Giamoni, Simiuisonna, Equos, Elembiu, Edrini, Cantlos,
uśmiecha się Juliusz Cezar. Może jest dźwiękiem Atenoux,
kroplą rdzy płynącą w żyłach dawnej ewangelii.

4.
Irlandzka Golgota, prowadzi przez Reichenau Trewir,
Liège, Salzburg, Bobbio, Laon, Würzburg, Wiedeń,
Peronne Scottorum, Fiesole, Modrą na Morawach, Kijów.
Procesja przechodzi przez horyzont,
łuski węży i spojrzenia jaszczurek.

W imię słońca,
burzy
i renesansu karolińskiego.

Samanta STOCHLA
Translation assistance: Mary O'Regan

What to do with him?

Sometimes after guys the poetry stays.
Verses ragged with commas, stops.
Deeply hidden in a drawer,
carefully placed in forbidden diaries.

Sometimes after guys the memory stays.
Picture flashes in your mind.
The song sings itself.
Summoning a smile, or a tear.

Sometimes after guys the things stay.
Kept in secret places like the most expensive treasures
or thrown in the bin,
Perhaps useful to someone else.

And sometimes the guy stays.
And what to do with him? – The question arises.
When a man stands in front of you,
his eyes laughing...

Printed in Winters tellers. *Poetry and prose, 2012–2013*, Knight, S., Sirr, V. (eds.), The People's Collage Writers Group, Dublin: Aungier Print, p. 116.

Samanta STOCHLA

Co z takim zrobić?

Czasem po facetach zostają wiersze.
Strofa urwana, przecinek zatrzymany.
Głęboko do szuflady schowane,
w pamiętnikach starannie utkane.

Czasem po facetach zostają wspomnienia.
Obrazek w głowie migocze,
piosenka zaśpiewa się sama.
Uśmiech przywoła lub smutek.

Czasem po facetach zostają rzeczy.
Jak najdroższe skarby w ukryciu trzymane
lub na śmietnik wyrzucane.
Przydają się komuś innemu.

A czasem taki facet zostaje...
Co z nim zrobić? – powstaje pytanie.
Gdy przed Tobą człowiek stoi
i jego oczy śmieją się...

Wiersz zdobył II miejsce w kategorii Polonia w X Ogólnopolskim i Polonijnym Turnieju Poetyckim w Mielcu (2014).

Patrick QUIGLEY

Uncomfortably Numb
(apologies to Pink Floyd)

There was a time when
The world was stable and
The white knight of Science
Kept danger from the door.
But the smallest foe was smarter,
Creeping through cracks in our illusion
Across the line from fiction to fact
To shake the foundations of the world.
After sixteen long months
Our masks form a second skin
As we measure space between us,
Houses converted to soft prisons
With the future in cold storage.
Invisible foe, will you stay forever,
Shifting shapes like a dancer,
Always one step ahead of science?
In your continual presence our minds
Have become – uncomfortably numb.

Patrick QUIGLEY
Na język polski przełożył: Tomasz Wybranowski

Niewiarygodnie odrętwiały
(korząc się przed Pink Floyd)

Był czas kiedy
Świat był trwały i
Biały rycerz nauki
Odpędzał niebezpieczeństwo od drzwi.
Ale ów mały destruktor był mądrzejszy,
Skradał się przez szramy w naszej iluzji
Po drugiej stronie linii frontu między fikcją a faktem
By wstrząsnąć fundamentami świata.
Po szesnastu długich miesiącach
Maski tworzą drugą skórę
Kiedy odmierzamy terytoria między nami
Domy zamieniono w kanapowe więzienia
Z wizją oszronionej przyszłości.
Niewidzialny wrogu: zostaniesz na zawsze,
Mieniąc się jak tancerz w piruetach,
Zawsze o krok przed nauką?
Twoja nałogowa obecność w naszych umysłach
Tli się niewiarygodnym odrętwieniem.

Wysłane z iPada: I

On Sun, Dec 6, 2020 at 4:00 PM Maria Kęszycka < address@email> wrote:

Redaktorze Kochany,
tak zwracali się niektórzy do Giedroycia, to i ja tak sobie pozwolę do Pana tym razem! Ucieszyłam się, że moje pisanie podziekowaniowe doszło do Pana, bo popełniłam ślepymi oczami błąd w adresie i przyszło zawiadomienie, że mail jest niedoręczalny. Już mi się zdarzało, że chmura porwała mi pisanie, więc tym bardziej z Pana dobrych słów się ucieszyłam, i że udało się przeadresować prawidłowo. Doślę Marysi […] Pana mail z podkreśleniem, że jest słowo Dublin a nie „dublim", bo widzi dobrze, ale jest roztargniona. Teraz ma się ukazać lub już się ukazała Ksawera [Pruszyńskiego – przyp. red.] „Czerwona Hiszpania", po angielsku i po francusku, może byłby to temat na recenzję lub przypomnienie tego księcia reportażu, jak go niektórzy nazywali.

Do dzisiejszego pisania dołączam link z wystawy wojewódzkiej dziewczyn A.K. Jest między nimi siódme dziecko Daniela – Józka. Pandemia zmieniła plany uroczystości pogrzebu znalezionych szczątków pod drogą. Znaleziono nieśmiertelnik Józki. Byliśmy przekonani, że po kremacji prochy były wrzucane do jeziora na terenie obozu i do wody wrzucaliśmy kwiaty. Poślę jeszcze ten nieśmiertelnik już jako ciekawostkę z zasobu uzyskanego przez IPN w początku tego roku.

Koniec gadulstwa.

https://www.poznan.uw.gov.pl/panteon-wielkopolanki/jozefa-malgorzata--maria-keszycka

mk [Maria Kęszycka]

Wysłane z iPada: II

On Wed, Apr 21, 2020 at 1:33 AM Maria Kęszycka < address@email> wrote:

Drogi Redaktorze z Maison Dublin.
Wszystko co Pan zaprojektuje, jako czytelniczka Pana Roczniaka – Rocznika, z góry uważam za interesujące. Na przestrzeni co najmniej 80 lat mojego interesowania się periodykami czytałam „Płomyk" i „Płomyczek", rubryki i szpalty, co myślą czytelnicy, jakie zadają redakcji pytania, czy jest konkurs, zagadka i... to jest to, czego też w późniejszych latach szukałam. Prawdą jest, że mój sędziwy wiek każe mi dziś zaczynać czytanie codziennej prasy od nekrologów, nie mogę więc być wiarygodna dla czytelników młodych. Oceniając ilość komentarzy zamieszczanych na F.B. myślę, że w Pana Redakcji znajdzie się miejsce dla wypowiedzi, ocen, co bardzo mi się podoba. To może, właśnie ze względu na wielomiesięczny zbiór wypowiedzi, być przeglądem o czym czytelnicy myśleli.

Co Pan Panie Jarosławie tam w tej Waszej Irlandii wymyśli – w tej Waszej – myślę o mojej w Kildare Wnuczce – będzie doskonale, bo pięknego roczniaka Pan wydaje. Kasia Gmerek przyniosła mi też inne roczniki, więc wiem co mówię, choć lichy ze mnie pewno oceniacz. Poślę Panu kilka internetowych ciekawostek „kęszycjanów" i serdeczności dla Pana i Rodziny.

https://www.poznan.uw.gov.pl/panteon-wielkopolanki
https://berlin.vvn-bda.de/digitale-befreiungsfeier-2021-in-ravensbrueck/

mk [Maria Kęszycka]

Przedruk za zgodą pani Marii Kęszyckiej. O rodzinie Kęszyckich; zob. też: K. Gmerek, *Daniel Kęszycki. Powstaniec wielkopolski i dyplomata irlandzkiego pochodzenia,* [w:] *Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego*, t. VI, 2019, ss. 87–107.

Hanna DOWLING

Reflections on Covid-19 Lockdown

Celebrations galore at Irish Polish Society's. Zapusty event written by Gazette Reporter 20/02/2020. Photo by Jason Dolan

I perfectly remember the last event organized by the Irish Polish Society in 2020. It was Sunday, the 16th of February, and the Society had a Polish Carnival 'Zapusty' evening. There was a concert of light entertaining music performed by a pianist, Anna Kiselyova and some of her talented young students. And, of course, there were Polish Carnival 'goodies': faworki and pączki (Angel wings fritters and doughnuts). The following day the Irish Polish Society committee was contacted by the Dublin Gazette with a nice request: to provide information about Polish 'Zapusty' tradition and some photos from the event that could be published in the forthcoming Gazette's edition. In fact, on the 20th February, an article entitled *Celebrations galore at Irish Polish Society's Zapusty event* was published in the Dublin Gazette.

(Unfortunately the Polish translation was very poor. We learn from mistakes so we decided to give the text always in two languages in the future!)

At that time we – the Irish Polish Society's committee members – had great plans for 2020. It was Beethoven Year: international celebration of the 250th anniversary of Ludwig van Beethoven's birth.

A special concert was planned to take place in the Polish House. Year 2020 also marked the 180th anniversary of Pyotr I.Tchaikovsky birth and our 'Carnival pianist', Anna Kiselyova said she will play for the IPS members *The Seasons* (12 popular piano miniatures by Tchaikovsky); the date we considered was May 2020 (Tchaikovsky was born on 7th May 1840). A major event was planned for June – a seminar to commemorate the centenary of the Battle of Warsaw. The Polish Embassy promised to support the event financially and the seminar date was decided: Sunday, 14th June. Historian, Krzysztof Schramm from Poznan (chairman of the Irish Cultural Foundation Board) was invited to give a lecture on the 1920 Poland-Soviet War and the Battle of Warsaw. On the 20th February I booked a Ryanair ticket for Mr Schramm.

In February we already heard about a city in China – so far rather unknown to most of us – called Wuhan. Some weeks earlier – I think it was mid-January 2020 – I heard about a strange pulmonary disease that hit China. WHO announced a mysterious coronavirus related to pneumonia in Wuhan. Well, it was so far away – certainly nothing like that threatens Europe. None of us expected a pandemic! And then the 'thing' went like an avalanche. Coronavirus hit Italy: on 23rd of February there were already 130 cases there, mainly in Lombardy. On 26th February coronavirus cases were already in eight European countries. On 27th February, the first case on the island of Ireland was announced – a woman from Belfast who travelled via Dublin airport. A couple of days later – the first case in the Republic of Ireland (a secondary school student who returned from a holiday trip to Italy). In Poland the first case officially announced was in Zielona Góra – on the 4th of March (a middle age man who came home from a short travel to Germany). On 12th March the Irish government shut all schools, colleges and cultural institutions. Bars and pubs were ordered to close on 15th March. All large gatherings were cancelled, including St. Patrick's Day parade. On 27th March, the 'stay-at-home' was ordered; the elderly (like me) were told to 'cocoon'.

I did not find the first lockdown very difficult. I had some problems with the food supply: I tried to book Tesco and Super

Value online, but there were difficulties with the delivery – all was booked for several weeks. However, my extended Irish family and some of my friends helped me and very soon my fridge was so full like it was never before! The weather was good and I could spend a lot of time in my back garden. I also started reading the books I had at home, but I couldn't read them earlier due to lack of time. There was a general belief that this pandemic would not last very long; after all, viruses don't like summer! The second, and especially the third lockdown I regard to be the worst time in my life. I live alone which is not particularly enjoyable but I got used to it. Before the pandemic, I was even glad to be in 'my own company' sometimes, and didn't feel lonely. Every year I had visitors from Poland, and I travelled abroad at least twice a year. There was the company of people; there were bars, shops, cinemas, concerts. The Irish Polish Society was active and I was glad to be involved in it. Lockdown changed everything. For the first time in my life I felt very lonely.

Like everyone I used a lot of IT to keep in touch with friends and my relatives. I 'participated' in a number of conferences and talks thanks to Zoom. One conference *Ulisses w czasach Brexitu: Literatura i kultura irlandzka wobec rzeczywistości społeczno-politycznej* (Ulysses in the times of Brexit: Irish Literature and Culture in the current socio-political reality) was particularly interesting. It took place on the 27–28 November 2020, and was organized by the Polish Association for Irish Studies (PAIS), the University of Silesia in Katowice and the Irish Cultural Foundation from Poznan. I also enjoyed attending the Beethoven Easter Festival in Warsaw – it is an annual major musical event directed by Mrs Elzbieta Penderecka (the widow of famous Polish composer, Krzysztof Penderecki). However, 'to attend' and 'to participate' are misnomers, as I was just a virtual participant of these events. The modern technology helps, but it is not the same as being there in person, meeting people and talking 'face to face'. (In the old 'normal' days I had a great pleasure to be at the Beethoven and Penderecki festivals several times). There was also very sad news. The former Polish ambassador to Ireland, Mr Ryszard Sarkowicz, died in January 2021 (apparently of Covid). My very good friend from Krakow died suddenly (not of

Covid). And my beloved cousin also died – it was hard not being able to travel for her funeral (I had a very special relation with her all my life). The third lockdown was long, it was prolonged a couple of times and information provided by the authorities was often confusing. In such a state of affairs I became quite apathetic. I was overcome by indifference and torpor. It seemed that I had a lot of free time and I was not able to use it. There was simply no desire to do anything; and this is not 'normal' for me. In short, for me the last 8 or so months it felt like a complete waste of time. It is a great pity.

The famous physicist and mathematician Isaac Newton (1642–1727) studied at Cambridge. According to records, he was rather a undistinguished student. In 1665, soon after he obtained his BA degree, the Great Plague hit England and the university temporarily closed. Newton continued his studies privately at home. According to the legend, one day, bored with being constantly at home due to the plague, he sat down in the garden under an apple tree and a falling apple bonked him on the head – this supposedly led to Newton's law of gravitation. Unfortunately, I am not like Newton and I could not come up with anything as clever during the Covid 19 lockdown, though I did sit under the tree in my garden a few times. It is the end of June and some restrictions are being lifted, but the pandemic situation is still unclear. Nobody knows what will happen with this virus that mutates.

Dublin, 30 June 2021

Hanna DOWLING

Refleksje na temat życia w czasie pandemii

Doskonale pamiętam ostatnie wydarzenie, jakie Towarzystwo Irlandzko-Polskie zorganizowało w 2020 roku. To było w niedzielę 16 lutego, polskie zapusty, impreza rozrywkowa z okazji karnawału. Był koncert karnawałowy (walce, tanga, jazz itp.) w wykonaniu ukraińskiej pianistki Anny Kiselyovej i jej utalentowanych uczniów. Były oczywiście karnawałowe przysmaki – faworki i pączki. Następnego dnia z komitetem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego skontaktowała się redakcja „Dublin Gazette", prosząc o dokładniejsze informacje o naszej imprezie, bo zamierzali zamieścić na ten temat artykuł. Istotnie, 20 lutego krótki artykuł z fotografią został w „Gazzette" opublikowany pt. *Celebrations galore at Irish Polish Society's Zapusty event*.

Wtedy, w lutym 2020, nasze Towarzystwo miało wielkie plany na cały rok. To był międzynarodowy Rok Beethovena z okazji 250. rocznicy urodzin kompozytora i był zaplanowany specjalny koncert. Rok 2020 to była również 180. rocznica urodzin Piotra Czajkowskiego i Anna Kiselyova, nasza „karnawałowa pianistka", zapowiedziała, że zagra dla Towarzystwa Irlandzko-Polskiego *Pory roku* tego kompozytora. Planowaliśmy to na maj, bo Czajkowski urodził się 7 maja 1840 roku. Ważne wydarzenie było zaplanowane na czerwiec: mała konferencja lub seminarium z okazji stulecia Bitwy Warszawskiej. Ambasada RP przyznała wsparcie finansowe na to wydarzenie i ustalona została data: niedziela 14 czerwca. Odczyt nt. wojny polsko-sowieckiej 1920 roku miał wygłosić historyk Krzysztof Schramm, prezes Fundacji Kultury Irlandzkiej (mającej siedzibę w Poznaniu, ale działającej w całej Polsce). 20 lutego zrobiłam dla niego rezerwację lotu Ryanair (Poznań – Dublin i z powrotem). Chyba to była połowa stycznia 2020, gdy usłyszeliśmy, że w chińskim mieście Wuhan – dotąd dla większości nas nieznanym – pojawiło

się jakieś nietypowe, wirusowe zapalenie płuc. Ogłosiła to Światowa Organizacja Zdrowia WHO. Ale Chiny to tak daleko, z pewnością nic podobnego Europie nie zagraża! Nikt nie spodziewał się pandemii o globalnym zasięgu. A poszło jak lawina. Uderzyło we Włochy, zwłaszcza w Lombardię. 23 lutego było tam już 130 przypadków. 26 lutego koronawirus był już w ośmiu krajach europejskich.

Pierwszy przypadek podano w Irlandii 27 lutego – była to kobieta z Belfastu, która przyleciała na lotnisko w Dublinie. Kilka dni później podano oficjalnie informację o pierwszym koronawirusie w Republice Irlandii – zachorował uczeń szkoły średniej po powrocie z krótkich wakacji spędzonych we Włoszech. W Polsce pierwszy oficjalnie podany przypadek to 4 marca, w Zielonej Górze – wracający z Niemiec Polak w średnim wieku. 12 marca rząd irlandzki wydał nakaz zamknięcia szkół, uczelni i wszystkich instytucji kulturalnych. 15 marca zostały zamknięte bary, puby i restauracje. Wszelkie zgromadzenia zostały zakazane, a tradycyjna parada w dniu św. Patryka (17 marca) odwołana. 27 marca zalecono, by – o ile to możliwe – pozostawać w domu. Starszym osobom (takim jak ja) polecono „kokonować", czyli żyć schronionym, jak jedwabnik w oprzędzie!

Pierwszy lockdown nie wydał mi się specjalnie trudny. Owszem, na początku miałam problem z dostawą żywności. Próbowałam zamówić w supermarketach Tesco i Super Value online, ale wszystkie terminy dostawy były zarezerwowane na dobre kilka tygodni. Pomogło mi wielu przyjaciół i w ciągu paru dni moja lodówka była zapełniona jak nigdy dawniej! Wiosenna pogoda była w 2020 r. wyjątkowo piękna i można było spędzić dużo czasu w ogródku. Zabrałam się też za czytanie książek, które miałam w domu, a nie zdołałam przeczytać wcześniej z braku czasu. Było ogólne przekonanie, że ta pandemia długo nie potrwa. Przecież wirusy nie lubią lata! (Nawet polski premier Mateusz Morawiecki twierdził w lipcu, w czasie prezydenckiej kampanii wyborczej, że koronawirus jest już zdecydowanie w odwrocie!) Drugi, a zwłaszcza trzeci lockdown, to był chyba najgorszy okres w całym moim życiu. Mieszkam sama, co nie jest zbyt przyjemną ani łatwą sytuacją, ale jakoś się do tego przyzwyczaiłam. Przed pandemią czasem byłam nawet z tego zadowolona. Nie nudziłam się być w „swoim własnym" towarzystwie i nie odczuwa-

łam samotności. Każdego roku miałam gości z Polski i wyjeżdżałam za granicę co najmniej dwa razy w roku. Poza tym były spotkania ze znajomymi, były bary i kawiarnie, było kino, koncerty, wychodzenie na zakupy. To wszystko przepadło w czasie lockdownu. Po raz pierwszy w życiu poczułam się bardzo samotna.

Jak wszyscy korzystałam z nowoczesnej technologii, aby mieć kontakt z rodziną, przyjaciółmi, różnymi znajomymi. Wzięłam udział w kilku wideokonferencjach i spotkaniach online via Zoom. Szczególnie ciekawa była konferencja *Ulisses w czasach brexitu. Literatura i kultura irlandzka wobec rzeczywistości społeczno-politycznej*. Odbyła się w dniach 27–28 listopada 2020, a organizatorami byli: Polskie Towarzystwo Badań Irlandystycznych (PAIS – Polish Association for Irish Studies), Instytut Literaturoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego i Fundacja Kultury Irlandzkiej. Z przyjemnością byłam słuchaczką 25. edycji Wielkanocnego Festiwalu Beethovena 2021. Jest to znakomita impreza muzyczna, odbywająca się co roku w Warszawie, w dniach poprzedzających Wielkanoc; dyrektorem festiwalu jest Elżbieta Penderecka, żona nieżyjącego już słynnego polskiego kompozytora Krzysztofa Pendereckiego (1933–2020). Jednak „uczestniczyć" czy „brać udział" – to są wyrażenia mylące, bo byłam tylko wirtualnym uczestnikiem tych wydarzeń. Nowoczesna technologia jest ogromnie pomocna, ale nie może zastąpić bezpośrednich ludzkich spotkań. (W dawnych „normalnych" latach miałam przyjemność być kilkakrotnie rzeczywistym uczestnikiem Festiwalu Beethovena, poczynając od pierwszej edycji w 1997 roku, w Krakowie).

Były też smutne i bardzo złe wiadomości. 15 stycznia zmarł w Krakowie dr hab. Ryszard Sarkowicz, były ambasador RP w Irlandii (Covid 19 był podobno przyczyną jego śmierci). Zmarła (nie na Covid) moja serdeczna przyjaciółka z Krakowa (znałyśmy się przez pół wieku – od 1971 roku!). W lutym 2021 zmarła w Warszawie moja kuzynka, z którą od dzieciństwa byłam bardzo związana, a nie mogłam być nawet na jej pogrzebie, bo był trzeci lockdown i środek zimy. To wszystko sprawiło, że ogarnęło mnie okropne przygnębienie i apatia. Nie miałam chęci do niczego. Miałam dużo wolnego czasu, a nie potrafiłam tego w żaden sposób aktywnie wykorzystać.

Trzeci lockdown ciągnął się długo, informacje podawane przez władze bywały czasem niejasne i pogmatwane. Ostatnie siedem czy osiem miesięcy to był dla mnie czas kompletnie stracony.

Isaac Newton (1642–1727), wielki uczony (fizyk, matematyk, astronom) studiował na uniwersytecie w Cambridge. Jako student podobno specjalnie się nie wyróżniał. W 1665 roku wybuchła w Anglii wielka zaraza (dżuma) i uniwersytet w Cambridge zamknięto. Newton miał wtedy licencjat (tytuł BA) i dalsze studia odbywał prywatnie w domu. Jak podaje legenda, młodemu Isaakowi nudziło się to przymusowe siedzenie w domu w czasie epidemii, poszedł do ogrodu i usiadł sobie pod jabłonką. Spadło mu jabłko na głowę i zaczął się zastanawiać, dlaczego nie poleciało w innym kierunku. Tak rozpoczęły się jego obserwacje, które doprowadziły do znanego w fizyce prawa grawitacji Newtona. Niestety, nie jestem jak Newton i niczego mądrego w czasie pandemii nie wymyśliłam, chociaż nieraz siedziałam pod drzewem w ogródku. Jest koniec czerwca i niektóre restrykcje zostają zniesione. Nadal jednak sytuacja z pandemią nie jest jasna. Nie wiemy, co nas dalej czeka, bo ten wirus ciągle sobie mutuje.

Dublin, 30 czerwca 2021

REPORTS & CORRESPONDENCE

Recommendation Letter for Prof. W. Konarski by IPS (Pol.) – Joanna Piechota

Irish Polish Society

Irish Polish Society
Towarzystwo
Irlandzko - Polskie
Polish House,
20 Fitzwilliam Place
Dublin 2
www.irishpolishsociety.ie

01.03.2021

dr hab. Wawrzyniec Konarski, prof. AFiB Vistula
Akademia Finansów i Biznesu Vistula
02-787 Warszawa, ul Stokłosy 3

Zaświadczenie dla recenzenta

Pan Profesor Wawrzyniec Konarski od 2014 roku pełni funkcję członka rady redakcyjnej Rocznika Towarzystwa Irlandzko-Polskiego oraz recenzenta naukowego naszego wydawnictwa. Dzięki zaangażowaniu i naukowemu doświadczeniu prof. Wawrzyńca Konarskiego pismo osiągnęło wysoki międzynarodowy poziom i cytowane jest przez badaczy Polonii w Polsce i na całym świecie. Nasza publikacja to recenzowane, dwujęzyczne pismo naukowe, poświęcone dziejom i współczesnej historii irlandzkiej Polonii, relacjom irlandzko-polskim oraz kulturze i nauce obydwu narodów. Rocznik, wydawany w Irlandii od 2014 roku, dostępny jest w najważniejszych ośrodkach akademickich Polski, Irlandii i Wielkiej Brytanii, a w formie cyfrowej także na amerykańskiej platformie internetowej EBSCO.

Oprócz pracy redakcyjnej pan prof. Wawrzyniec Konarski dał się poznać jako aktywny animator działań polonijnych dla polskiej i irlandzkiej społeczności w Irlandii, a w szczególności na rzecz Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Od wielu lat prowadzi w Dublinie liczne wykłady i uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych i społecznych. Ich kalendarium i przebieg udokumentowane zostało na kartach Rocznika i stronach internetowych naszej organizacji. W imieniu zarządu i członków naszego Towarzystwa pragnę wyrazić serdeczne słowa podziękowania za Jego wkład w działania na rzecz Polonii i najstarszej polskiej organizacji w Irlandii, jakim jest działające nieprzerwanie od ponad 40 lat Towarzystwo Irlandzko-Polskie w Dublinie.

Joanna Piechota

Prezes Towarzystwa Irlandzko-Polskiego
e-mail: ips.dublin@gmail.com

Towarzystwo Irlandzko Polskie

Reference Letter for Prof. W. Konarski by Ognisko Polskie: Social and Cultural Activities for Polish Diaspora and the Polish House in Dublin (Pol.) – Jarosław Płachecki

OGNISKO POLSKIE CLG

SINCE 1986

POLISH HOUSE, 20 FITZWILLIAM PLACE, DUBLIN 2 , D02 YV58

REGISTERED CHARITY NUMBER: 20013271

Dublin, 03.03.2021

J.M. Rektor Akademii Finansów i Biznesu Vistula
Prof. Wawrzyniec Konarski
Warszawa, ul Stokłosy 3

Opinia o społeczno – kulturalnej i naukowej działalności prof. Wawrzyńca Konarskiego na rzecz Polonii i Domu Polskiego w Dublinie

Dom Polski w Dublinie to jedyna polonijna placówka społeczno–kulturalna w Irlandii, mająca swoje własne lokum i status charytatywnej instytucji pożytku publicznego, jedna z dwudziestu sześciu tego typu na świecie. Od chwili otwarcia w 1987 roku Dom pełni funkcje reprezentacyjne, oświatowe, edukacyjne, naukowe oraz integrujące polską społeczność w Irlandii. Jest też siedzibą trzech, najstarszych organizacji polonijnych Irlandii: Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego, posiadającego tytuł własności i administrującego obiektem, Ogniska Polskiego CLG.

Profesor Wawrzyniec Konarski związany jest z życiem i działalnością Domu Polskiego niemalże od samego początku jego istnienia. Współpracę tę zainicjowała Jego pierwsza wizyta w ośrodku i spotkanie z przedstawicielami Polonii w czerwcu 1991 roku. Jej skutkiem była publikacja dotycząca dziejów powojennej emigracji polskiej w Irlandii, która w formie artykułu pt. *Zapomniana społeczność* ukazała się w listopadzie 1991 r. w periodyku „Razem". Artykuł wytyczył kierunek badań polonijnych dla kolejnych pokoleń polskich naukowców w Irlandii oraz zaowocował, trwającą już trzy dekady, szczególną relacją Jej autora z Polakami i polonofilami na zielonej wyspie. Artykuł ten wpłynął też na umocnienie świadomości narodowej niewielkiej wówczas, ale od dawna osiadłej grupy obywateli Irlandii polskiego pochodzenia.

Następne wizyty prof. Wawrzyńca Konarskiego to spotkania organizowane przy okazji ukazywania się Jego kolejnych wydawnictw o tematyce irlandzkiej, liczne wykłady i prelekcje związane z ważnymi wydarzeniami w Polsce i w Irlandii – na kanwie członkostwa obu krajów w Unii Europejskiej - oraz moderowane lub aranżowane przez Niego spotkania dla autorów i ludzi kultury, np. promocja książki I. Grabowskiej, C, Lusińskiego i B. Tonry pt. *Poland Through Irish Eyes* w 2002 r., autobiografii pt. *Liście na wietrze* pióra Felicji Konarskiej w 2004 r., czy spotkanie z reżyserem Stanisławem Zawiślińskim w 2012 r. Ich dokładną liczbę i tematykę trudno wymienić z uwagi na rozmiar tego listu.

Działalność naukowa i popularyzatorska Profesora to także wsparcie redakcyjnie dla wydawnictw polonijnych, jak choćby książki *The Poles in Ireland*, Dublin 2017, (red.) J. Płacheckiego lub Roczników Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom I do VII. Nie sposób przecenić zaangażowania w tak wielu obszarach, które jako społecznik, naukowiec, nauczyciel akademicki a obecnie rektor uczelni, prof. Wawrzyniec Konarski realizował *pro bono,* zawsze z wielkim zaangażowaniem i oddaniem. Trzeba podkreślić, że w warunkach członkostwa Polski w UE aktywność prof. Konarskiego zyskała zarówno szerszy walor merytoryczny, jak i statystyczny oddziaływując na świadomość narodową tym razem już wielu tysięcy Polaków zamieszkujących Irlandię oraz przekładając się na profil działalności organizacji rezydujących w Domu Polskim.

Dyrektor
Jarosław Płachecki

Directors: Janina Lyons, Krystyna Pycińska -Taylor, Grzegorz Jarocki, Tomasz Machura, Jarosław Płachecki, Samanta Stochla, Edyta Dolan
Company Registration No. 116561 (Ireland): Ognisko Polskie Company Limited by Guarantee

Summary of the Polish House Activities (Pol.) – Janina Lyons

1

O G NISKO POLSKIE CLG

SINCE 1986

POLISH HOUSE, 20 FITZWILLIAM PLACE, DUBLIN 2 , D02 YV58

REGISTERED CHARITY NUMBER: 20013271

Dublin, 16.03.2021

Pan Jacek Giebułtowicz
Fundacja „Oświata Polska za Granicą"
skw. Wyszyńskiego 9, 01-015 Warszawa

Sprawozdanie z działalności Domu Polskiego w 2020 roku

I. Ogólna charakterystyka obiektu i jego funkcji społecznych

Dom Polski w Dublinie to jedyna polonijna placówka społeczno–kulturalna w Irlandii, posiadająca swoje własne lokum z zapleczem technicznym, status charytatywnej instytucji pożytku publicznego oraz ponad trzydziestoletnie doświadczenie w promowaniu polskości i polskiej świadomości narodowej. Jako jeden z dwudziestu sześciu tego typu ośrodków na świecie, placówka od chwili jej otwarcia w 1987 roku pełni funkcje reprezentacyjne, oświatowe, edukacyjne, naukowe oraz integrujące polską społeczność w Irlandii. Jest też siedzibą trzech, najstarszych organizacji polonijnych Irlandii: Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (IPS-Irish Polish Society), Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK) oraz posiadającego tytuł własności i administrującego obiektem, Ogniska Polskiego CLG.
W ramach działalności społecznej od lat prowadzone są tutaj wydarzenia kulturalno – oświatowe, wystawy artystyczne, koncerty, spotkania, wykłady, działalność wydawnicza i inne formy aktywności *pro bono*. Praca wolontariuszy Domu Polskiego była wielokrotnie doceniana i nagradzana. Opis wydarzeń kulturalnych odbywających się w Domu Polskim w Dublinie wraz z dokumentacją fotograficzną dostępny jest na stronach internetowych POSK i IPS, mediach społecznościowych obu organizacji, a także w postaci *Rocznika Towarzystwa Irlandzko-Polskiego*, tom I - VII, dwujęzycznych wydawnictw: *Polska emigracja w Irlandii w XX i na początku XXI wieku*, Dublin 2012 oraz *Polacy w Irlandii. Dziesięć lat Polskiej Szkoły w Irlandii*, Dublin 2017, a ostatnio albumu fotograficznego *Dom Polski we Dublinie, Ilustrowana Kronika*, Dublin 2019. Ich egzemplarze dostępne są w bibliotekach narodowych oraz w najważniejszych ośrodkach akademickich w Polsce, Irlandii i Wielkiej Brytanii. Wydania posyłane są także do Biblioteki Sejmowej w Warszawie.

II. Lista wydarzeń organizowanych w Domu Polskim w 2020 roku

- 11 stycznia 2020 – Wieczór Trzech Króli w Domu Polskim– śpiewanie kolęd i pastorałek (Grupa Poetycko-Muzyczna ArkaJana, POSK i IPS)
- 11 stycznia 2020 – WOSP POSK Trek 2020 (wyprawa turystyczna połączona z finałem WOSP)
- 15 lutego 2020 – spotkanie z polskim himalaistą Piotrem Pustelnikiem w Domu Polskim (POSK)
- 16 lutego 2020 – Zapusty w Domu Polskim, koncert karnawałowy Anny Kisielowej - ukraińskiej pianistki mieszkającej w Irlandii, degustacja faworków (IPS, POSK)
- 22 lutego 2020 – spotkanie ze świadkami wydarzeń z historii Polaków z Kresów Wschodnich RP z czasów drugiej wojny światowej: tajga Syberii, stepy Kazachstanu, Indie, Palestyna (POSK)

Summary of the Polish House Activities (Pol.) – Janina Lyons (p. 2)

- 7 marca 2020 – spotkanie z historykiem Leszkiem Żebrowskim „Żołnierze Wyklęci. Bohaterowie wolnej Polski" (POSK)
- Okazjonalne spotkania grupy modlitewnej Taize w Domu Polskim (z wyjątkiem okresu pełnego lockdownu w Irlandii)
- 1 listopada 2020 - wirtualna wędrówka po dublińskich cmentarzach, upamiętniająca zmarłych członków Towarzystwa Irlandzko-Polskiego i POSK.
- Od stycznia do października - prace redakcyjne nad dwoma nowymi wydaniami RocznikaTowarzystwa Irlandzko-Polskiego 2019 i 2020. Wydruk i dostarczenie do Domu Polskiego w Dublinie nastąpił w pierwszych dniach grudnia (500+500 egz.). Dystrybucja wydawnictwa w Polsce ukończona, dystrybucja w Irlandii nadal trwa.

W połowie marca 2020 w związku z sytuacją epidemiologiczną wszystkie wydarzenia w Domu Polskim zostały tymczasowo odwołane, co uwidoczniono na stronach internetowych i portalach społecznościowych Towarzystwa Irlandzko-Polskiego i Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego. Obydwie organizacje kontynuują publikowanie bieżących postów on-line.

III. Praca własna zarządu Ogniska Polskiego

Wolontariusze Ogniska Polskiego we wczesnych miesiącach roku 2020, od stycznia do marca, uczestniczyli we wszystkich wydarzeniach społeczno-kulturalnych i w działaniach wydawniczych POSK i IPS.
W związku z wprowadzeniem w Irlandii lockdownu od marca 2020 do chwili obecnej (level 5, level 3 i ponownie level 5) działalność statutowa Domu Polskiego w Dublinie została czasowo zawieszona a praca zarządu Ogniska skupiła się na działaniach podtrzymujących sprawne funkcjonowanie infrastruktury wewnętrznej i technicznej zabytkowego budynku chronionego, jaki stanowi Dom Polski. Zarząd Ogniska Polskiego odbywał w tym czasie regularne spotkania on-line i łączone rozmowy telefoniczne w gronie dyrektorów funkcyjnych, tj. prezesa zarządu, sekretarza oraz skarbnika.
W szczególności spotkania te dotyczyły monitorowania: instalacji elektrycznej i wodociągowej, stanu ogrodu, systemów p-poż. i antywłamaniowych, linii telefonicznej, ogrzewania gazowego a także zachowania odpowiedniej temperatury i wilgotności pomieszczeń (zwłaszcza dolnej kondygnacji). Oprócz ww. czynności członkowie zarządu czuwali także nad poprawnym odczytem liczników gazowych i elektrycznych, archiwizacją spływających rachunków i korespondencji, kontrolą stanu rachunków bankowych oraz spłatą bieżących zobowiązań finansowych, w tym pożyczki remontowej. W ciągu roku przeprowadzono kilka spotkań zarządu on-line i tel. w jego pełnym lub wydzielonym składzie. Oprócz spraw bieżących dyskutowano m.in. aktualną sytuację epidemiologiczną w Irlandii i jej skutki dla funkcjonowania placówki, przeprowadzono renegocjację i zmianę stawek wynajmu pomieszczeń biurowych, dokonano rozliczenia wniosków i dotacji za rok 2019, sporządzono kolejny wniosek inwestycyjny na rok 2021, przeprowadzono analizę roku finansowego 2019 oraz przesłano rachunki do wglądu biegłego rewidenta do celów sporządzenia Rocznego Raportu Finansowego Spółki za rok 2020. Raport przekazywany jest do podpisu z reguły w drugim kwartale kolejnego roku obrachunkowego.

Proporcjonalny rozkład rocznego wkładu pracy społecznej członków zarządu (ok. 2 godz. /tyg. x 50 tyg.) zestawiono na podstawie przybliżonych wartości zajęć godzinowej stawki minimalnej w Irlandii w roku 2020 (10,10 Euro) i kursu Euro (4,519 PLN), wg formuły:

(3+1) x 100 godz. x 10.10 Eur/godz. x 4,519 zł = 18,256 zł

Janina Lyons (prezes zarządu) - 100 godz.
Krystyna Pycińska- Taylor (sekretarz)- 100 godz.
Jarosław Płachecki (skarbnik - dyrektor ds. finansowych) -100 godz.
Edyta Dolan, Samanta Stochla, Grzegorz Jarocki, Tomasz Machura (członkowie zarządu) -100 godz.

Summary of the Polish House Activities (Pol.) – Janina Lyons (p. 3)

IV. Efekty realizacji zadania projektowego „Wsparcie dla Ogniska Polskiego w Dublinie" w 2020 roku

Dzięki wsparciu finansowemu Kancelarii Prezesa Rady Ministrów dla Domu Polskiego w Dublinie w roku 2020 osiągnięto następujące cele:

- zapewnienie ciągłości działalności statutowej ośrodka
- pokrycie kosztów eksploatacyjnych użytkowania budynku: ubezpieczenia, podatku od nieruchomości, kosztów księgowych, abonamentu rocznego linii telefonicznej, energii elektrycznej i ogrzewania gazowego
- płynna obsługa zobowiązań zaciągniętych na zakończenie remontu w 2018 roku.
- niezależnie od częstotliwości użytkowania w warunkach Pandemii w zabytkowym, osiemnastowiecznym budynku, klasyfikowanym jako obiekt chroniony udało się zachować sprawność urządzeń i infrastruktury technicznej, optymalną temperaturę i wilgotność pomieszczeń

Bezpośrednim efektem jest także :

- możliwość przeprowadzenia imprez i wydarzeń polonijnych o charakterze kulturalnym, społecznym, edukacyjnym, religijnym i patriotycznym
- promocja kultury, tradycji, języka i Polski jako kraju nowoczesnego, europejskiego i otwartego
- podtrzymanie tradycji polskości, więzi z Macierzą i Polakami mieszkającymi w Irlandii, kontaktu z językiem oraz rodzimą kulturą
- przyjęcie roli „ambasadorów polskości" w Irlandii przez uczestników wydarzeń organizowanych w Domu Polskim.

Do Domu Polskiego przychodzą Polacy- emigranci zarobkowi, dorośli Polacy urodzeni poza Polską, a także pierwsze pokolenie młodych Polaków- Irlandczyków, dla których język polski jest językiem drugim. Dom jest także miejscem spotkań z rodowitymi Irlandczykami pragnącymi poznać nasze tradycje i kulturę. Trwałość rezultatów naszych działań rozłożona jest na lata. Ich wymierny efekt poznamy po ilości osób przyznających się do polskich korzeni, piastujących w niedalekiej przyszłości wysokie stanowiska państwowe, biznesowe i społeczne w Irlandii. Dzięki działalności Domu Polskiego wiele polskich rodzin zachowało więź z krajem pochodzenia, językiem i tradycjami, co umożliwiło im powrót do kraju i ponowne odnalezienie się w polskiej rzeczywistości. Ilość takich udanych powrotów nasila się. Szczycimy się, że Dom Polski ma w tym swój udział.

Z poważaniem

Prezes zarządu

dr Janina Lyons

Decorative top of the mirror in the main room of the Polish House. Designed and renovated by Lucille Lebioda. Photo by Jason Dolan.

An amber hanging lamp in the main room. Photo by Jason Dolan.

Wanda Petronella Brown Library. Photo by Jason Dolan.

A wooden banister on the Georgian steps in the Polish House. Photo by Jason Dolan.

A decorative Georgian portal in the Polish House. Photo by Jason Dolan.

A small rosette on the ceiling of the Polish House. Photo by Jason Dolan.

An enlarged part of the rosette on the ceiling of the Polish House. Photo by Jason Dolan.

Notes on Contributors

Hanna DOWLING, educated in Poland and Italy, interpreter and freelance correspondent in Poland and Ireland, for many years Secretary for Irish Polish Society, since 1980 lives in Ireland. Wrote feature articles for newspapers and journals in Poland and commented on Polish-Irish relations in Irish and Polish media.

Samanta STOCHLA, a poet, journalist, art therapist, film and TV production manager and teacher of Polish Culture and Polish as a Foreign Language. Studied ceramics at School of Fine Art in the National College of Art and Design in Dublin. Founder and Co-ordinator of the International Short Film Festival *Oddalenia*. Board member of Polish Cultural and Social Association and Director of Ognisko Polskie CLG.

Krystyna PYCIŃSKA-TAYLOR, holds an MA in French Philology from the Jagiellonian University in Cracow and an MA in Spanish Studies from the University of Warsaw. She has been a French, Spanish and Polish language teacher and worked as a civil servant for 5 years in the Department of Public Expenditure and Reform. She is the Chairperson of the Polish Social and Cultural Association (2003 - present) and one of the Directors of Ognisko Polskie CLG.

Gabriel DOHERTY is a College Lecturer in the School of History, University College Cork. His research interests include the revolutionary decade in modern Irish history (1912–1923), the history of imprisonment in Ireland, and Irish-Polish relations in the nineteenth and twentieth centuries.

Marcus WHEELER (†2020) was Professor of Slavonic Studies at Queen's University Belfast 1968–1992. He studied Polish language and literature on vocation courses at Warsaw University 1956–1957. Translations of short stories by various Polish authors were published in Polish Writing Today (Penguin Books, 1967) and elsewhere.

Tomasz WYBRANOWSKI is a poet, writer and journalist, the Director of the Music Section in Radio WNET (Białystok, Wrocław, Kraków, Szczecin and Warsaw), the Manager of the Studio 37 Dublin, also the Presenter and the Producer of the Polish Weekly in Dublin Radio NEAR 90.3 FM.

Fr. George BOURKE, A.P., Moycarkey, Thurles, Co. Tipperary, was ordained as a priest in 1968, and has served in various parishes in the Archdiocese of Cashel and Emly. Appointed Parish Priest of Moycarkey in 2002, he retired in 2017, and continues his role in parish ministry in Moycarkey as Associate Pastor. Alongside parish duties he has a keen interest in local history and folklore.

Katarzyna GMEREK, PhD in Adam Mickiewicz University, Poznań on the cultural-historical relations between Poland and Celtic lands in the long 19th Cent. A research librarian in the Adam Mickiewicz University Library. Her historical investigation focuses on the Polish-Irish historical relations, with the emphasis on biographies of Poles in Ireland and Irish in Poland.

Maciej B. FURTAS, PhD (Law) in Koźminski University, Warsaw. Specialist in Constitutional Comparative Law and Civil & Family Law. Lecturer in Dublin Campus of the Old Polish University. Author of *Irish Constitutions and Their Evolution, 1919–2019* (Warszawa, 2019) and various articles on the Irish legal system.

Patrick QUIGLEY, former public servant, writer, novelist and columnist for magazine 'Polish Neighbour'. His first novel 'Borderland' was published in 1994. Author of *The Polish Irishman: Life and Times of Count Casimir Markievicz* (Dublin, 2012) and *Sisters against the Empire. Countess Constance Markievicz and Eva Gore-Booth, 1916–17* (Dublin, 2016). Chairman (2004–2007) and for many years Treasurer of the Irish Polish Society. He is an active member of the Powys Society.

Krzysztof SCHRAMM is a historian, teacher and Honorary Vice Consul of Ireland in Poznań. In 1990 he founded the Polish-Irish Association, and currently holds the position as Chairman of the Management Board of the Irish Culture Foundation. He is a co-author of a book titled *Irlandia i Irlandia Północna. Praktyczny przewodnik* (2007).

Jarosław PŁACHECKI, PhD in political sciences, academic teacher, Director of the Dublin Campus, Old Polish University in Kielce and a professional bus driver with Dublin Bus. Author of *Ireland's Political System* (Warszawa, 2010) and various academic papers. Editor of *Polish Emigration in Ireland in the 20th and the 21st Centuries* (Dublin, 2012), *The Poles in Ireland. Ten Years of Polish School in Dublin* (Dublin, 2017), *The Polish House in Dublin. An Illustrated Chronicle* (Dublin, 2019) and *A Timeline of Polish Diplomacy in Ireland* (Dublin, 2021). Editor of the *Irish Polish Society Yearbook* (2014–2021). Chairman of the Irish Polish Society (2011–2014). Director and Hon. Treasurer of Ognisko Polskie CLG, a managing company for the Polish House in Dublin.

' ... the 2021 issue of the Irish Polish Society Yearbook is a unique edition consisting of very interesting articles, engaging reviews and poetry, providing a picture of Irish-Polish diplomatic relations over the last 30 years'.

Dr hab. Joanna Pyłat, *vice-president of World Research Council on Poles Abroad*

Inside:

Editorial Note – Jarosław Płachecki

Articles:

- ***Reverend Dr Michael Joseph Włodarski – a Polish Nobleman in Exile?*** – George Bourke
- ***Different Worlds: Irish-Polish Connections in Wartime and after*** – Patrick Quigley
- ***The First Polish Students in University College Cork and the Irish Polish Society*** – Gabriel Doherty
- ***'If I Haven't Got a Story, I'll Make One.' Jan Kamiński in Trinity College*** – Patrick Quigley
- ***'I Have Had a Wonderful Long Life.' Remembering Professor Marcus Wheeler*** – Hanna Dowling
- ***My Poland*** – Marcus Wheeler
- ***'Little Was Known about Poland. This Has Changed.' Interview with Ernest Bryll, First Polish Ambassador to Ireland*** – Tomasz Wybranowski
- ***'I Want for Poles, the Word Poland to Be Equal to Homeland.' Excerpts from an Interview with the Polish Ambassador to Ireland, Anna Sochańska*** – Samanta Stochla
- ***An Interview with Consul Grzegorz Sala, Head of the Consular and Polish Diaspora Section of the Embassy of the Republic of Poland*** – Jarosław Płachecki
- ***Polish Graves in Ireland*** – Krystyna Pycińska-Taylor
- ***The Polish Irish Association and Polish – Irish Connections with the Greater Poland District from the Perspective of the Past 30 Years*** – Krzysztof Schramm
- ***Application of the Act of Clemency in Poland and Ireland. A Comparative Perspective*** – Maciej B. Furtas

Reviews:

- ***The Irish to the Rescue. The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape,*** ed. Richard K. Maher, 2021 – Katarzyna Gmerek
- ***Polish and Irish Struggles for Self-Determination: Living Near Dragons,*** ed. Galia Chimiak & Bożena Cierlik, 2020 and ***The Irish to the Rescue, The Tercentenary of the Polish Princess Clementina's Escape,*** ed. Richard K. Maher, 2021 – Patrick Quigley
- ***Reverend Dr Michael Joseph Włodarski – a Polish Nobleman in Exile?*** by Fr. George Bourke, 2021 – Hanna Dowling
- ***A Timeline of Polish Diplomacy in Ireland,*** ed. Jarosław Płachecki, 2021 – Barry Keane
- ***Kalendarium polskiej dyplomacji w Irlandii,*** red. Jarosław Płachecki, 2021 – Maciej B. Furtas

Poetry:

- ***Letter from Emigration III*** – Jacek Jaszczyk
- ***What To Do with Him?*** – Samanta Stochla
- ***Uncomfortably Numb*** – Patrick Quigley

Letters to the Editor:

- ***Sent from the iPad*** – Maria Kęszycka
- ***Reflections on Covid-19 Lockdown*** – Hanna Dowling

Documentary Section:

- ***Reports & Correspondence*** – Joanna Piechota, Jarosław Płachecki, Janina Lyons
- ***Photo Album*** – Jason Dolan

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (electronic edition)

Cover illustration: *The Shore.*
Painting by Ula Retzlaff.
Reprinted courtesy of the artist.